

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**SOKAKLARIN ÇOCUK OYUN ALANI OLARAK
KULLANILABİLİRLİĞİNE İLİŞKİN BİR YÖNTEM DENEMESİ:
SÜLEYMANİYE ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Şehir Plancısı Seçil ERGEN
(502971609)**

101220

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 5 Haziran 2000
Tezin Savunulduğu Tarih: 20 Haziran 2000**

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Nilgün ERGUN

Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Ahmet C. YILDIZCI

Doç. Dr. Hakan ALTINÇEKİÇ (İ.Ü.)

Haziran 2000

ÖNSÖZ

Tez çalışmam sırasında beni güler yüzüyle motive eden, yönlendiren, sevgili hocam Doç. Dr. Nilgün Ergun'a, maddi manevi desteğini esirgemeyen aileme, katkılarından dolayı eşim Serkan Uysal'a, yardımlarından dolayı da sevgili arkadaşlarım Hanife Yavaş, Meral Yurtseven ve Buket Önem 'e teşekkür ederim.

HAZİRAN 2000

SEÇİL ERGEN

ÖNSÖZ	Sayfa no II
İÇİNDEKİLER	III
TABLO LİSTESİ	V
ŞEKİLLİSTESİ	VI
ÖZET	VIII
SUMMARY	IX
1.GİRİŞ	1
1.1.Tanımlar ve Kavramlar	3
1.1.1.Yakın mekan.....	4
1.1.2.Kişisel mekan.....	4
1.1.3.Toplumsal mekan.....	4
1.1.4.Kamusal mekan.....	4
1.1.Kentsel mekanda yayaların fiziksel özellikleri	6
2.ÇOCUK VE ÇEVRE	8
2.1.Çocukta mekan kavramının gelişimi	9
2.2.Çocuğun kent yaşamındaki yeri	12
2.3.Çocuk ve mekanın oluşumu	12
2.4.Çocuğun oyun davranışları	14
2.5.Çocuğun fiziki çevresi	16
2.5.1.Kapalı alanlar: Konut içi.....	16
2.5.2.Yarı özel açık alanlar: Konut içi ve çevresi.....	16
2.5.3.Kamusak açık alanlar: Park, oyun alanı, sokak ve caddeler.....	17
2.6.Çocuk oyun alanlarının tarihsel süreç içinde gelişimi	17
2.7.Yaş gruplarına göre oyun alanı tipleri ve tasarım kriterleri	18
2.7.1.Geleneksel oyun alanı.....	20
2.7.2.Çağdaş oyun alanı.....	20
2.7.3.Macera oyun alanı.....	20
2.8.Çocuk Oyun Alanında Yapılması Gereken Uygulamalar	22
2.8.1.Sınır elemanları.....	22
2.8.2.Merdivenler.....	22
2.8.3.Oyun materyalleri.....	23

	<u>Sayfa no</u>
2.8.4.Renk kullanımı.....	28
2.8.5. Yüzey kaplamaları.....	28
2.8.6.Bitkilendirme.....	29
3.KENTSEL MEKANDA ÇOCUK.....	31
3.1.Çocuğun Fiziksel Özellikleri.....	32
3.2.Cadde ve Sokakların Çocuk Oyun Olarak Düzenlenmesine İlişkin Bir Sistem: Woonerf.....	33
3.3.Cadde ve Sokaklarda Yapılması Gereken Uygulamalar.....	37
3.3.1.Hız sınırlaması.....	37
3.3.2.Sokağın akan trafiğe kapatılması.....	37
3.3.3.Ağaçlandırma.....	37
3.3.4.Sokağın sosyalleştirilmesi.....	37
3.3.5.Araçların gruplandırılması.....	43
3.3.6.Oyun alanının kazanılması.....	43
3.4.Trafiğin Hafifletilmesi Önlemleri.....	47
4.ARAŞTIRMA ALANININ SEÇİMİ-SÜLEYMANİYE ÖRNEĞİ.....	54
4.1.Süleymaniye' nin Tarihsel Süreç İçinde Gelişimi.....	54
4.2.Araştırma Alanının İncelenmesi.....	56
4.3.Araştırma Alanının Yapısı ve Kullanılan Yöntemler.....	61
4.4.Araştırma Alanında Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi.....	62
4.4.1.Oyun türü.....	63
4.4.2.Oyun zamanları.....	63
4.4.3.Oynadıkları alanlar.....	64
4.4.4.İstek ve şikayetler.....	66
5.SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER.....	67
KAYNAKLAR.....	71
EKLER.....	73
ÖZGEÇMİŞ.....	83

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa no</u>
Tablo 4.1. Sokakta oynayan çocuk sayıları.....	61
Tablo 4.2. Sokakta oynayan çocukların cinsiyet oranları.....	62
Tablo 4.3. Sokakta oynayan çocukların yaş gruplarına göre oranları.....	62
Tablo 4.4. Çocukların sokakta oynadıkları oyun türleri.....	63
Tablo 4.5. Çocukların oynadıkları alanlar.....	64
Tablo 4.6. Çocukların istekleri.....	66

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa no
Şekil 1.1.	Çevre sistemi..... 1
Şekil 1.2.	İnsan ve mekan..... 5
Şekil 1.3.	Düşey ve yatay görüş konileri..... 6
Şekil 1.4.	Görülerek ve duyularak algılanan çevre..... 7
Şekil 2.1.	Çocuğun çevre ile etkileşimi..... 10
Şekil 2.2.	Temel duygusal süreç..... 10
Şekil 2.3.	Çocuğun oyun alanı yaratması..... 11
Şekil 2.4.	Çocuğa uygun mekan yaratım yöntemleri..... 13
Şekil 2.5.	Mekan oluşumunda kullanılan yöntemler..... 14
Şekil 2.6.	Çağdaş oyun alanı..... 21
Şekil 2.7.	Macera oyun alanı..... 21
Şekil 2.8.	Su oyunları..... 24
Şekil 2.9.	Su oyunları..... 24
Şekil 2.10.	Kum oyunları..... 25
Şekil 2.11.	Kum oyunları..... 25
Şekil 2.12.	Kaydırak..... 26
Şekil 2.13.	Kaydırak..... 26
Şekil 2.14.	Kaydırak..... 27
Şekil 3.1.	Woonerf sistem uygulamalı sokak..... 35
Şekil 3.2.	Woonerf sistem uygulamalı sokak..... 36
Şekil 3.3.	Hız sınırlaması..... 38
Şekil 3.4.	Sokağın akan trafiğe kapatılması..... 39
Şekil 3.5.	Ağaçlandırma..... 40
Şekil 3.6.	Sokağın sosyalleştirilmesi..... 41
Şekil 3.7.	Sokağın sosyalleştirilmesi konulu bir karikatür..... 42
Şekil 3.8.	Araçların gruplandırılması..... 44
Şekil 3.9.	Oyun alanı kazanılması..... 45
Şekil 3.10.	Woonerf..... 46
Şekil 3.11.	Bologna yerleşik alanında trafik-yaya düzenlemesi..... 48
Şekil 3.12.	Bir oyun sokağı..... 48
Şekil 3.13.	İsveç- Falken’de motor yaya trafiğine ait yapılmış bir uygulama..... 49
Şekil 3.14.	Oyun sokağı..... 49
Şekil 3.15.	Trafiğin hafifletilmesi önlemleri..... 50
Şekil 3.16.	Trafiğin hafifletilmesi önlemleri..... 50
Şekil 3.17.	Seviye farkı uygulaması..... 51
Şekil 3.18.	Sokağın bitkilendirme ile kapatılması..... 51
Şekil 3.19.	Sokağın bariyer ile kapatılması..... 53
Şekil 3.20.	Sokağın bariyer ile kapatılması..... 53
Şekil 4.1.	Süleymaniye-İstanbul içindeki yeri..... 55
Şekil 4.2.	Süleymaniye-Arazi kullanım..... 57
Şekil 4.3.	Süleymaniye-Araştırma alanı..... 59
Şekil 4.4.	Süleymaniye-Çocukların yoğun olarak bulunduğu sokaklar..... 60

Şekil 4.5.	Süleymaniye-Yoğun taşıt kullanımlı sokaklar.....	65
Şekil 4.6.	Yayalaştırılması önerilen sokaklar.....	69

ÖZET

Çocuğun fiziksel ve sosyal gelişiminde ana-babadan aldığı genler kadar, çevrenin de etkisi büyüktür. Yakınlık, uzaklık, yükseklik, alçaklık, sertlik, yumuşaklık, karanlık, aydınlık gibi kavramları çocuk oyunla görür, algılar ve öğrenir. Çocuk için oyun bir yaşam tarzıdır.

Çocuğun dış dünya ile iletişim sağladığı ilk mekan ise evinin etrafındaki 30 ile 50 m.lik alandır. Bu nedenle çocuğun yakın mekanı çocuğun oyun ihtiyaçlarına, güvenliğine, karşılık verebilecek şekilde düzenlenmiş alanlara yer vermelidir.

Ancak kentleşmenin getirdiği sorumluluklar ve güçlükler yetişkinlerin olduğu kadar çocukların da sırtına bir yük gibi binmiştir. Eskiden seyrek ve sakıncasız taşıt araçları, sokakta sakinlerinin, çocukların ve satıcıların birarada bulunmalarını elvermekte, çocuk komşularını ve mahallesini yavaş yavaş keşfedebilmekteyken, günümüz kentlerinde yaşayan çocuklar, bu ilişki biçimlerinin ve bu yerlerin tümüyle yabancılarıdır.

Gelişimini tamamlamış eski kent merkezleri çocuğun yakın mekanında ‘uygun çocuk oyun alanlarına’ fırsat tanımadığı gibi artan motorlu taşıt ve onun getirdiği emniyetsiz ortam ise çocuğa evinin önündeki sokağı da çok görmektedir.

Oysa bir takım kurallar, trafik düzenlemeleri ve yerel yönetim –halk dayanışması ile trafik kontrol altına alınabileceği gibi, sokakta; otopark, oturma-dinlenme alanı, çocuk oyun alanı gibi ihtiyaçlar da karşılanabilecektir. Böylece-Hollanda, Danimarka, Norveç ve Almanya’nın öncülük ettiği ve Woonerf; oyun sokağı olarak adlandırılan yöntem ile- sokak yaşayanları arasında sosyal ilişkilerin güçlenmesine yardımcı olunabileceği gibi, çocuklar için de güvenli ve gerekli bir ortam yaratılmış olunacaktır.

Eski bir kent merkezi olan Süleymaniye ‘de-seçilen yoğun kullanımlı konut alanında- edinilen bilgiler ile yaklaşık 700 civarında çocuk yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alanda mevcut çocuk oyun alanı olmadığı gibi var olan sanayi ve ticaret fonksiyonlarının yarattığı yoğun ulaşım kullanımı nedeniyle sokakların çocuk oyun alanı olarak kullanımını da engellemektedir.

Bu çalışmada 6-14 yaş grubundaki çocuklarla yapılan yüz- yüze görüşmeler ve anketlerle, çocukların yoğun olarak hafta içi okul sonrası, hafta sonları tam gün, erkek ve kızların birbirlerinden ayrılarak evlerinin önündeki sokakları kullandıkları, ancak hareket halindeki araçların kendilerini rahatsız ettiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Bir önceki bölümde anlatılmak istenen yöntemlerle ise sokakların çocukların oyun alanı ihtiyaçlarına çözüm olabileceği vurgulanmaya çalışılmıştır.

METHODS FOR USING THE STREETS AS A PLAYGROUND WITH EXAMPLE OF SÜLEYMANIYE

SUMMARY

A child's physical and social growing up is effected by not only the genesis inherited from the parents , but also the environment he lives. The child learns and perceives some ideas, such as hardness, softness, light, darkness, and distance with the game.

The first place that a child communicates outside is 30- 50 meters away from is house. For this reason, in this place must be designed for child's need and safety.

The responsibilities and difficulties of urbanization are burdened on children as much as adults. In the past, rare and confidential vehicles have been let walking people, playing children, and salemen. Then, children could have discovered their district and neighbours, gradually. But, the cities in day's children are stranged between these relations.

The developed old city centers is not available for playgrounds. Also the increasing amount of the cars, and the crowded traffic causes an unsafety playground for the child in these centurms.

Infact the crowded traffic can be controlled by the coordination of the government and the public. By this way, the streets be used as , playground or parking places. Netherlands, Germany, Norway and, Denmark are the first countries for the applications. This application is called the Woonerf. The aim of the Woonerf is turning the streets to a safe, and secure playground. By this way, common people's social relations increase.

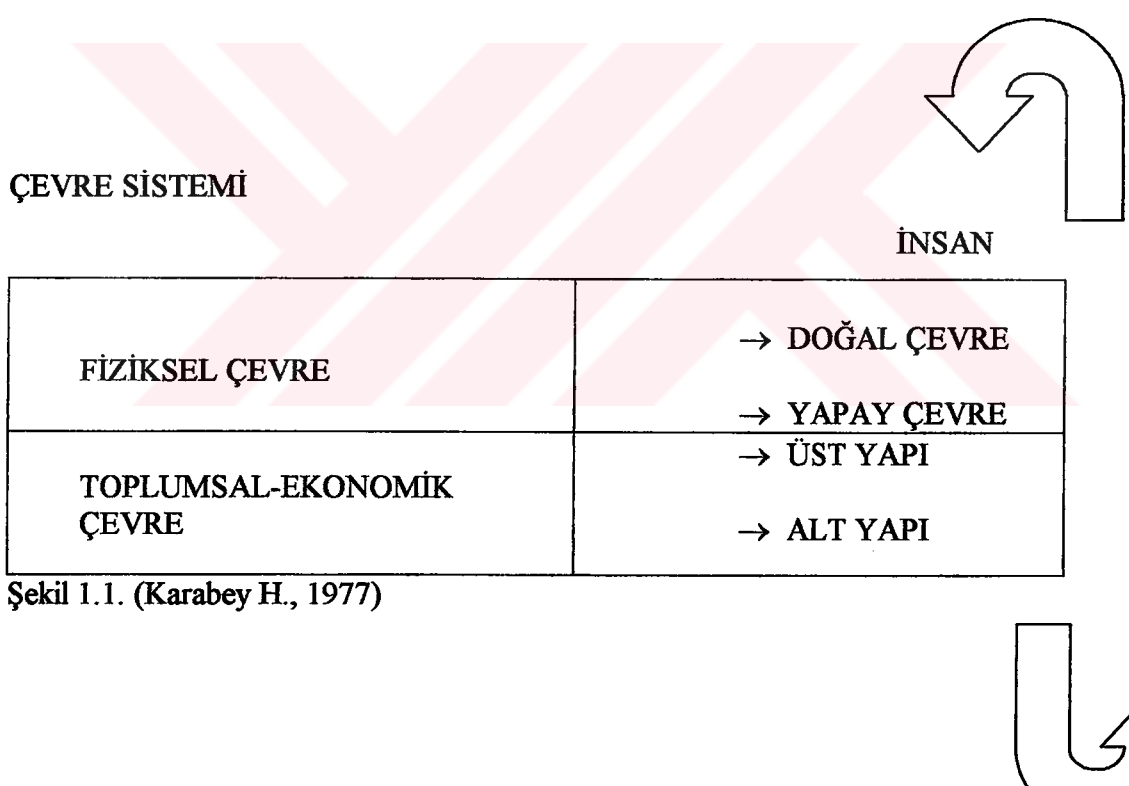
Süleymaniye, an old centrum, there are about 700 children living. There are not enough streets as playing grounds. And the existing streets can not be used because of the industrial and commercial functions and the crowded traffic.

As a result of the surveys and the meetings, the children aged 6-14 use the streets as a playground , after the school during the week, and at the weekend, the streets are used all day. Another result of the surveys and meeting is girls and boys do not play each other, but the crowded traffic disturb both of them. The solution of this problem by the Woonerf System is explained in the thesis.

1-GİRİŞ

Çevre, yaşamın oluşturduğu ilişkiler ortamının tümüdür. Bu alan, maddesel-fiziksel tüm ilişkileri olduğu gibi toplumsal ve üretim ilişkilerini de içerir. Fiziksel çevre uzun süreden beri karşılıklı etkileşimler ve insan eylemleri dolayısıyla birbirinden kesin çizgilerle ayrılmayacak olan doğal ve yapay ortamları, toplumsal çevre ise, neden-sonuç ilişkileriyle birbirine bağlı bir alt yapı ile (üretim ilişkileri) üst yapıdan (örf, adet, kültür, ahlak hukuk, politika, örgütler vs.) oluşur. Bu tanım insanın çevreye katılmasıyla tamamlanır. (Şekil 1.1)

ÇEVRE SİSTEMİ

FİZİKSEL ÇEVRE	→ DOĞAL ÇEVRE → YAPAY ÇEVRE
TOPLUMSAL-EKONOMİK ÇEVRE	→ ÜST YAPI → ALT YAPI

Şekil 1.1. (Karabey H., 1977)

Bilgilenme ve bilinçlenme insanın çevre ile olan ilişkileri sırasında meydana gelen maddesel bir süreçtir. Algılama; bilgilenme, bilinçlenme, fikir ve duygu geliştirme süreçlerinin temel taşıdır ve insanın çevresi ile temel ilişkisinin bir ana sonucu olarak gelişmiştir. Başka bir deyişle, insanın doğa ile olan temel ilişkisi -

Üretim ilişkisi-sonucunda ,maddesel,bireysel ve kültürel var olması algılamaya dayanır.

İnsanın çevresini algılamaya ilk olarak ne zaman başladığı bilinmemekle birlikte (anne karnında belirli ayda veya doğduktan sonra belirli günde) evre algılamasının hücrelerindeki genetik yapı tarafından bir ölçüde koşullandırıldığı bilinmektedir.(ubuk M., Karabey H., Seymen . , 1977)

Çevreyi algılama ve ona uyum kurma sürecinde insanın içinde var olan potansiyel (genetik gizilgüç) ve evre,karşılıklı ilişkiler içinde insana etkide bulunurlar. Örneğin, genetik yapıda bulunan çeşitli kişilik özellikleri ‘‘uygun çevresel koşullar’’ elde edilmeden ortaya çıkamaz. Uygun evre koşulları varsa potansiyeller ve kişilik özellikleri ortaya çıkar,gelişme gösterir ve çevreyi algılamada insanı bir üst düzeye çıkartabilir. (Karabey, H. , 1977)

İnsanın bilinçliliği, onun algılarının, düşüncelerinin sürekli olarak deneyi, toplumsal ilişkileri ile koşullandırılmıştır. İnsanı belirleyici kişilik yapısı, düşünce şekli,nesnel dünya tarafından bir dereceye kadar belirlenir. Belli bir düzeyde insan edindiği bilgi birikimi ve bilinçle yeni düşünceler, düşünceleri ile de yeni davranış biçimleri oluşturur.

Algılama olmadan canlılık,hayatiyet ve yaşam olamaz. İnsan çevresini ise grrek ve duyarak algılar. Algılama sonucu elde edilen fikirlerin, sonraki algılara büyük etkisi vardır. Buradan, yalnız nesneleri algılamadığımız, aynı zamanda onlar hakkında algıları etkileyen fikirler de oluşturduğumuz sonucu ortaya çıkar. (Karabey ,H. ,1977)

Süleymaniye’de sokakların ocuk oyun alanı olarak değerlendirilmesine ilişkin tez çalışması aşağıdaki sorulara cevap alınarak sonuçlandırılmaya çalışılmıştır:

- 1- Oyun; ocuk için algılama, bilgilenme ve öğrenme aracıdır.
- 2- Oyun alanı, ocuk için öğrenme mekanıdır.
- 3- Eski kent merkezlerinde oyun alanı için uygun ve gerekli mekan yoktur, ya da yetersizdir.
- 4- Sokaklar, bu iş için kullanılabilir.
- 5- Sokaklar nasıl güvenli hale getirilebilir.

Bu amaçla, ilk bölümde insan ve mekan kavramları üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise ocuk ve mekanının tasarım ve oluşum süreci, çocuğun oyun davranışları, ocuk oyun alanlarının ortaya çıkışı, oyun alanlarında olması gereken tasarım ve peyzaj kriterleri (merdivenler, oyun materyalleri, renk kullanımı, yüzey

kaplamaları, bitkilendirme vb.) ortaya konmuştur.

Bu kriterlerin var olduğu, çocuğun şekillendirebildiği çocuk oyun alanlarına yer vermeyen eski kent merkezlerinde oyun alanı olarak sokakların kullanılabilirliğine ilişkin yöntemler üçüncü bölümde anlatılmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmadan yola çıkılarak eski bir kent merkezi ve çocuk nüfusu yoğun olan, buna karşılık çocuk oyun alanı sıkıntısı çeken Süleymaniye 'de, teorik kısımda anlatılan yöntemlerin; (hız sınırlaması, ağaçlandırma, sokağın trafiğe kapatılması v.s.) sokaklarda ne derece ve ne şekilde kullanılabileceği dördüncü bölümde anlatılmıştır. Bunun için çocuklarla yapılan görüşmeler, onların oyun alanı ile ilgili fikirleri, çocukların oyun davranışlarıyla ilgili gözlemler, yine sokakta yapılan hareketli ve durağan araç sayımı bu tez çalışmasında kullanılan yöntemlerdir. Beşinci bölümde ise bu tez çalışmasında ulaşılan sonuçlar ve çalışma alanında uygulanabilecek öneriler belirtilmiştir.

1.1.Tanımlar ve kavramlar:

Çevre bir bütün olarak algılandığından sınırlayıcı fiziksel engellerin dışında çevrenin sosyal ve psikolojik taraflarının da düşünülmesi gerekir. Mekan, insan ve araçtan meydana gelen çevre, çok geniş bir organizasyonun parçasıdır. Özetle , çevrenin ilk anda algılanan çok boyutlu görünümüne mekan diyebiliriz. (Çubuk M., Karabey H., Seymen Ü. , 1977)

İnsan ;bilinçli ve bilinçsiz olmak üzere iki türlü öğrenir. Bilinçli öğrenme daha somut görünürse de, bilinçsiz öğrenmenin kişi davranışlarını etkilemesinin önüne geçilemez. Bilinçli ya da bilinçsiz algılayan çevreyi değerlendirir. Bu süreçte, algılayan insanın geçmişteki öznel kalıtımı kadar toplumsal yeri de etkin rol oynar. Ayrıca çevre ile karşılaştığı anın özellikleri, çevrede bulunan süre ve çevre hakkındaki önyargılar da algılayan insan üzerindeki etkiyi koşullandırır.

Bu durumda insanın yakın mekanından, kamusal mekanına kadar ilişkilerin uyum ve organizasyon açısından iyi düşünülmüş olması gerekir.

Bozkurt Güvenç 'e göre (1970) 4 mekan türü vardır:

1-Yakın mekan, 2- Kişisel mekan, 3- Toplumsal mekan, 4-Kamusal mekan

1.1.1. Yakın mekan:

İnsanın yakın mekanı kendisi ile yaklaşık 0.50 m.lik bir alanı kapsar. Bu uzaklık; insanların birbirlerinden ve çevresindeki obje ve olaylardan sıcaklık, ses, koku gibi duyumları alabildikleri en küçük mekandır.

1.1.2. Kişisel mekan:

İnsanın kendisini rahat hissettiği, korunduğu, fakat aynı zamanda herhangi bir tehlikeye karşı kendisini rahatsız ya da savunmasız hissedebildiği 0.50 m. ile 1.20 m. arasındaki uzaklığı içeren mekandır.

Aynı şekilde insanın yakın mekanında olduğu gibi bu uzaklıkta da çevresindeki objelere dokunabilir, kokularını hissedebilir ve seslerini duyabilir.

1.1.3. Toplumsal mekan:

İnsanın 1.20 m.den 3.60 m.ye kadar genişleyen mekanıdır. Hall'in gözlemlerine göre (Altman, I., 1975) toplumsal mekanı yakın ve uzak sosyal mekan şeklinde gruplandırırız:

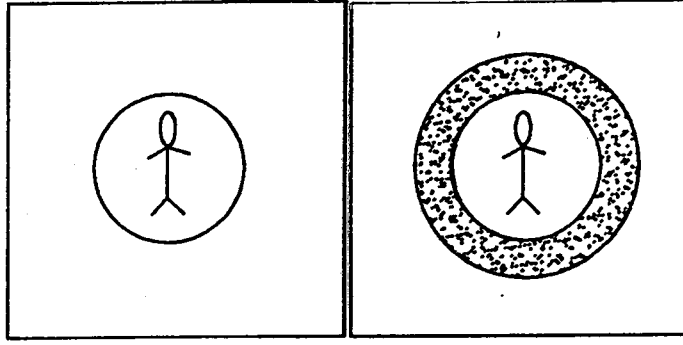
Yakın sosyal mekan; 1.20 m. 2.10 m.lik bir uzaklığı içerir, bu da kolaylıkla konuşabilme ve duyabilme mesafesidir. İnsan, küçük sosyal topluluklarla bu mesafede iletişim kurabilir.

Uzak sosyal mekan ise 2.10 m.3.60 m.lik bir uzaklığı içerir. Bu mesafeler arasındaki objeler kolaylıkla seçilebilir, fakat detaylar gözden kaçabilir.

1.1.4. Kamusal mekan:

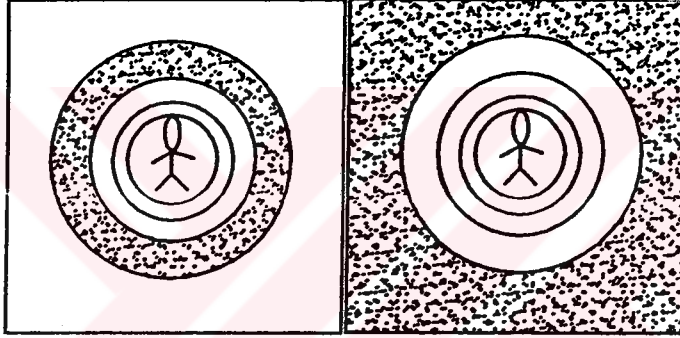
Kişinin 3.60 m.den , 7.50 m.ye kadar açılan, daha geniş sosyal toplulukların (Konferans, bir sınıf ya da bir mahkeme salonu gibi) bir araya gelebildiği ve iletişim kurabildiği mekanıdır.

Algılama, bilgilenme, sosyalleşme ve insanın kendisini geliştirmesinde çevrenin çok büyük etkisi olduğunu kabul edersek; insanın yakın mekanından, kamusal mekanına kadar ilişkilerin de uyum ve organizasyon açısından iyi düşünülmüş olması gerekir.

YAKIN MEKAN
(0.00-0.50m.)

KİŞİSEL MEKAN
(0.50-1.20m.)

YAKIN KAMUSAL
MEKAN
(3.60-7.50m.)

UZAK KAMUSAL
MEKAN
(7.50m.--)

Şekil 1.2 (Çubuk M. ,1977)

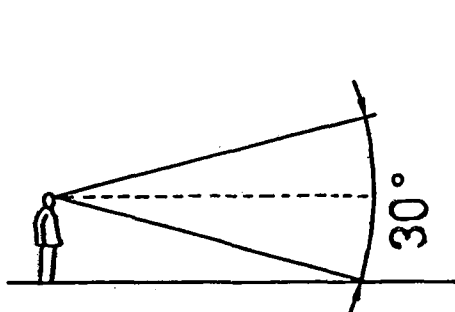
1.2.Kentsel Mekanda Yayaların Fiziksel Özellikleri:

Yayalara yönelik düzenlenen mekanlara ve diğer detaylara ait gerekli boyutlar hakkında gerçek bilgilerin oluşturulması için insanın vücut yapısının fiziksel özelliklerinden yararlanılabilir.

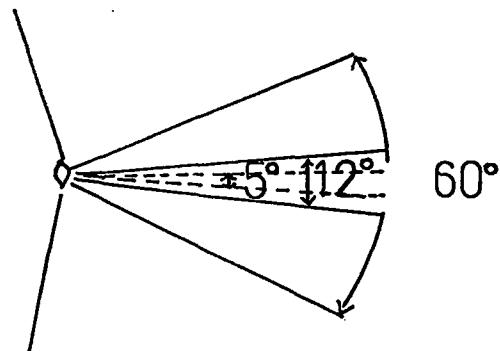
Yetişkin bir yayanın ortalama yürüme hızı 4.5 km/saat (75 yaş ve daha yaşlı yayalar için 4 km/saat) olup bu ortalama yürüme hızları yoldaki yaya yoğunluğunun artması veya yayaların önündeki serbest açıklığın yaklaşık olarak 5 m. den daha kısa olması halinde azalır.

Yetişkin bir yayanın ayakta ve oturmakta iken ortalama göz yüksekliği seviyesi, sırasıyla 1.60 m. ve 0.75 m. dir. Bir yayanın normal halde çevresini algılama dikkati genellikle göz yüksekliği seviyesi ile onun altında yoğunlaşır.

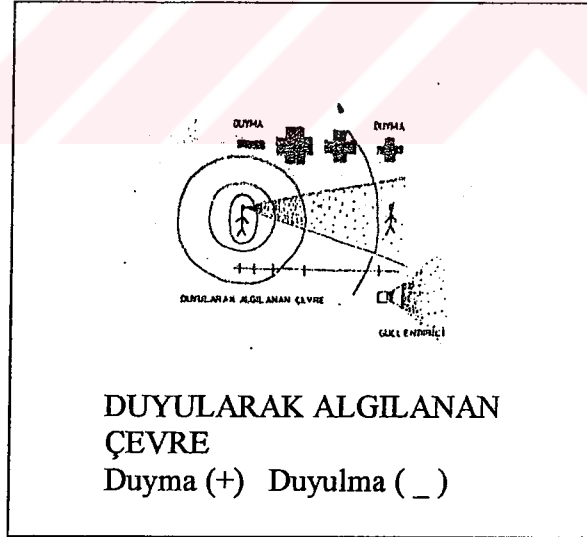
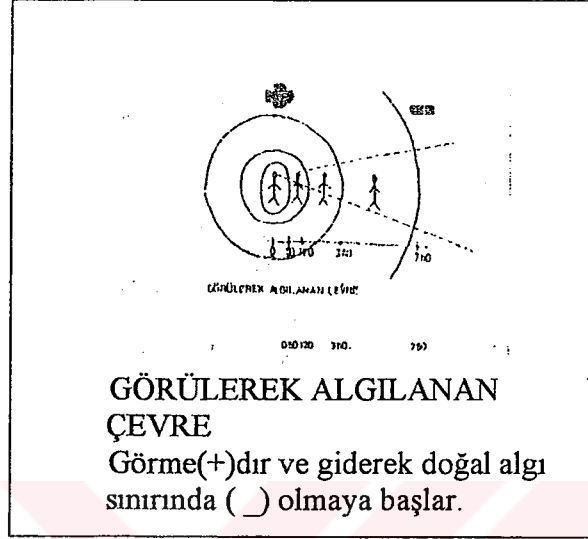
Yetişkin bir insanın sabit bakışta görüş açısı (konisi) düşey yönde yaklaşık olarak 30 derece, yatay yönde ise 60 derecedir. Bu bilgiler özellikle yaya işaretlerinin yerleştirilmesi açısından önemlidir. (Seçkin Ö.B., ,1997)

Düşey Görüş Konisi
Şekil 1.3. (Seçkin Ö.B., 1997)

Yatay Görüş Konisi

Şekil 1.4. (Çubuk M. ,1977)

2. ÇOCUK VE ÇEVRE

Fiziksel olarak bir bebek küçük boy bir erişkindir, fiziksel gelişme ; temelde kemiklerin, kasların, beden yağının ve iç organların büyüme süreci olarak tanımlanır. Sosyal gelişim ise; çocuğun ana-babadan aldığı genler ve çevrenin etkisi ile olur.

Davranışçı-ruhbilimciler, çocuğun çevreden öğrendiklerine özellikle dikkat çekmişlerdir. Çevreden öğrenilenler, gensel yeteneklerini hem değiştirir, hem de güçlendirirler. Bedensel, duyuşal, duygusal, zihinsel ve toplumsal açıdan çocuğu ele alırsak:

18 aylık-2 yaş: Kas denetimi yeni yeni başlar. Koşar, fakat sık sık düşer. Parmaklığa tutunarak merdiven çıkabilir. Gerçek boyunun yarısına ulaşır. Nesnelerin hareket ettirildiğini görmese de yer değiştirdiğini anlar. Herkesin aynı şeyleri gördüğünü sanır. Gözünü kapatıp karşısındakini göremeyince, karşısındaki de onu göremez sanır. 2. yaşın sonlarına doğru yalnız oyun oynama azalır. Aralarında çok az ilişki olmakla birlikte iki çocuk yan yana oynamaya başlar. Yine 2. yaşın sonlarına doğru düşsel yaratıklardan ve karanlıktan korku başlar. Alaya karşı duyarlıdır.

2-3 yaş: Genlerden çok hormonlarla büyüme başlar. Çocuk bedeninin başlıca bölümlerini ayırmaya başlar. Ayrıca onları çizme becerisi gelişir. Bir ya da daha çok özellikleri birbirine benzeyen nesneleri sınıflandırma yeteneği gelişir. 30 aylık olduğunda ev işlerinde yardım etmeye başlar. Oyun arkadaşlarıyla işbirliği gelişir. Erkek çocuklar, kızlardan daha çok fiziksel özellik ve kızgınlık ortaya koyarlar. Her iki birey için de daha bağımsız olma çabaları söz konusudur.

3-5 yaş: 5 yaşın sonlarına doğru kızların iskelet yapısı, erkeklerden biraz daha ileridedir. Nesnelerde görünen değişikliğin gerçek değişiklik olmadığını anlamakla birlikte (suyun buza dönüşmesi gibi) bunun neden ve nasıllarını pek anlayamazlar. Davranışlara biçim vermede arkadaş grupları önem kazanmaya başlar. Kendi saptadığı bir işte başarı kazanmaktan hoşlanma söz konusudur.

5-7 yaş: 6 yaşında beyin gerçek ağırlığının %90 'ına ulaşmış, sinir telleri vs. hemen hemen tamamlanmıştır. Nesnelerin ya da olayların önemi, özellikleri üzerine

duyuları yoğunlaştırma bu yaşlarda başlar. Kavramları, kuralları kullanabilir, bunları hiç değilse başlangıçta o ana ilişkin zaman ve mekan bağlamında uygulayamaz. Erişkinlerden çok arkadaş gruplarına döner. Oyun toplumsal rolleri ve bireysel sınırları öğretir.

7-11 yaş: Güç,hız ve koordinasyon artar. Temel beceriler, eğitim isteyen becerilere (kayak yapma, yüzme gibi) dönüşür. Bütünün parçalarını görebilir. Bir dizi hareket yapabilir ve nesneleri büyüklüklerine, ağırlıklarına vs. göre dizebilir. Aynı cinslerle toplumsal etkileşim en güçlü noktasına varmıştır. Öteki cinslerle en düşük düzeydedir. Arkadaş gruplarıyla ilişkisi fiziksel olmaktan çıkıp,sözlü olmaya başlar.

11-13 yaş: Kız çocuklar birden büyümeye başlar ve ortalama olarak erkeklerin 2.5 yaş önüne geçerler. Birbirleriyle görünerek ilişkisi olmayan nesneler ve olaylar arasındaki ilişkileri daha iyi algırlar. Konuyu dolaylı olarak düşünüp çözümleri kafasında sıralayabilir. Problem çözmede soyut kurallardan yararlanabilir. Mülklerin, duyguların ve tasarıların paylaşılması hala aynı cinsten arkadaş gruplarıyla olur.(Gelişim Genel Kültür Ansiklopedisi, 1976)

2.1.Çocukta mekan kavramının gelişimi:

Piaget'e göre insanoğlunun zihinsel gelişimi; bir çocuğun dünya ile ilişkiye girdiği andan itibaren geçireceği zihinsel gelişime paraleldir. Piaget; zihin gelişimini dört ana dönemde ele alır:

0-2 yaş	-	Duyusal-devinimsel dönem
2-6 yaş	-	İşlem öncesi
6-12 yaş	-	Somut işlemler
12+ yaş	-	Formel işlemler

İlk iki dönem, duyuların, algıların ve sezginin egemen olduğu, son iki dönem ise görelî bir özerklik ve bağımsızlık kazanarak düşünebilme yeteneğini gösterdiği dönemdir. Piaget mekanı, algısal ve zihinsel olarak da iki şekilde incelemektedir:

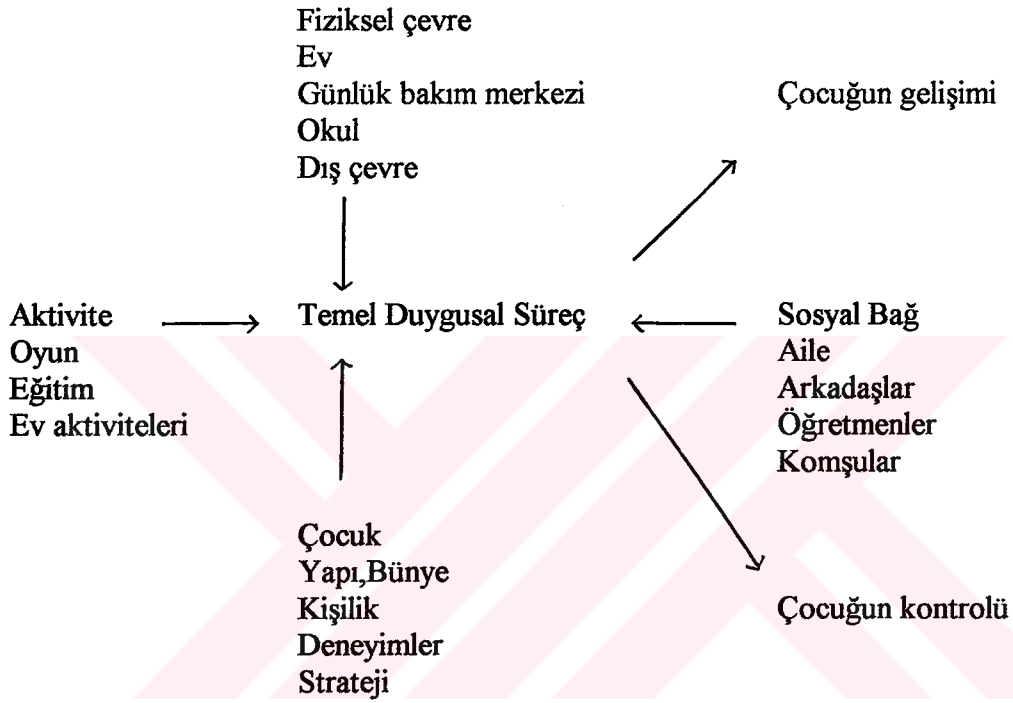
Mekansal algı;daima görece niteliğini korur.

Zihinsel mekan ise:işlemsel düşünebilme devresinin öncesine ve sonrasına denk gelecek bir biçimde (2 yaşından önce ve sonrası olmak üzere) duyusal- devinimsel mekan ve canlandırılan mekan aşamalarını içermektedir.

Duyusal- devinimsel mekan; pratikte yaşanmış, düzenlenmiş, eylem ya da davranış düzeyinde dengelenmiştir. Ancak, zihinsel canlandırma evresine ulaşılmamıştır.

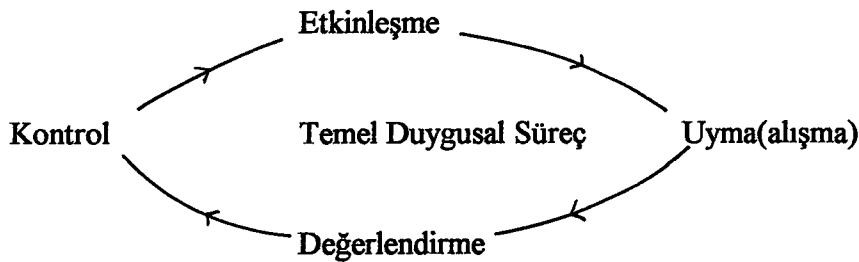
Yeniden canlandırılan mekan kavramı; yaklaşık olarak 2 yaşında başlar, yetkin biçime ancak 12 yaşlarında ulaşılır. Çocuk bu dönem içinde yavaş yavaş olayları, gördüklerini zihninde canlandırır, oluşturur ve yeniden üretir.(Akarsu, F., 1984)

Çocuğun çevre ile etkileşimi aşağıdaki şekilde açıklanmaya çalışılmıştır:

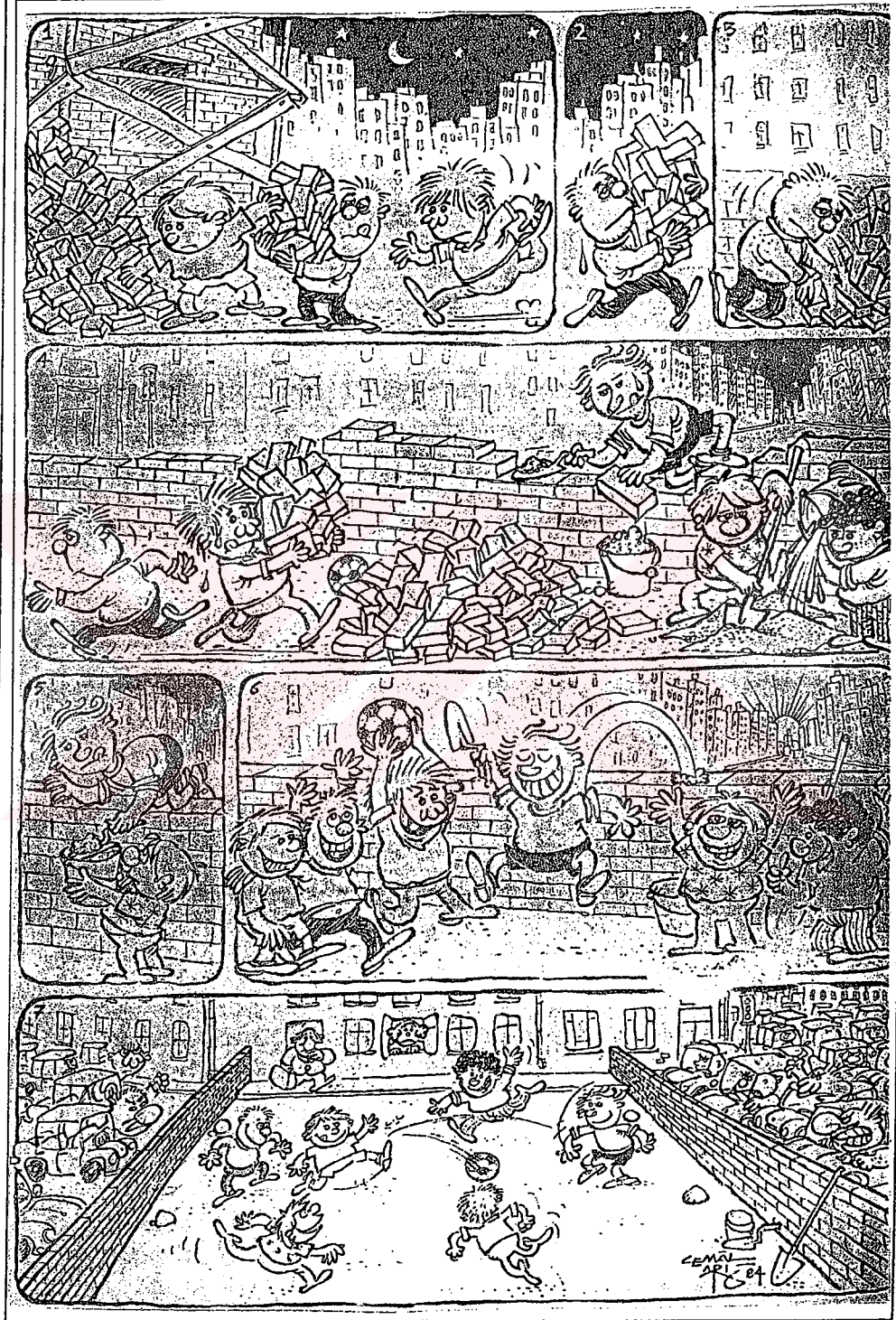

Şekil 2.1.

Şekilde konu edilen etkileşim çocuğun duyguları olarak tanımlanan dört bileşen tarafından yansıtılır: faal olma, duygunun gücü, uyma, duygunun nasıl yönetildiği, değerlendirme, duygunun haz derecesi ve kontrol, duruma hakim olma yeteneğidir. Duygunun dört bileşenini içeren bu karmaşık etkileşim temel duygusal süreç olarak adlandırılır. Bu bileşenlerse süreçteki adımlar olarak düşünülür.

Şekil 2.2. (Çakır, Hüray, 1997)

Şekil 2.3. -(Mimarlık Dergisi 1984/9)

2.2.Çocuğun Kent Yaşamındaki Yeri:

Kentlileşmenin getirdiği sorumluluklar ve güçlükler yetişkinlerin olduğu kadar çocukların da sırtına bir yük gibi binmiştir. Çocuk kendisini ;her yaştan bireyin bir arada bulunduğu geniş bir aile ortamından çekirdek ailenin göbeğinde bulmuştur.

Eskiden seyrek ve sakıncasız taşıt araçları;sokakta insanların,satıcıların ve oyun oynayan çocukların bir arada bulunmalarına elveriyor,çocuk komşularını ve mahallesini yavaş yavaş keşfedebiliyordu.

Oysa günümüz kentlerinde yaşayan çocuklar bu ilişki biçimlerinin ve bu yerlerin tümüyle yabancılarıdır. Tehlikelerle dolu sokaklardan uzaklaştırılmış,komşularca unutulmuş,aile büyüklerinden uzakta kalmış çocuk,artık yalnızca sınırlandırılmış bir mekan ve düzenlenip denetlenmiş bir zamanı tanımaktadır.(Barre, F. ,1984)

Bugün büyük şehirlerin yoğun,eski yerleşim bölgelerinde büyüyen çocukların, sadece hafta sonlarında ve tatillerde trafik tehlikesinden uzak çevrede yetişkinlerin kontrolünde oynama imkanları vardır.

Uygun yerlerde bulunan iyi donatılmış oyun alanlarının eksikliği nedeniyle çocuklar konutlar arasındaki sokaklarda oynamak zorunda kalmaktadırlar. Bu alanların uygunluğu ise tartışma konusudur. .(Çelikhan, S., 1990)

Oyun alanlarının azlığına ve kaza tehlikelerine bağlı olarak şehrsel çevrede çocuk oyunları da azalmaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre şehrin eski yerleşim yerlerindeki çocukların 3/4 ' ü dışarıda, konuta yakın sokaklarda oynamaktadır. Buralarda oynayan çocuklar genellikle 10 yaşının altındadır ve bunlar en fazla tehlike arz eden gruptur.

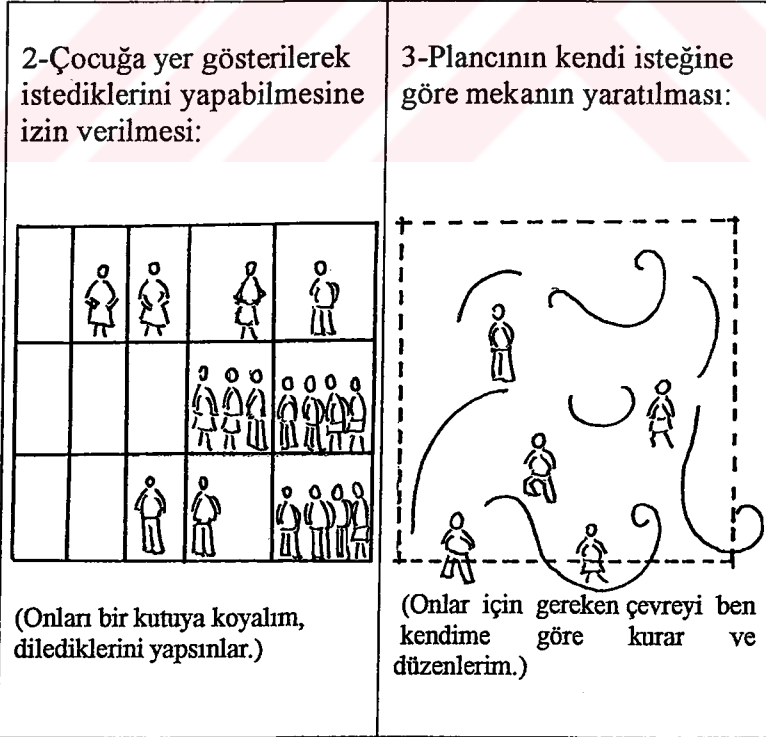
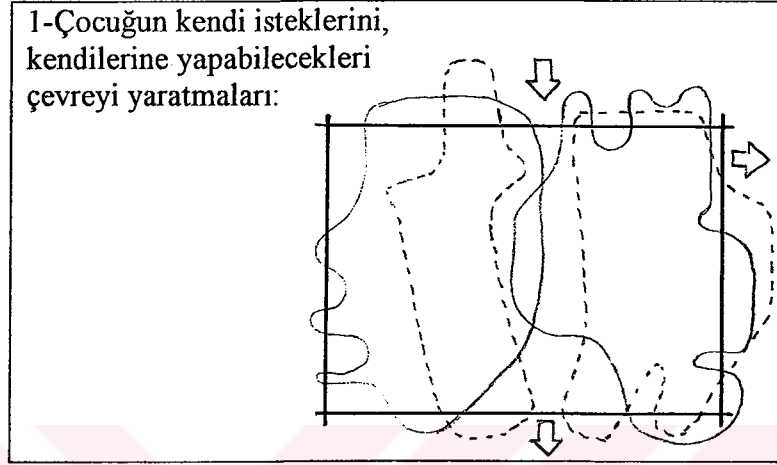
(Çelikhan, S., 1990) ,(Şekil 2.3.-Mimarlık, 1984)

Konut arası sokaklardaki trafik baskısı sadece oynayan çocukların ve yayaların kaza riskini arttırmakla kalmamakta, aynı zamanda çocuk oyunlarının yayılmasını ve kalitesini de önemli ölçüde etkilemektedir.(Çelikhan, S., 1990)

2.3.Çocuk ve Mekanının Oluşumu:

Çocuk için yaratılacak mekanda çocuğun söz sahibi olması, onun istek ve ihtiyaçlarına yer verilmesi, çocuğun toplumun bir parçası olduğunu hissettirmeye dair atılacak ilk adım olacaktır. Mekan yaratımı üç farklı şekilde olabilir:

- 1-Çocuğun kendi isteklerini, kendi kendilerine yapabildikleri çevreyi yaratması
- 2-Çocuğa yer gösterilerek, istediklerini yapabilmesine izin verilmesi,
- 3-Plancının kendi isteğine göre mekanın yaratılması,

Şekil 2.4. (Çubuk M. ,1977)

Mekan oluşumunda günümüzde kullanılan uygulama ise řu şekildedir:

şekil 2.5. İnsan-konut ilişkisi ile ilgili şemadan uyarlanmıştır.

2.4. ocuğuun oyun davranışları:

 ocuk için oyun bir yaşam tarzıdır.  ocuk çevresindeki objeleri ve olayları aile fertlerinin kendisine öğrettiklerinden daha hızlı ve net bir şekilde öğrenir. Yakınlık, uzaklık, yükseklik, alçaklık, sertlik, yumuşaklık, karanlık, aydınlık gibi kavramları  ocuk oyunla görür, algılar ve öğrenir.

Bu nedenle  ocuğuun birey olmasında , kişilik kazanmasında, sosyalleşmesinde, eşyalarını, evini, çevresini sahiplenmesinde ve hatta ideallerinin oluşumunda  ocuk için yaratılan çevrenin önemi büyüktür.

Jean Piaget'e göre (Tandy, C.,1972):

* 3-5 yaş grubu:  ocuk 3 yaşına kadar vücudunu tanır ve hareket etmeyi öğrenir. Kısaca pratik oyun yaşıdır. 2.5-3 yaşından sonra bireysel oyunlardan, grup oyunlarına geçer. Bunlar;sembolik, uydurulmuş ya da yetişkinleri taklit eder nitelikteki oyunlardır.

*5-11 yaş grubu: 4 yaşından 7-8 yaşına kadar mantık oluşumu çocukta henüz tamamlanmamıştır. Fantazilerden gerçekliğe geçiş ve sosyalleşme söz konusudur. Fakat hala kendi kurallarına inanır ve güvenir. 7-8 yaşından 12 yaşına kadar ise kurallı oyunlar dikkatini çekmeye başlar, grup aktiviteleri ve takım oyunları ilgi alanına girer.

Ancak,1975 yılında Dr. Stina Sandels'ın yaptığı bir araştırmaya göre 10-12 yaşına kadar olan çocuklarda oyunun kuralları ya da oyunlar dilediği gibi bir anda değişebilir. Bu da mekanın güvenlik açısından (özellikle trafik güvenliği) önem kazandığı anlamına gelir.

Çocuğun açık havada oynama sıklığı ; çocuğun yaşına, zamanına, cinsiyetine, hava şartlarına, günlere, oyun imkanlarına ve kalitesine, mevcut mekana, konutlar arasındaki yollarda trafik yüküne bağlı olarak değişmektedir.(Çelikhan, S. , 1990)

Bütün araştırmalar, erkek çocuklara göre kız çocukların daha az dışarıda oynadığını ortaya koymaktadır. %40 oranında kıza karşılık, %60 erkek oranı mevcuttur. Kızlar genellikle sakin ve tehlikesi az olan, konuta yakın oyunları tercih etmektedirler. (Krause, Ohrt, V.Seggein, 1977)

Yapılan bir araştırmaya göre 10 yaşın altındaki dışarıda oynayan çocukların oranı yapı yoğunluğu az olan alanlarda, çok yoğun yapılaşmış alanlara göre oldukça yüksektir. (Çelikhan, S. , 1990)

Guttinger'e göre(1974) yaştan bağımsız olarak oyun süresi çocukların % 50'sinde 15 dakika olarak gözlemlenmiştir.

Çocukların çoğu öğleden sonra 14.00- 17.00 saatleri arasında dışarıda oynamaktadırlar. İş günlerinde Pazar günlerine, okul zamanı tatil günlerine, sıcak mevsimlerde kışa göre daha sık ve daha uzun oynamaktadırlar.(Çelikhan, S. , 1990)

Araştırmalar, oyun aktivitelerinin 5 kategorisi olduğunu göstermiştir:

1-Hareket oyunları (araçlı-araçsız)

2-Üretim oyunları (düzenleme-bina ve inşaat oyunları, hedefli veya hedefsiz)

3-Rol dağılımı oyunları (sembol, taklit, hayal,fantazi, terapi oyunları)

4-Kural oyunları (hareket oyunları ile birarada)

5-Kendini boşaltma ve iletişim oyunları (kendi kendine konuşma, dedikodu, müzik yapma, seyretme, dinlenme) (Çelikhan, S. , 1990)

2.5.Çocuğun fiziki çevresi

2.5.1.Kapalı Alanlar: Konut İçi

Çocuğun dünya ile ilişkisi ilk olarak evde kurulur. Çocuklarda sorumsuz zaman günde yaklaşık 5 saattir. Bu zaman büyük ölçüde konutta geçirilir ve özellikle televizyon seyretmek ilk planda gelir. Açık havada oynamak için ise günde ortalama 2-3 saat ayrılır.

Ancak,konut içi, çocuk için bir nevi yasaklı mekandır. Evin içinde koşturmak, atlamak, zıplamak ,gürültü yapmak, etrafı dağıtmak çocuğun yapmak isteyip yapamadığı eylemler,evi ise yaşamak zorunda olduğu mekan anlamına gelmektedir. Bu nedenden ötürü çocuk hep konut dışı mekanda olmak istemektedir.

2.5.2.Yarı Özel Açık Alanlar:Konut Alanı ve Çevresi:

Çocuğun dış dünya ile iletişim sağladığı ilk mekan ise evinin çevresidir. 1980'lerden itibaren ülkemizde gelişme gösteren toplu konut ve düzenli bir çevre anlayışını bu mekanlarda yaşayan çocuklar için bir nevi şans olarak nitelendirebiliriz.

Çünkü hiç olmazsa belirli bir yaş grubuna hitap eden çocuk oyun alanı ve spor alanları bu anlayış içerisinde yer almaktadır. Eski kent mahalleleri veya düzensiz gelişmiş konut alanları ise çocuklara bu şansı tanımamaktadır.

Carr ve Lynch'e göre (1968) sokak, çevreyi; güneşi, doğayı, rüzgarı, yağmuru, iklimleri öğrenme yeridir. Lynch'nin bir diğer saptaması ise "çocuklar için sokaklar; 'sınırları çizilmemiş' ilginç olayların meydana geldiği yerlerdir." şeklindedir.

Dr. Sonay Çevik 'e göre (1992); sokak ve sokak içindeki duvar dibi, saçak altı, basamaklar, kapı önü ve çevresi gibi alt bölgeler;

- Görme
- Karşılaşma
- Selamlaşma-konuşma
- Sohbet
- Oturma-dinlenme
- Çocuk oyun –çocuk kontrol
- Katılmalı eylemler
- Seyir,

gibi eylemlerin gerçekleştiği mekan olarak tanımlanmaktadır.

Yapılan bir araştırmaya göre çocukların %31'i oyun için sokakları kullanmaktadır. Bunun sonucu olarak çocuk trafik kazalarının %68.8'i kent içinde gerçekleşmektedir.(Tütengil, C. O. , 1974)

2.5.3.Kamusal Açık Alanlar: Parklar, Çocuk Bahçeleri, Açık Alanlar:

Konu ile bağlantılı olarak kısaca çocuk için “ayrılmış mekan” şeklinde tanımlayabiliriz

Yapılan bir araştırmaya göre; hayvanların bir alanı sınırlayarak yerleştikleri, mekanı işaretledikleri, bu yere giriş-çıkışı denetledikleri ve bu alanı savundukları gözlemlenmiştir. Araştırmacılar, alan daralmasının, alandaki yoğunluğun ve alandaki değişmelerin, hayvanlar üzerindeki etkilerini,örneğin saldırgan davranışlarla bağıntısını incelemiş ve bazıları,elde edilen sonuçları analogik yoldan insanlara da genellemişlerdir.(Bilgin,N. ,1984)

2.6.Çocuk Oyun Alanlarının Tarihsel Süreç İçinde Gelişimi:

İlk çocuk oyun alanı Amerika ‘da Boston’a bağlı bir yerleşim olan Brookline’ de 1862 yılında kurulmuştur. D. K. Runyon’un Amerikan Rekreasyon Tarihi’ne göre Brookline ‘deki bu alan çocukları suçtan ve kötü alışkanlıklardan uzak tutmak amacıyla oluşturulmuştur.

Çocuğun yetişkinlerden ayrı bireyler olduğu yaklaşımı ile çocuk oyun alanlarının çeşitliliği yakın zamanda oluşmuştur. Bu alanları geleneksel, macera oyun alanı çağdaş oyun alanları ve düzenlenmemiş oyun alanları olarak gruplandırabilir.

Geleneksel oyun alanı; en basit haliyle salıncak, tahtrevalli ve kaydırdan oluşan alandır.

İkinci bir tür olan macera oyun alanı ise ilk olarak 1932’de Danimarka’lı bir peyzaj mimarı olan C. T. Sorensen tarafından gerçekleştirilmiştir. Daha sonra 1943 yılında Copenhagen ‘e bağlı Emdrup yerleşiminde mimar Dan Fink tarafından inşa edilmiş, fikir Lady Allen tarafından İngiltere’ye taşınmış ve desteklenmiştir.

Bu oyun alanı; eskiyip bir yana atılmış hurdalardan, eski kereste, lastik,tuğla, ip-halat, fiçı, varil ile çivi, çekiç ve diğer el aletlerinden oluşmaktaydı ve çocuklar bu oyun alanını istedikleri gibi şekillendiriyor, değişik formlarda yeniden oluşturuyor,

yaratıcılıklarını ortaya çıkarıyorlardı.

İngiltere'den sonra bu fikir diğer ülkelere de sıçradı. Bir diğer macera alanı, Finlandiya 'ya bağlı bir yerleşim olan Espoo 'da 1971'de inşa edildi.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tasarımcılar oyun alanı tasarımlarında daha dikkatli davranmaya başladılar. Geleneksel oyun alanlarında beton dilimler, labirentler, tüpler ve sentetik materyaller kullanılmaya başlandı. Bunlara ses ve müzik fonksiyonu da eklendi. Geleneksel oyun alanında kullanılan basit salıncak ve kaydırak; çeşitli kompozisyonlarla çocukların eğlencesine sunuldu.

Bu yeni düşüncede fonksiyondan çok görünüme ve renklere önem verildi. Böylece çocukların ilgisi çekilmeye çalışıldı.

Düzenlenmemiş oyun alanı türü ise tamamen oyun için, "özel bir alana ihtiyaç yoktur." felsefesinden ortaya çıkmıştır. Eğer sokak trafiğe bütünüyle kapatılırsa, özellikle 10 yaşın altındaki, ebeveyn kontrolünde olması gereken çocuklar için oyun için hoş bir mekan yaratılacaktır. Üstelik bu alanda çok özel materyallere de gerek yoktur.

Daha sonraki yıllarda çocuğun da bir birey olduğu ilkesinin kabulüyle kentlerin çocuğa uygun gelişmediği tartışmaları yaşandı. Bu konuda Grady Clay (Yazar, "Peyzaj Mimarlığı" eserinde) " kendisi için en uygun mekanı bilen, yine çocuğun kendisidir", diyerek yetişkinlere fazla müdahalede bulunmamaları gerektiğini savundu.

Her ne çeşit olursa olsun, çocuk için yaratılacak her türlü mekanı yine her yaşta grup kullanmalı, özellikle yaşlılar da bu mekandan yararlanabilmelidir. Bu hem çocukların güvenliği, kötü alışkanlıklardan uzak tutulması ve hem de mekanın güvenliği için de uygun olacaktır. Bu arada, çocuğun toplumun bir parçası olduğunu hissettirecek ve sosyalleşmesini de sağlayacaktır.

2.7.Yaş Gruplarına göre Oyun Alanı Tipleri ve Tasarım Kriterleri:

Çocuk bahçeleri tesis edilirken belirli yaştaki çocukların ortak arzularını oyun ve eğlenme bakımından sahip oldukları özellikleri dikkate almak gerekir. Pamay 'a göre (1971) bir çocuk bahçesinde tesis edilecek oyun ve eğlenme alanları genel olarak 1-6, 6-10 ve 10-14 yaş gruplarındaki çocuklara göre farklı şekilde düşünülmelidir.

Çocuk bahçelerinin bir parkın içinde tesis edilmeleri düşünülüyorsa, bunların parkın tehlikesiz, gürültüsüz, tozsuz ve güneşli bir mekanında seçilmesi ve etrafının yeşil bir kuşakla sarılması gereklidir.

İklim koşulları da, tasarımda düşünülmeli, güneşin ve rüzgarın elverişsiz koşullarından korunabilmek için yapay tepeler ve gölge yapan ağaçlar tesis edilmelidir.

Özellikle, çocukların oyun sırasında tehlikeli olan taraflara geçmelerini önlemek için parkın bu kısımlarının bazı engellerle sınırlanması üzerinde durulmalıdır. Bu amaçla kullanılacak engeller, daha çok yeşil elemanlar olmalıdır.

Çocuklarını getiren yetişkinlerin oturup, dinlenmelerini sağlamak amacıyla, çocuk bahçesinin uygun yerlerinde, gölgeli ve sakin köşelerin seçilmesi gereklidir. Yetişkinlerin oyun alanının yakınında olmaları çocukların güvenliğini de sağlayacaktır.

Bu alanların güvenliğinin sağlanması kadar, temiz tutulması da önemlidir. Belirli yerlerde çöp sepetleri veya kutularının ve çocukların ihtiyaçlarına cevap verecek, oyun yerlerine yakın seçilmiş ve estetik şekilde gizlenmiş, W.C. tesislerine de yer verilmelidir.(Pamay. B.,1971)

1-6 yaş grubundaki çocuklara kendilerini serbest ve emin hissedebilecekleri tesislere yer verilmelidir. Bu yaşlardaki çocuklar için küçük bir klube bir kum havuzu,sığ bir su havuzu,çeşme, masa ve oturma yerleri, pergola gibi gölgelikli tesisler, küçük salıncaklar, serbestçe hareket edilebilecek düz çim alanlar, dengeli yürümek, zıplamak için düşük seviyeli basamaklar düşünülmelidir. Okul öncesindeki çocuklar için tesis edilecek bahçe kısmında, özellikle çok katlı merdivenlerden kaçınmak doğru olacaktır. (Pamay B., 1971) Oyun alanının konuttan maksimum uzaklığı ise 150 m. olmalıdır. Topla oynanan oyunlar için ayrılması gereken alan optimum 15m X 25m boyutlarında olmalıdır. (Tandy ,C.,1972)

6-10 yaşındaki çocuklar için ise daha farklı oyun yerlerine ve tesislerine ihtiyaç vardır. Bu yaş grubundaki çocuklar daha hareketli oldukları için geniş alan ayırmak gereklidir. Bu alanlar özellikle çim alanı şeklinde tesis edilmeli koşu yerlerini de içermelidir. Bu çocuklar için çeşitli tipte salıncaklar ve tahtrevalliler, çeşitli kotlarda tırmanma kuleleri, demirleri ve halatları, zeka oyunları, vb. bazı oyun tesisleri ve aletleri üzerinde durulmalıdır.(Pamay B., 1971) Yerleşimin nüfus büyüklüğüne bağlı olarak optimum 300 m.,maksimum 400 m. yürüme mesafesinde olmalıdır. Okulların veya alışveriş alanlarının çevresi yer seçimi olarak en uygun mekanlardır.

10-14 yaşındaki çocuklar için de, daha hareketli oyunlara imkan verecek voleybol, basketbol, futbol, tenis gibi spor alanlarına yer verilmelidir.

Oyun alanı için güvenlik son derece önemlidir. Ancak oyun alanında güvenliği sağlarken, alanın değişkenliği de söz konusu olmalıdır. Oyun sınırlı bir mekanda gerçekleştiriliyor olsa dahi, içindeki materyaller çocuklarca bozulup, yapılabiliyor, yerleri değiştirilebiliyor olmalıdır.

Çocuk, oyun alanında iyi vakit geçiriyor, fiziksel değişim, sosyal gelişim kazanabiliyorsa, o alan çocuk için güvenlidir. (Sanoff, H. , 1978)

2.7.1. Geleneksel Oyun Alanları:

Aletlerle tek bir kullanıma hizmet veren, sık sık görülen, standart malzemelerden oluşan oyun alanı tipidir. Malzemeler genellikle adale geliştiricidir. Ancak tek tip oluşları nedeniyle, yaratıcılıkları yoktur, oyun değil, aktivite alanıdır. Emniyet çok azdır, metal malzemeden dolayı güvenlik yoktur. Geleneksel oyun alanları, toplu oyun oynanmasına da imkan vermez. Bireysel oyuna olanak tanır.

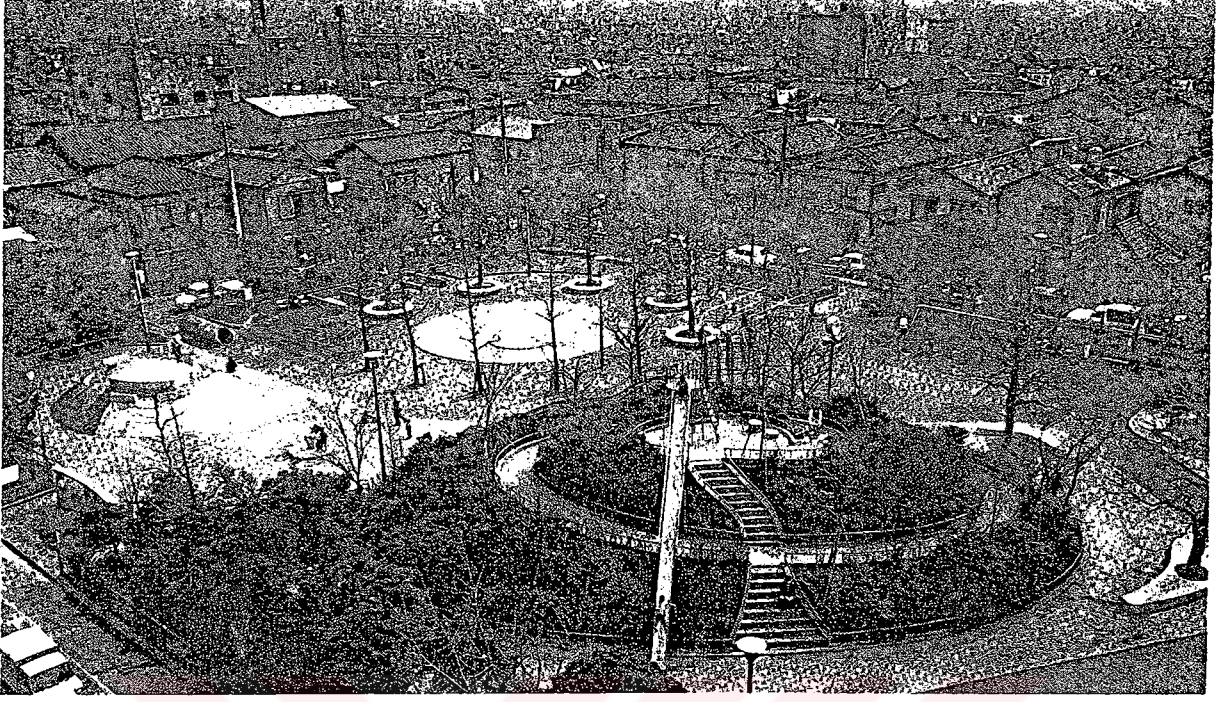
2.7.2. Çağdaş Oyun Alanları:

Tipik olarak, sürekli bir yapı formunun bütün parçalarını birleştiren oyun alanlarıdır. Bu tip oyun alanları, genellikle estetik açıdan memnun edicidir. Maliyeti yüksek olduğu için sayıları azdır. Arazi form olarak hareketli, malzemeler ise, statiktir. Su ve fiskyeler, tırmanma tepeleri, tüneller, iple oluşturulmuş aktiviteler genel karakterini oluşturur.

Eğitim açısından, faydalı oyun formlarına olanak sağlar. Yetişkinler tarafından beğenilen, çocuklara uygun görülen alanlardır. Sosyal oyun, gözlemlene ve sakin oyun alanları geleneksel oyun alanlarından daha iyidir, su oyun alanları, çocukların en çok tercih ettiği alanlardır. Ancak karmaşık oluşları, adale geliştirici aletlerin burada olmayışı, mahrumiyet, ortak kullanım, geri çekilmeyi gerektirdiği için sorun çıkarabilir.(Şekil 2.6.)

2.7.3. Macera Oyun Alanları:

Çağdaş oyun alanlarına karşıt oyun alanlarıdır. Kullanılan aletler statik değildir. Çocuğun kendi çevresini ve kendi oyun aletlerini kendisinin yaratabileceği el aletleri,

Şekil 2.6. - Çağdaş oyun alanı

Şekil 2.7. -Macera oyun alanı-(Bengtsson,A.,1970)

kullanılmayan eski lastikler, atılmış keresteler, tuğlalar, sandıklar vb. materyallerden oluşur. Macera oyun alanı içerisinde yaratıcı oyun alanları da bulunmaktadır. Toplu, sosyal ve fiziksel oyunların hepsini kapsar. Yardımlaşmayı, çocukların problemlerini kendi kendilerine çözmelerini sağlar. Genellikle, okul çağındaki çocuklar tarafından kullanılır. Ancak oyun alanı tasarımı iyi düşünülmezse, pis ve hurdalık alan görüntüsü verebilir.(Chamberlin, A.O., 1998) (Şekil 2.7.)

2.8.Çocuk Oyun Alanında Yapılması Gereken Uygulamalar:

U.S.A. çocuk oyun alanlarında emniyet ve güvenliği sağlayabilmek amacıyla iki birimin standartlarını kullanmaktadır: Bunlar, (CPSC-Consumer Product Safety Commission) Tüketici Ürün Güvenliği Komisyonu ve (ASTM-American Society for Testing and Materials standards) Amerikan Toplum Standart Materyalleri'dir. (Philips L.E., 1996)

Komisyonun yayınladığı “Çocuk Oyun Alanları Güvenliği El Kitabı” (Handbook for Public Playground Safety-1981) çocuk oyun alanlarını 2-5 ve 5-12 yaş gruplarına göre iki kategoriye ayırmış ve standartları buna göre belirlemiştir.

Buna göre çocuk oyun alanları her yaştan çocuğa hizmet etmeli ve her iki yaş grubu için de ayrı alanlara yer verilmelidir. Bir takım işaretler ve yönlendiriciler, yetişkinleri ve çocukları kendilerine uygun alanlara çekebilmelidir.

2.8.1.Sınır Elemanları:

Koruyucu parmaklık ve bariyerler:

Okul öncesi çocukları için oyun alanını sınırlayıcı nitelikteki parmaklıkların yüksekliği ise 75-80 cm. arasında olabilir iken, koruyucu bariyerler 75 cm. den fazla olmalıdır. Okul çağındaki çocuklar için ise parmaklıklar 1.20 m. ile 1.25 m. arasında düşünülmelidir. Fakat bu yükseklikteki parmaklıklar yerine basamaklar tercih edilmelidir. Koruyucu bariyerler ise 1.20 m den daha fazla olmalıdır.

2.8.2.Merdivenler:

2-5 yaş grubu çocukları için çıkabilecekleri maksimum basamak yüksekliği:30cm

5-12 yaş grubundaki çocuklar için maksimum basamak yüksekliği ise: 45 cm.

Bu iki çocuk oyun alanı için oluşturulan platformlar arasındaki basamak yüksekliği ise 20-25 cm . arasında olabilir.

2.8.3.Oyun Materyalleri:

Oyun elemanlarının yerleştirilmeleri ve bunların çocukların güvenliği ile ilgili özellikleri en çok dikkat edilmesi gereken konuların başında gelmektedir. Yapılan araştırmalara göre her yıl U.S.A. 'daki çocuk oyun alanlarında 120.000 ciddi kaza meydana gelmekte, 17 ölüm vakası görülmekte ve bunların %60'ı 6 yaş altındaki çocuklarda meydana gelmektedir.(Phillips L. E., 1996)

Su Elemanı: Su oyunları en eğlenceli oyunlardan biridir. Çocuk psikologları çocukların zeka gelişimleri için bu gibi oyunların önemini belirtirler.

Oyun amaçlı havuzlar, iki tipte kullanılmaktadır:

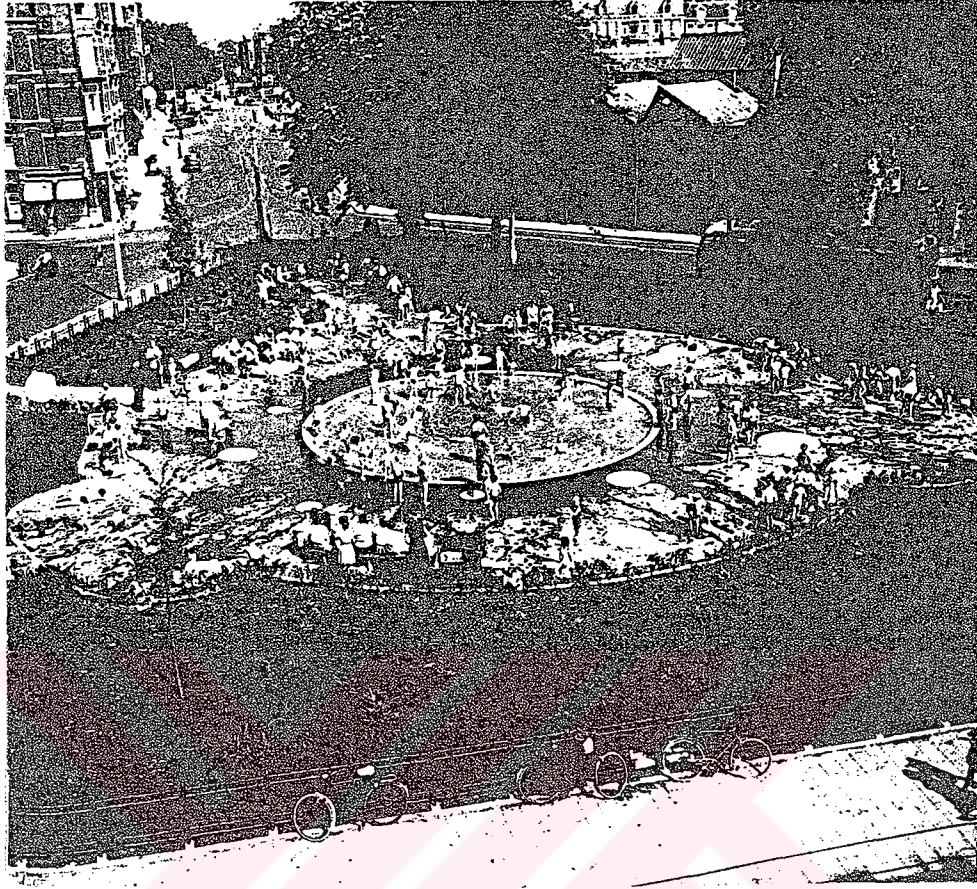
1-Düz tabanlı eğimsiz havuzlar: Havuz derinliği 25 cm.den fazla olmamalıdır. Sığ havuz fiskiye ve duşlarla birleştirilebilir, ancak bu fiskiyelerin yüksekliği, çocukların göz seviyesini aşmamalıdır.

2-Orta kısma doğru göreceli olarak eğim verilmiş tabanlı havuzlar: Su derinliği azaldıkça kirlilik oranı artar. Bu nedenle çocuk havuzları 30 dakikada bir devir daim olmalı ve dezenfekte edilmelidir. (Kavaklı, K. 1994) (Şekil 2.8.)

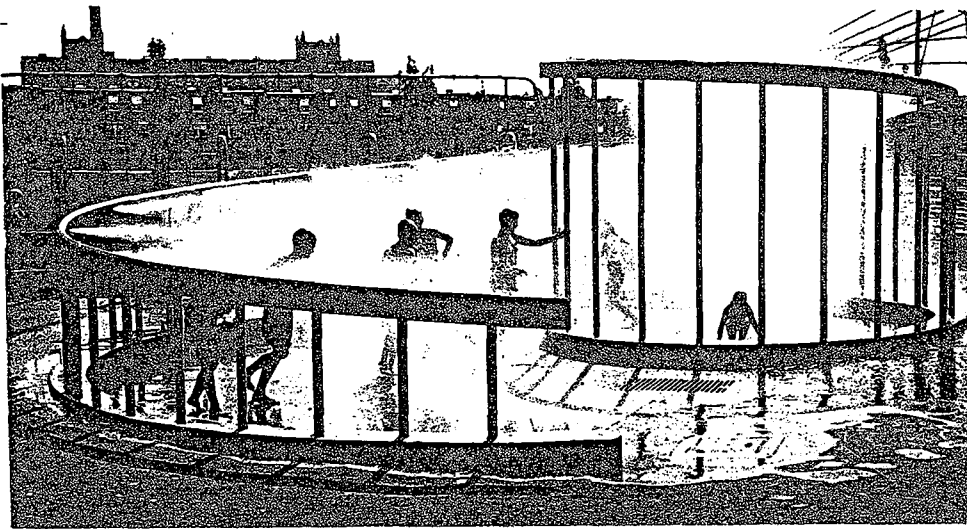
Kum oyunları:Su oyunları kum oyunları ile birlikte düşünüldüğünde çocuklar için çekici bir mekan yaratılmış olacaktır. Yeri kazma, çukur açma gibi oyunların oynanabilmesi için kum havuzu derinliği en az 45 cm. olmalıdır. Alanın çevresinde 60 cm.lik bir duvarın var olması ise uygun olacaktır. (Şekil 2.10-2.11.)

Su ve kum öğelerini bir araya getirip, oyun yaratma olanağının ve uygunluğunun bulunmadığı oyun sahalarında küçük bir çeşme, basit bir beton blok ve ahşap bir yalak bile çocukların ilgisini çekecektir. (Şekil 2.9.)

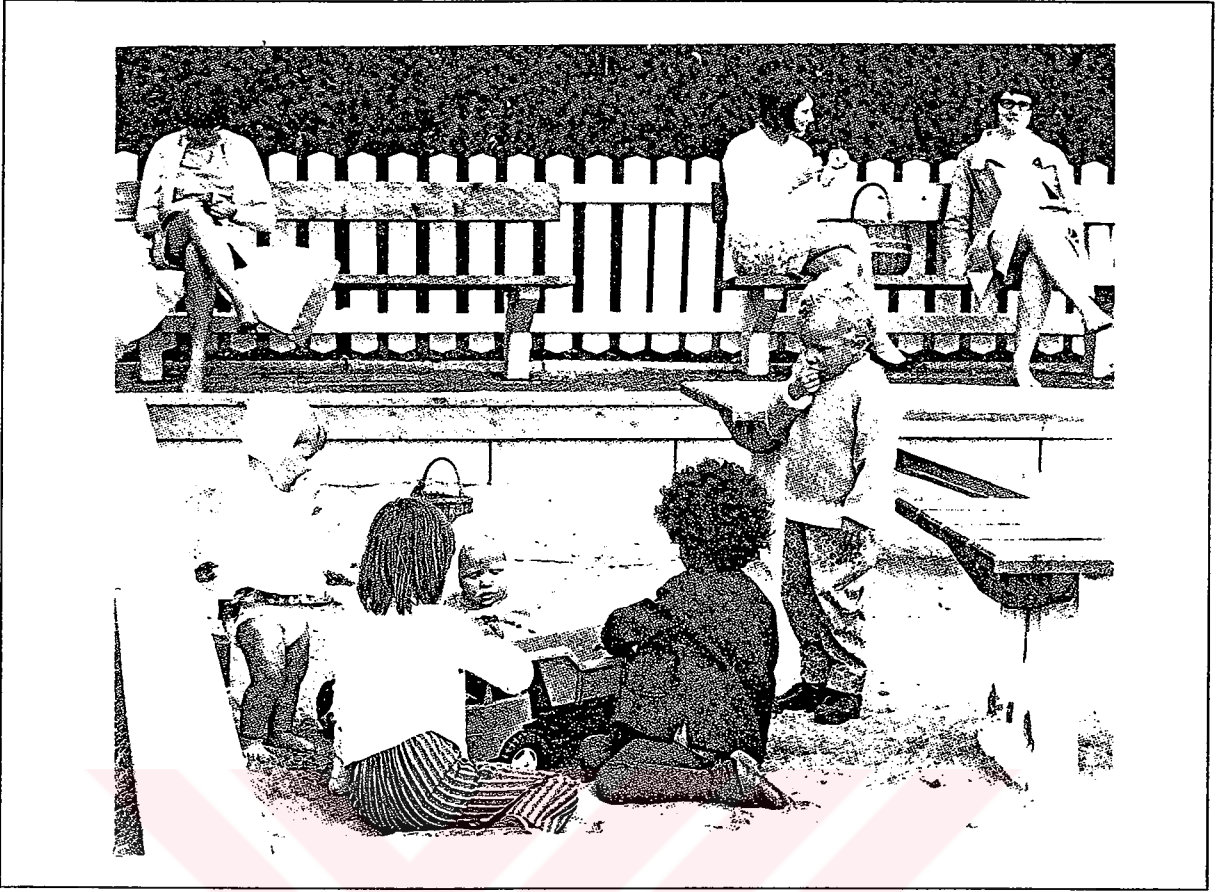
Kaydırak: Kaydırığın en üst noktasındaki platformun genişliği ise minimum 55 cm. olmalıdır. Kaydırığın tutunma yerleri ise en az 10 cm. olmalıdır. Kaydırığın çıkış noktası ise yerden yüksekliği en az 28 cm. olmalıdır. Kaydırak,yapay tepe üzerinde oluşturulacaksa, eğimin %35 den fazla olmamasına dikkat edilmelidir. (Şekil 2.12 -2.13 -2.14.)

Şekil 2.8. - Su oyunları

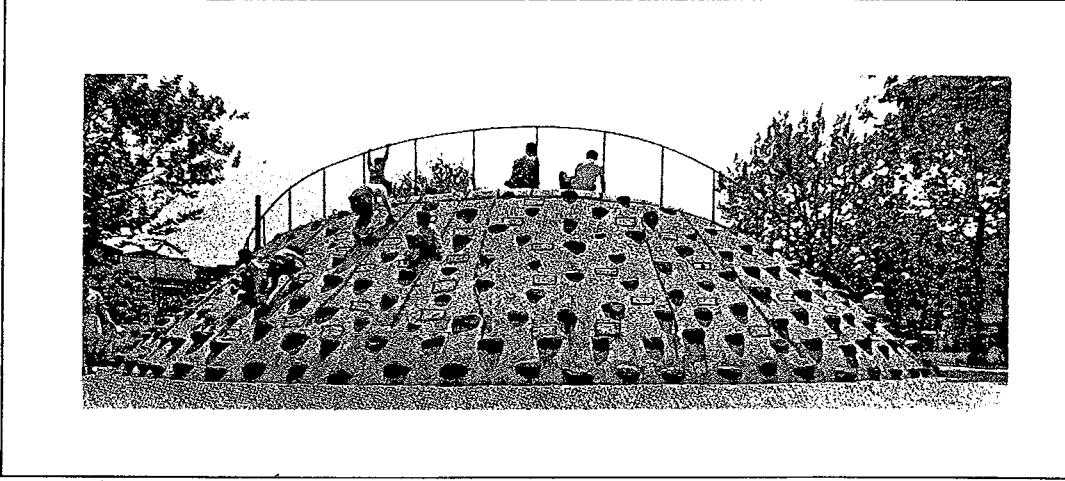
Şekil 2.9.

Şekil 2.10. - Kum oyunları

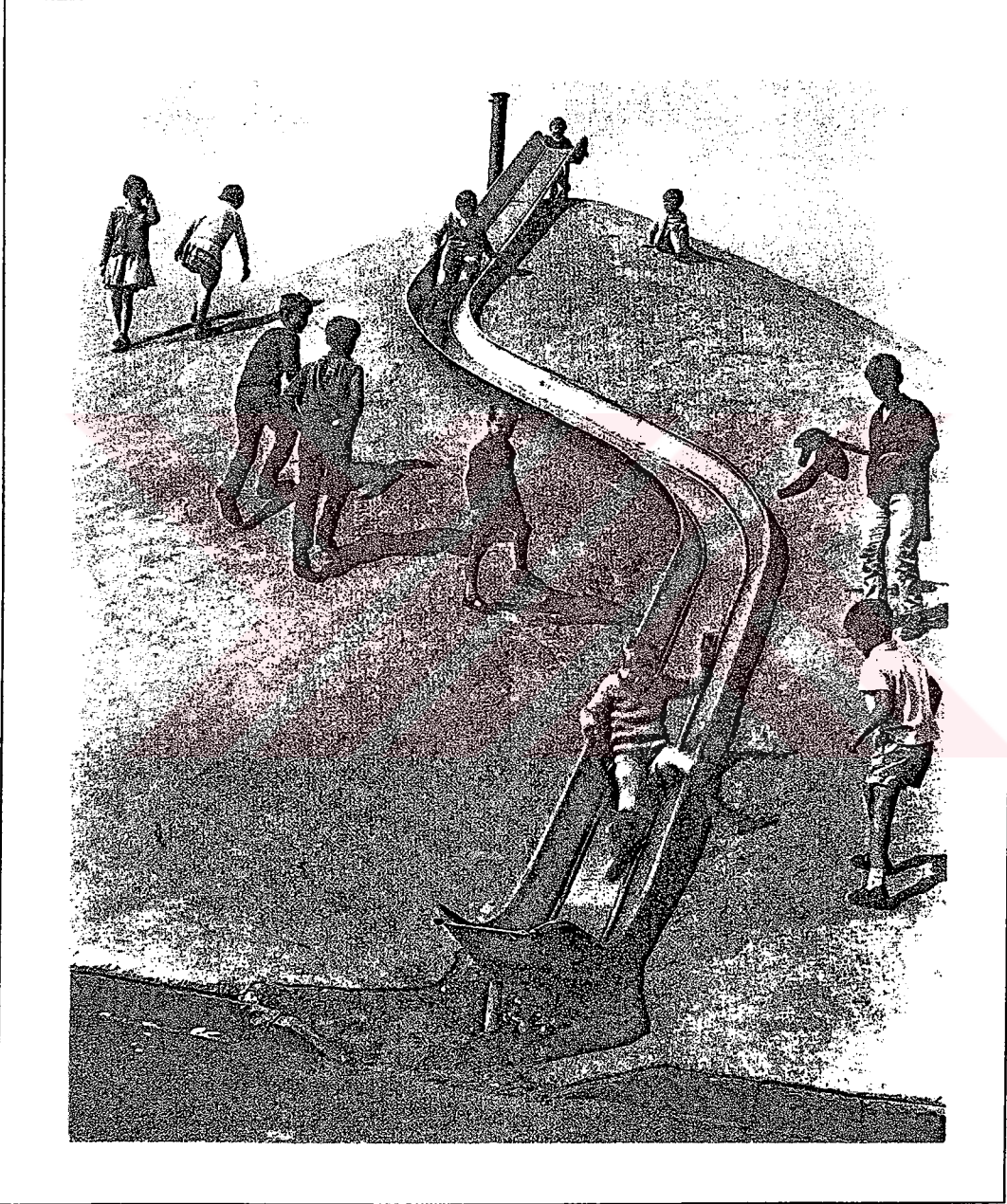
Şekil 2.11.
(Bengtsson, A., 1970)

Şekil 2.12.

Şekil 2.13. -(Bengtsson,A.,1970)

Şekil 2.14.

Salıncak: Aynı yapının üzerine ikiden fazla salıncığın asılması sakıncalıdır. Salıncığın oturma yerleri arasındaki mesafe 75 cm. olmalı, bu mesafe 60 cm. den az olmamalıdır. Sallanma araçlarında yaralanmaların önüne geçilmesi ile ilgili olarak bu tür araçlarda ağır ahşap ya da madeni malzeme yerine daha lastik esaslı malzemelerden üretilmesi ise hem kazaları azaltacak, hem de çocukların ilgisini çekecektir. (Tunbiş, M. ,1993)

Tahtrevalli: Bu tür araçların, yaralanmaların önüne geçilmesi amacıyla hareketi yavaşlatıcı yay ya da fren mekanizmaları geliştirilmiş olanları kullanılmalıdır.

Materyal yüzeyleri: Güneş ışınlarına maruz kalan metal yüzeyler hem yüksek sıcaklıkları ve hem de genleşmelerinden ötürü tercih edilmemelidir.

Güvenlik zonu: Oyun ekipmanlarının bulunduğu alan ;özellikle salıncak ve kaydırakların çevresinde 1.80 m. veya daha fazla olmalıdır.

Sınırlar: Keskin sınırlar ve köşeler olmamalıdır. Hız kaybettirecek açılar daralmalarından kaçınılmalıdır.

2.8.4.Renk Kullanımı:

Dış mekanların düzenlenişinde önem verilmesi gereken tasarım öğelerinden biri de renktir. Çocuk oyun elemanlarının çevredeki bitkilerle uyum sağlamak üzere mat yeşil renge boyanması ile ilgili uygulamadan çocukların bunları farkedebilme güçlüğü ve meydana gelebilecek kazaları önleme açısından yavaş yavaş vazgeçildiği gözlenmektedir. (Tunbiş,M.,1993)

Yapılan araştırmalara göre çocuklar öncelikle kırmızı tonları olmak üzere mavi, yeşil, sarı ve turuncuyu sevmektedirler.(Bilim ve Teknik, 1986), (Read M.A., 1999)

Pratik gözlemler, parlak zıt renklere boyanmış oyun araçlarının tek renkli mat boyalı olanlara kıyasla daha az kazalara neden olduğunu ortaya koymaktadır. (Herrington, S., Studtman .K., 1998)

2.8.5. Yüzey Kaplamaları:

Çim Yüzey: Yumuşak, rahat ve güvenlidir. Tesisi ve bakımı oldukça kolaydır.

İnce-kumlu Yüzey: Bu döşeme şekli de oldukça güvenli, ucuz ve bakımı kolaydır.

Ahşap döşeme veya ağaç kabuğu: Maliyet açısından pahalıdır. Doğal ve estetik bir görünüm sağlar.

Çakıl- taş döşeme: Yüzey kolaylıkla düzeltilebilir, ancak düşme anında çocuklar için tehlike teşkil eder.

Kauçuk (lastik) halı: Yumuşak, güvenli, fakat pahalı bir yöntemdir.

Asfalt: Bisiklet yolu veya topla oynanan oyunlar için kullanışlı bir yüzeydir. Ancak, insan üzerinde sıkıcı ve monoton etkisi vardır.

Beton veya tuğla taş: Tesisi ve bakımı zor ve pahalı olmasına rağmen, çeşitli renk ve şekillerde döşenmesi halinde çekici bir etki bırakır. (Sanoff, H. , 1978)

2.8.6.Bitkilendirme:

Uygun planlama ile bitkiler dış mekan oluşturmada, görsel ya da gürültü kontrolü sağlamada, şiddetli rüzgar ve egzoz gazlarının zararlı etkilerini azaltmada, spor ve oyun alanlarında aktiviteden kaynaklanan daha çok oksijen gereksinimi karşılamada, daha iyi bir mikro klima oluşturmada etkili bir biçimde kullanılabilirler.

Çok boyplanmayan bitkilerle çevrilmiş alanlar görülebilen, aynı zamanda korunmuş mekanlardır. Bu tür alanlarda hoş kokulu bitkilerin kullanılması; düzenlemeye çekicilik kattığı gibi, özellikle görme özürü çocukların bulundukları mekanı tanımlayabilmeleri açısından da önemlidir.

Çocukların belli mekanlardan geçişinin engellenmesi ya da bunların bu alanlardan uzak tutulması sık yapıda gelişme gösteren bitkilerin kullanımı yoluyla sağlanabilir.

Pek çok araştırma çocukların çiçekleri görsel nitelikleriyle değerlendirdiğini ortaya koymuştur. Mekan; çeşitli renk etkileri ile daha çekici hale getirilebilir.

Bitkilendirme, bazı böcekler ve kuşlar için uygun yaşam ortamları oluşturur. Örneğin, “kelebek çalısı” kelebekleri cezbeden bir özelliğe sahiptir. Buna benzer nitelikli bitkilerle oluşturulacak mekanlarda çocukların çevre ile ilgili eğitimlerine katkı sağlamak yanında çekici oyun alanları da yaratılabilir. (Tunbiş,M.,1993)

Çocukların bitkilere verebilecekleri zararları önlemek için ise en iyi çözüm ; dikim, etiketleme ve bakımının çocuklarca yapılmasıdır. Çocukların sahiplenebilecekleri, benimseyecekleri ve emek vererek yetiştirdikleri bitkilere kendilerinin zarar vermesi bir yana başkalarının zarar vermesine de engel olacaktır.

Bitkilendirmede yaprak, çiçek ya da meyveleri zehirli olan veya çeşitli şekillerde tehlike oluşturabilecek bitki türlerine yer verilmemelidir.

Örneğin, zehirli olan Çoban Püskülü (*Ilex aquifolium*) ve Porsuk ağacı(*Taxus baccata*) renkli meyveleri ve yaprakları ile çocukları cezbedebilir.

Erik ve kiraz (*Prunus*) ağacının, meşe (*Quercus*), kestane (*Castanea*), ceviz ağacı (*Juglans*), çam (*Pinus*), ladin (*Pinus picea*), köknar (*Abies*) gibi ağaçların kozalakları yaya yolu üzerinde yayalar ve küçük tekerlekli araçlar için problem oluşturabilirler.

Sarkık huş (*Betula Pendula*), kayın (*Fagus*), manolyanın (*Magnolia grandiflora*) sarkan dalları yaya yollarındaki yayaların yüz ve gözlerinde yaralanmalara yol açabileceği gibi motorlu araçlar için de tehlike yaratabilir.

Ateş diken (Barberies sps), ayva ağacı (*Cydonia oblonga*), alıç (*Crataegus oxyacantha*) gibi dikenli bitkilerin dikenlerinin batması ya da içine düşülmesi halinde tehlikeli olabilir.

Söğüt (*Salix*), gümüşü akçaağaç (*Acer negundo*), kayın ağacı (*Fagus*) ve kavak çeşitleri yüzey kök sistemleri yaya yollarının döşemelerini kaldırıp yayaların tökezlemesine ve düşmesine neden olabilir.

Sedir (*Cedrus*), servi (*Cupressus*), çam (*Pinus*), atkestanesi (*Aesculus*), huş (*Betula*) gibi polenli bitkiler ise çocuklarda ciltlerinde ve gözlerinde alerjik bir durum oluşturabilir.

Meyve ağaçları (Erik, kiraz, yaban elması vb.) defne (*Laurus nobilis*) gibi sinek ve zararlıları çeken bitkilere, yaya yolları ve oturma gruplarının yakınında yer verilmemelidir. Kartopu (*Viburnum sieboldii*) , dişi gingkonun kötü kokuları ise çekiciliği azaltabilir. (Tunbiş, M.,1993)

3.KENTSEL MEKANDA ÇOCUK

10 yaşına kadar olan küçük çocuklar tarafından en çok kullanılan oyun yeri konutun hemen yakını, yani konut ve bina girişinin etrafında 30- 50 m. lik bir alandır. Bu yakın alan iki önemli özelliğe sahiptir. Birincisi, konuta ve ebeveyne yakınlık, emniyet ve muhafaza özelliğidir. Burası ani olarak içeri ve dışarı arasında, oraya buraya gidip gelmeye ve evde ders çalışırken veya evde oyun oynarken, televizyon seyredirken hemen biran dışarı bakmaya, bu arada oyuncakları beraberinde dışarı götürmeye imkan sağlar. İkincisi, çocuğun günlük olaylara katılabildiği, görülebildiği, yaşanabildiği, olayların cereyan ettiği yer olarak sosyal bağlantı noktası olmasıdır.

Oldukça yüksek kullanım frekansı 100 m. bölgesinde trafik emniyeti sağlanmış yol mekanı, planlı bir oyun alanı varsa söz konusudur. Özellikle okul çağındaki çocuklar oynamak için daha az ebeveyn kontrolünün olduğu alanları seçerler. Diğer taraftan konuta mesafe ihtiyaç halinde hemen ulaşılacak mesafededir. (Çelikhan, S. , 1990)

Genel olarak büyük okul çocukları günümüzde uygulanan kamu oyun alanlarının esas kullanıcılarıdır. Onlar en büyük hareket çapına sahiptir ve konut yakınında bulamadıkları oyun imkanlarını ararlar. Bu açıdan kamu oyun alanlarının tasarım ve uygulanış şekilleri önemlidir. (Çelikhan, S. , 1990)

Walter Benjamin Baustelle'a göre "Çocuklara özgü nesneler imal etmek için kafa patlatma çabası boşunadır. Çünkü çocuklar üretilen nesnelerin nasıl yapıldığını izleme olanağı veren işyerlerine daha çok ilgi gösterirler. Bahçelerde, şantiyelerde bulunan ya da ev ,ağaç işlerinden arta kalan atıklar da dayanılmaz ilgilerini çeker. Bu tür atıklarla yetişkinlerin yapıtlarını yineler, farklı doğada malzemelerle oynayarak yeni ilişkiler yaratırlar. Çocuklar böylece kendi nesneler dünyalarını kurarlar."

Çocuk için oyun oyuncaktan daha önemlidir. Çünkü çocuk oyunun kurallarını dilediği gibi koyabilir, mekanını ve sınırlarını kendisi belirler. Piaget 'nin çalışmalarının ışığında ise çocuğun yetişkinin minyatürü olmadığını ve buradan

hareketle çocuğa ilişkin mekansal düzenlemelerin yanlış olduğunu öğreniyoruz. (Barre, F., 1984)

3.1.Çocuğun Fiziksel Özellikleri:

Çocuk oynarken kendisini yalnızca oyuna verir ve hiçbir zaman trafiğe dikkat etmez, çünkü bunun kendisi için bir tehlike olduğunun farkında değildir. Dikkati çok çabuk dağılılabılır. İsveç'te yapılan bir araştırmaya göre (1967) çocuklarda, trafik kazalarına maruz kalma ve yaralanma riski yetişkinlere göre 10 kat daha fazladır.

Çocuk oyunlarının ekserisi hareket oyunudur ve oyundaki birçok hareket, ne bilinen bir hedefe ve amaca yöneliktir, ne de trafik akışı içindeki etkisi çocuklar tarafından hesap edilebilir. Konsantrasyon yetenekleri yetişkinlerinkinden azdır. Eğer çocuk bir yetişkinin gözetiminde oynuyorsa trafiğe hemen hemen hiç dikkat etmez.

Duyuları, özellikle de kulakları yetişkinler kadar hassas değildir, dolayısıyla çevresindeki trafik hareketliliğini kısa sürede farkedemez. Yapılan bir araştırmaya göre hareket halindeki bir aracı yetişkin bir insan (1/2 sn.) yarım saniyede farkına varırken çocuk için algılama süresi 3-4 saniyeye ulaşabilmektedir.

Çocuğun sürekli enerji dolu ve hareket halinde oluşu nedeniyle herhangi bir tehlike anında saniyede hızını kesmesi de oldukça zordur. Yalnız olan çocuğa göre, grup içinde oynayan çocuklar daha tehlikeli davranırlar.

Çocuk için motorlu taşıtın işlediği cadde ve sokaklarda karşıdan karşıya geçiş de yetişkinin yardımı olmadan güçtür. Çünkü çocukların yatay ve düşey görüş açıları yetişkinler kadar geniş olmadığı için aracın hızını ve kendisine olan uzaklığını tayin edemez.

Aynı şekilde duran aracın üzerinden geriye görememesi nedeniyle arkadan gelen aracın hareket halinde olup, olmadığını anlayamaz. Yolu geçişte ne kadar çabuk olunursa o kadar emniyette olunur, düşüncesindedirler. Özellikle park halindeki araçların arasından karşıdan karşıya geçiş çocuklar için en büyük tehlikedir. 1971 yılında yapılan bir araştırmada (Skandia Report) çocuk trafik kazalarının %20 'si park edilmiş araçlardan dolayı meydana geldiği sonucuna varılmıştır. (Appleyard ,D., 1981)

Zaman yönünden çocuk kazaları en çok okul günlerinde, yaz yarıyılında ve saat 7.00- 8.00 ve 11.00-13.00 arasında (okul yolunda) ve öğleden sonra 16.00- 18.00

saatleri arasında olmaktadır. Okula gitme ve kaza tehlikesi arasındaki net beraberliğe rağmen çocuk kazaları genellikle konut yakınında oynarken meydana gelmektedir. Kazaya maruz kalan çocukların 2/3'ünde hata kendilerindedir.

İsveç'te Gothenburg'de yapılan bir çalışmaya göre (Sandels) çocuk trafik kazalarının eski yerleşim yerlerinde; yaya ve araç trafiğinin ayrıldığı yeni yerleşim yerlerine göre altı kat daha fazla meydana geldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada trafik kazalarının nedenleri araştırılmış ve bu nedenlere çözümler aranmaya çalışılmış. Bunlar:

1-Yerleşim alanlarının düzenli gelişiminin sağlanması.

2-Çocuk oyun alanlarının, bahçelerinin ve okulların yer seçim konularına dikkat edilmesi.

3-Toplu taşıma araçlarının ve servislerin özellikle okul ve çocuk oyun alanlarının çevresinde hızını kesici ve dikkatli oluşlarını sağlayacak önlemlerin alınması.

4-Kaldırımların otopark alanı olarak kullanılmasını engellemek.

5-Yaya-motorlu araç ve bisiklet yollarının ayrılması çalışmalarıdır.

3.2.Cadde ve sokakların çocuk oyun alanı olarak düzenlenmesine ilişkin bir sistem:Woonerf

Piaget'in çocuğun oyun davranışları hakkındaki düşüncelerinde belirtildiği üzere, 5-11 yaş grubu artık bireysel oyundan çok , kurallı- takım oyunlarını tercih etmeye başlar. Sosyalleşmek, arkadaşlarıyla daha çok bir arada olma isteği, maddi ve sözlü paylaşım söz konusudur.

Ancak konut içinin "yasaklı mekan oluşu", dışarıda kendisine uygun, kısa mesafede, her bakımdan güvenli yeterli çocuk bahçesi ve materyallerinin bulunmayışı, çocuğun daha gerçek ve olayların merkezi olan sokağı tercih etmesini gerektirmektedir.

Sokaklar ise, hareketli ve hareketsiz motorlu araçların egemenliğinde ve kontrolündedir ve çocuk istediklerini yapamaz, var olduğu potansiyeli sokakta da açığa çıkaramaz.

1970'lerden itibaren Avrupa şehirleri artan trafik yoğunluğu ve onun yarattığı etkileri; gürültü, hava kirliliği, otopark sorunu vs. azaltmak ve sokakları daha yaşanılabilir hale getirmek amacıyla ulaşım planlaması çalışmalarına girişmişlerdir.

Felemenkçe (Hollanda) olan Woonerf; sokağın yaşanabilir hale getirilmesi, trafiğin ya da trafik hızının azaltılması, topla oynanabilecek oyunlar için mekan geliştirilmesi, dinlenme, oturma mekanlarının oluşturulması anlamına gelmektedir. (Francis, M., 1987) (Şekil 3.1. ve 3.2.)

Yol mekanının mobilyalandırılması, trafik alanının yerinin değiştirilmesi ve daraltılması gibi önlemlerle taşıt trafiğinin taşıt yolu üzerinde oynayan çocukları ve yayaları tehlikeye atmayacak şekilde, dikkatli ve yavaş gitmelerini sağlayan uygun kanun Hollanda'da 1976'da çıkarılmıştır. Buna göre çocuklar için düzenlenmiş oyun alanları açıkça farkedilebilir olmalı ve mümkün olduğu kadar geri kalan yol mekanından ayrılmalıdır.

Woonerf'in uygulandığı sokaklarda sürücülerin ve yayaların uyması gereken birtakım kurallar vardır:

-Sürücü, yaya yürüyüş hızından daha hızlı gitmemelidir. Başka bir deyişle sürücünün hızı 15-20 km/saat arasında olmalıdır.

-Sürücü; bu sokaklarda yayaların var olduğunu, çocukların sokakta oyun oynadığını, belirsiz objelerin karşısına çıkabileceğini düşünerek dikkatli davranmalıdır.

-Sürücü ; yayayı hiçbir şekilde engelleyemez.

-Aynı şekilde, yayanın da sürücüyü gereksiz yere engellemesi söz konusu olmamalıdır. (Royal Dutch Touring Club, 1978)

Woonerf, şimdiye kadar Hollanda 'da iki-üç katlı küçük bahçeli sıra evlerin hakim olduğu az yoğun konut alanlarında gerçekleştirilmiştir.

Hollanda'nın dışında diğer Avrupa ülkeleri, örneğin Danimarka, Norveç, Almanya'da da trafik yasaklı veya kısıtlı mekanlar uygulanmaktadır.

Danimarka'da Jan Gehl'in yaptığı araştırmalara göre trafiğin azaltıldığı ya da yasaklandığı mahalli sokaklarda kullanımın %80 oranında arttığı gözlemlenmiştir. (Berdichevsky, 1984; Gehl) Woonerf sisteminin uygulanmasının ardından, İngiltere Ulaşım - Araştırma Laboratuvarı'nın yaptığı çalışmalara göre ise , çocuk trafik kazalarında %10 oranında azalma saptanmıştır. (Appleyard, D. , 1981)

Şekil 3.1. -(Appleyard , D., 1981)

Şekil 3.2. - (Appleyard, D. , 1981)

3.3.Cadde ve Sokaklarda Yapılması Gereken Uygulamalar:

San Francisco’ da sokakların daha yaşanabilir hale getirilmesi için ise aşağıdaki şekilde sınırlamalar ve uygulamalar getirilmiştir:

3.3.1.Hız sınırlaması:

California’ da yerleşim alanları içinde aile sokakları ya da oyun sokakları şeklinde adlandırılan alanlarda maksimum hız; 25 km/saattir. Bu okul çevresi ve park alanları etrafında 15 km/saat şeklinde sınırlandırılmıştır. (şekil 3.3)

3.3.2.Sokağın akan trafiğe kapatılması:

Sokağı tamamen tenhalaştıran, trafikten arındıran, sessiz ve güvenli olmasını sağlayan, etkin, ancak zorlayıcı bir yöntemdir. Geçiş tek yönlü olmak üzere acil hizmet araçlarına (ambulans, itfaiye, polis) yol açıktır.

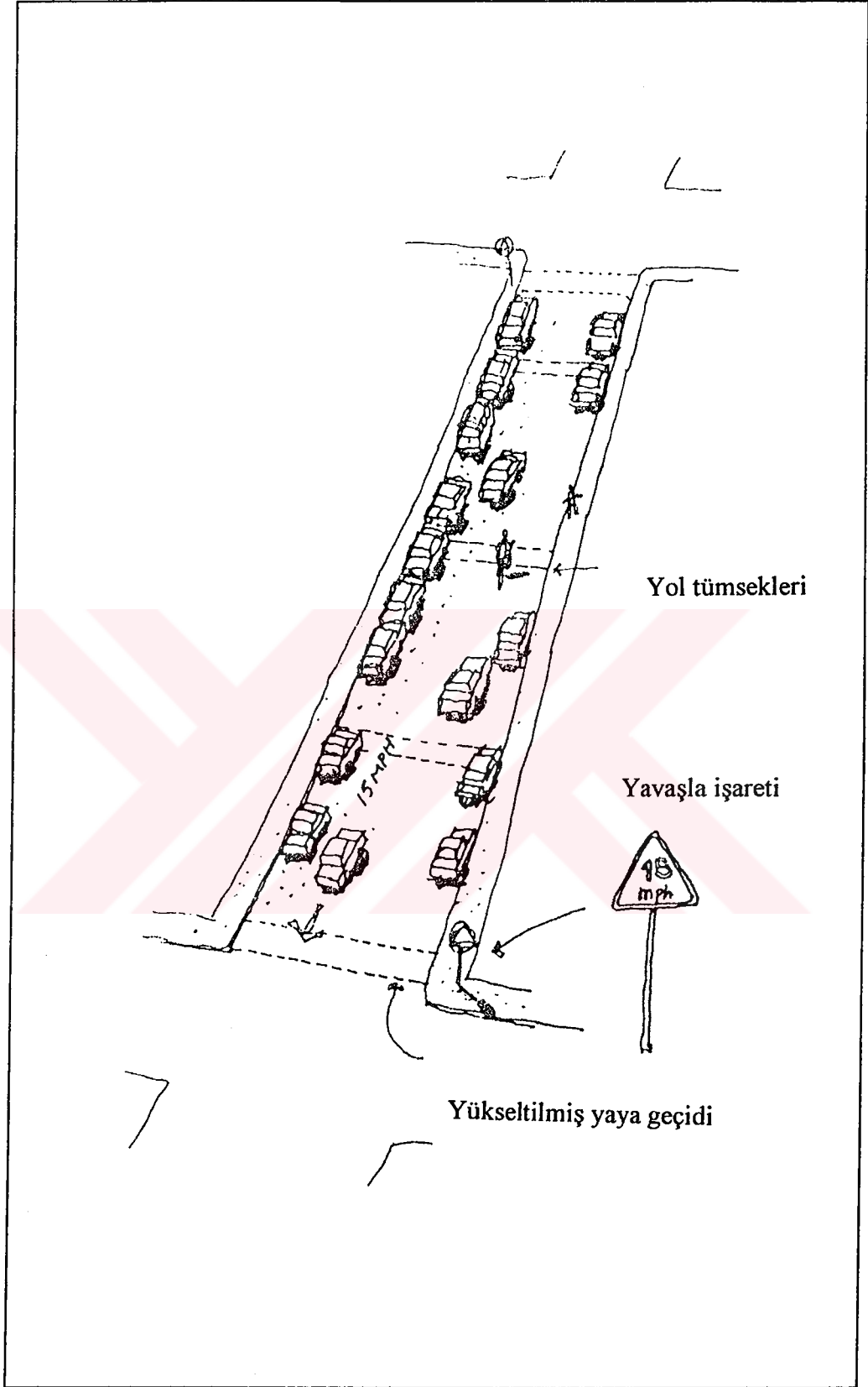
Sokak tek veya iki yönlü otopark, yaya alanı ve çocuk oyun alanı olarak kullanılabilir. Sokağın girişi ise ayırıcı bariyer, çimlendirme ile ya da ağaçlandırma yolu ile kapatılabilir.(şekil 3.4.)

3.3.3.Ağaçlandırma:

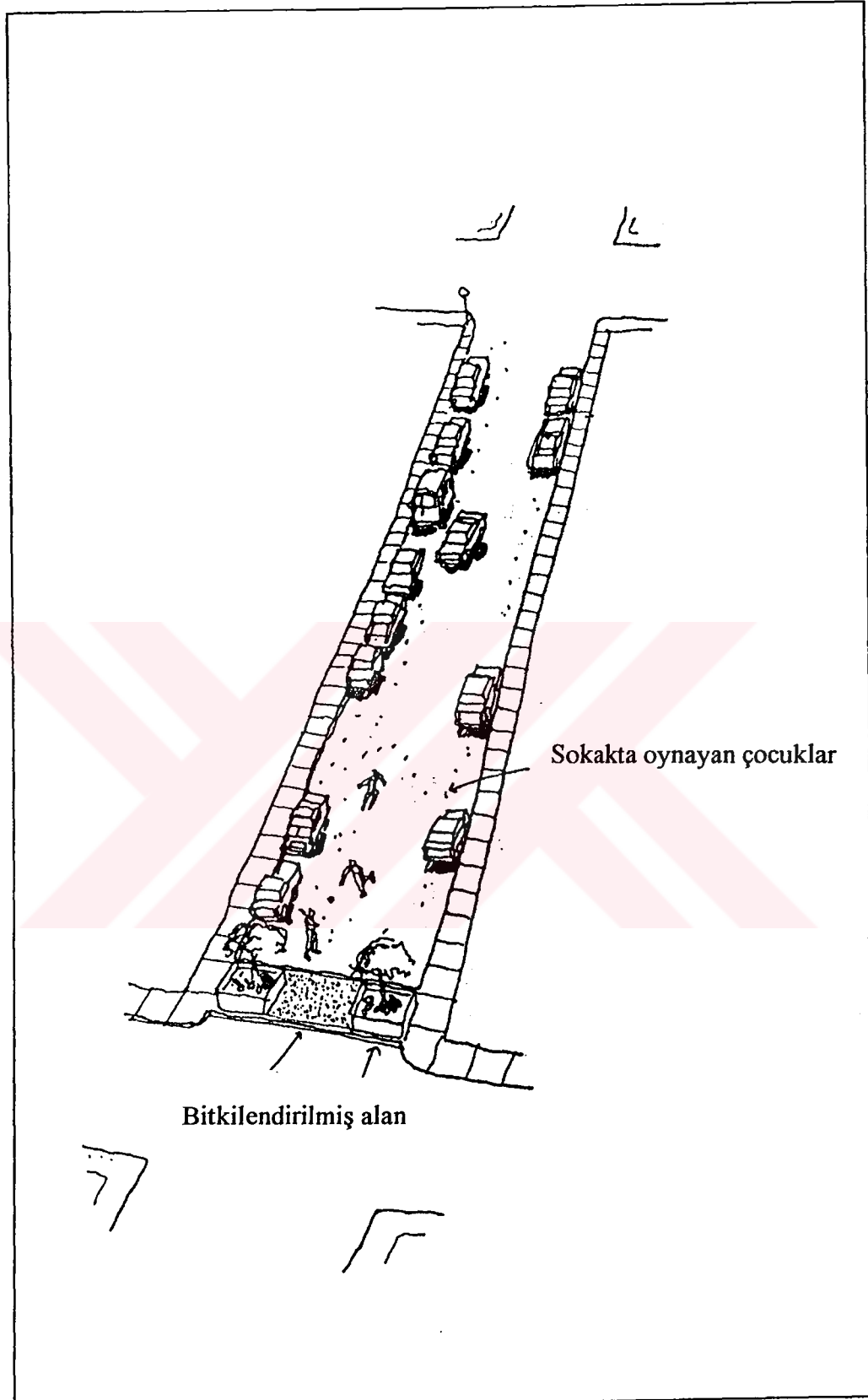
Bu; oldukça kabul edilebilir bir yöntemdir. Bu yöntem ile, sokağın ağaçlandırılması, bakım ve onarımı yaşayanlar tarafından yapıldığı gibi; sahiplenme, koruma, gözetme, katılım, yaşayanların birbirleriyle iş birliktelikleri, komşuluk ilişkileri de güçlenmektedir. Böylece yerel yönetimin bir takım sorumlulukları da sınırlı-yerel sokaklar da yaşayanlar tarafından hafifletilmektedir.(şekil 3.5)

3.3.4-Sokağın sosyalleştirilmesi:

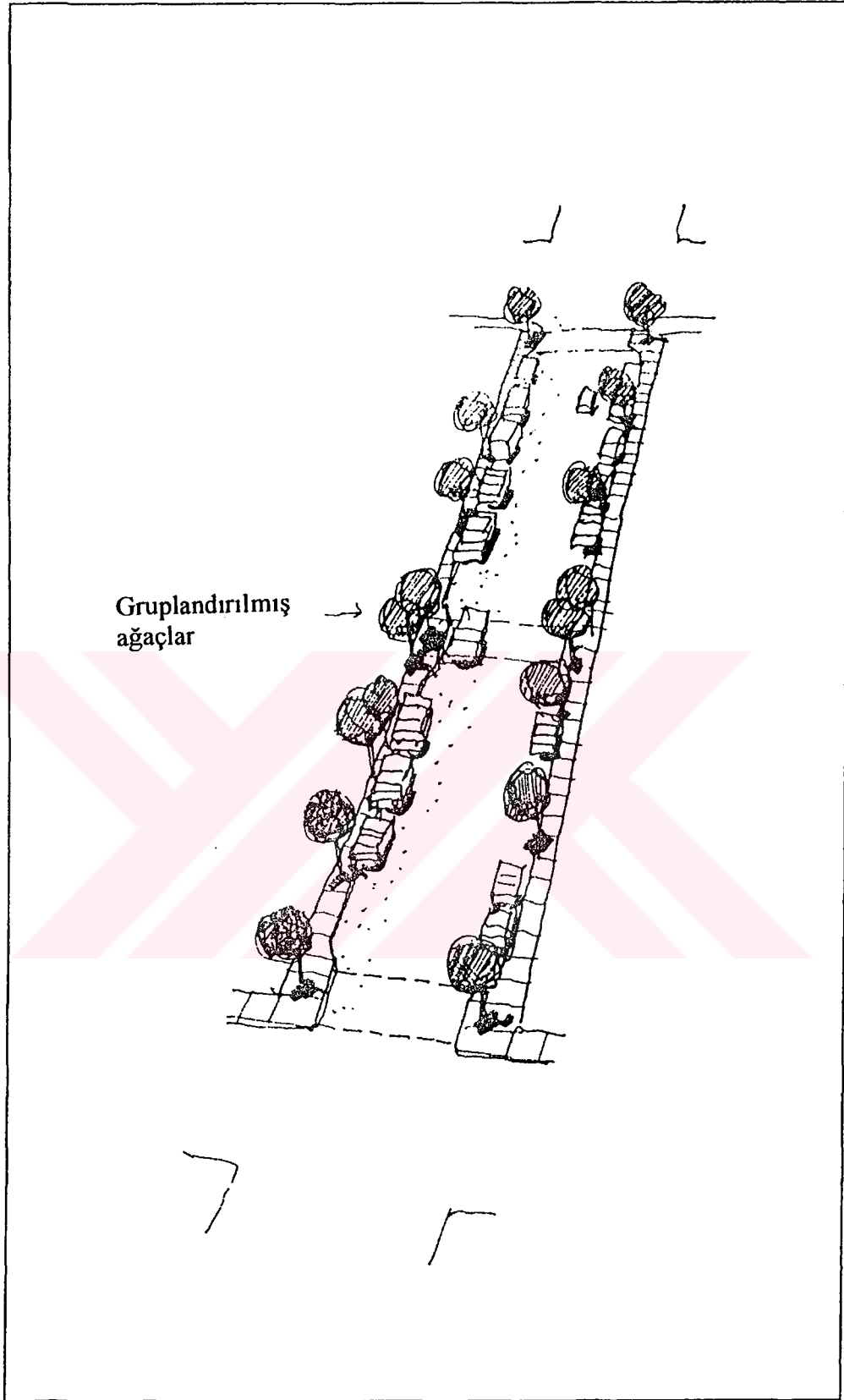
Sokağın bloklar halinde bölünmesi, bölünen mekanlarda oturma gruplarının oluşturulması; komşuluk ilişkilerinin güçlenmesi, sokağın sık kullanımı, çocukların gözetim ve kontrolü, yabancıların teşhis edilmesi, suç olaylarının önlenmesi gibi konulara da öncülük etmektedir. (şekil 3.6 ve 3.7.)

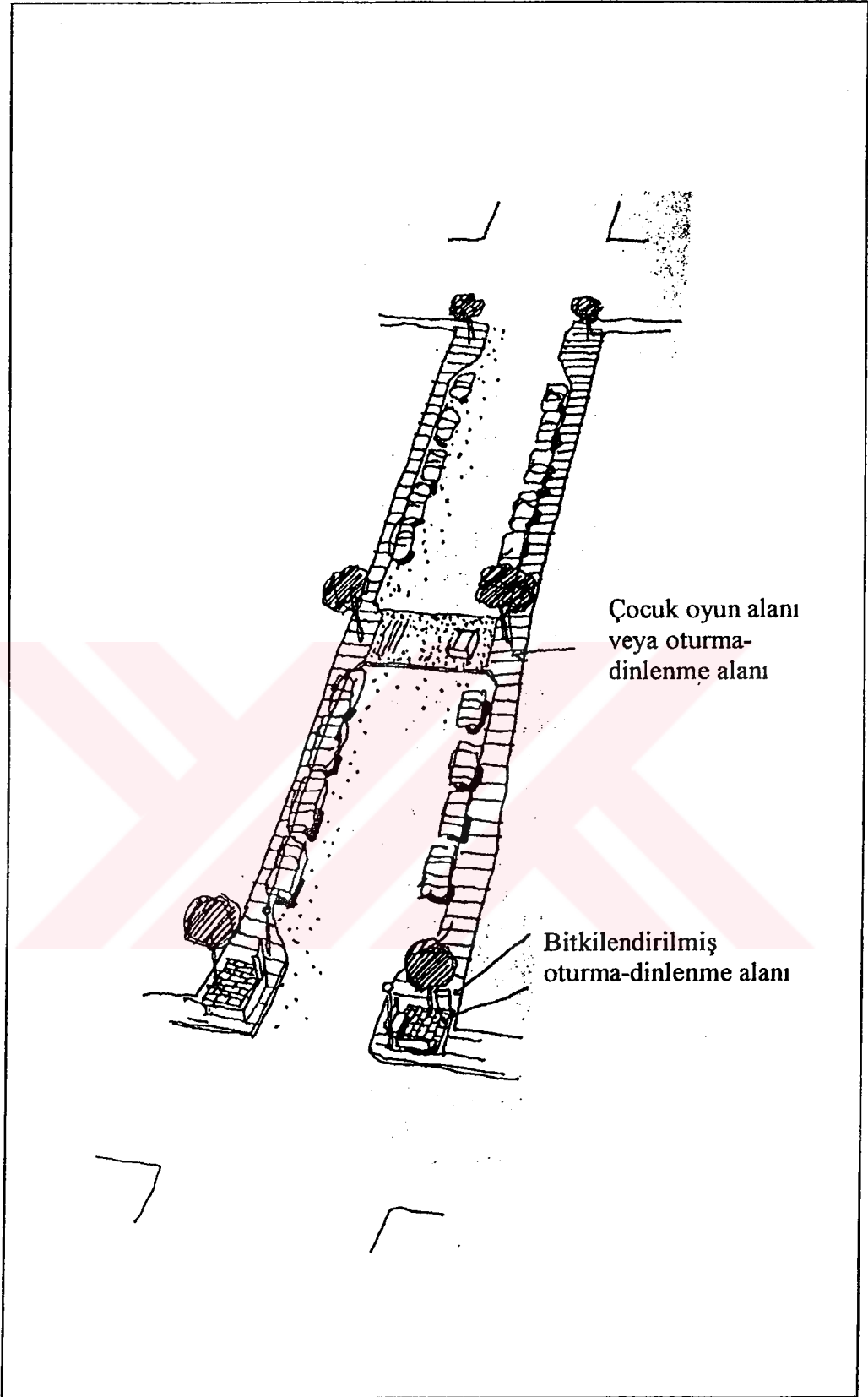
Şekil 3.3. - Hız Sınırlaması (Appleyard, D. , 1981)

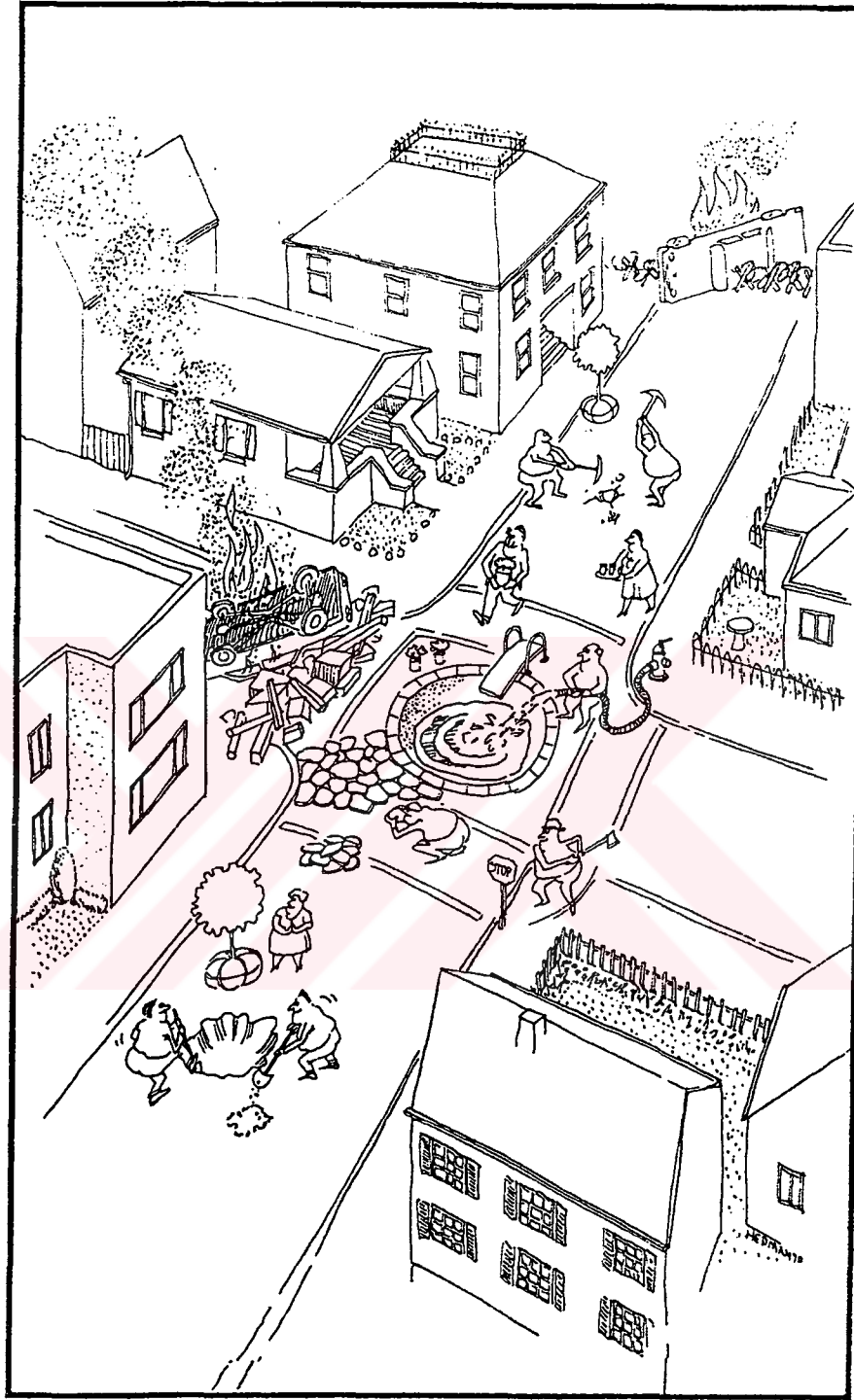
Şekil 3.4. -Sokağın akan trafiğe kapatılması (Appleyard, D. , 1981)

Şekil 3.5. - Ağaçlandırma (Appleyard, D. , 1981)

Şekil 3.6. -Sokağın sosyalleştirilmesi (Appleyard, D. , 1981)

Şekil 3.7. - (Appleyard, D., 1981)

3.3.5.Araçların gruplandırılması:

Kent merkezlerinde gün geçtikçe artan otomobil sahipliliği, yanında otopark sorununu da getirmektedir.

Araçların gruplandırılması ile; yerleşim alanlarının ön ve arka bahçelerinde yaşama, oturma, oynama mekanları ortaya çıkmaktadır. Sokağın ortasında oluşturulan küldesak ile yine yayalar için ortak kullanım alanı yaratılmaya çalışılmaktadır.

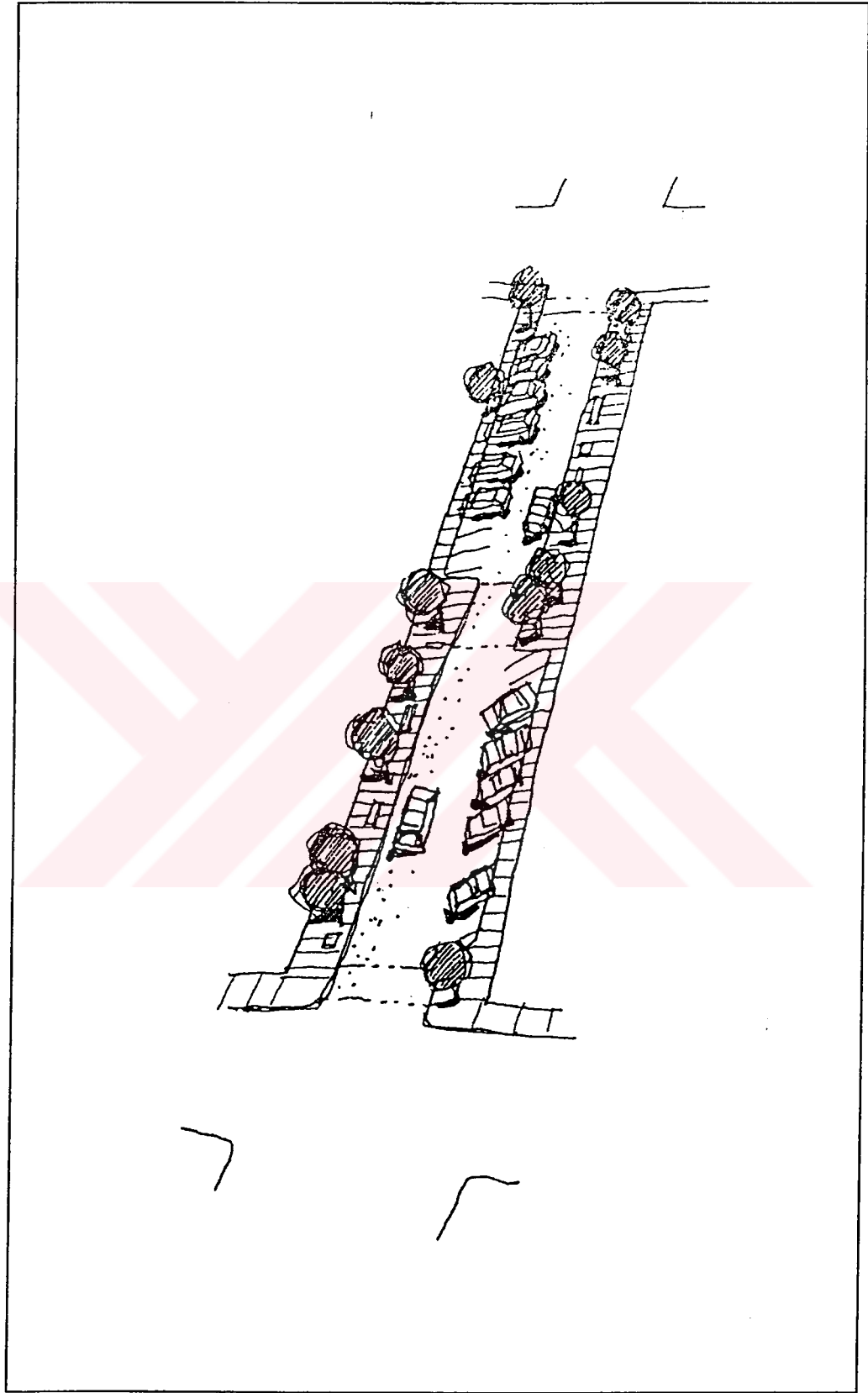
Araçların yola dik veya çapraz eğimli şekilde park edilmesi, yola paralel şekilde park edilen araçlara göre alanın daha ekonomik kullanımını sağlamaktadır.

San Francisco’da bir sokakta yapılan araştırmaya göre, yeni düzenlemeden sonra park eden araç sayısının eskisine oranla %40 oranında arttığını göstermiştir.

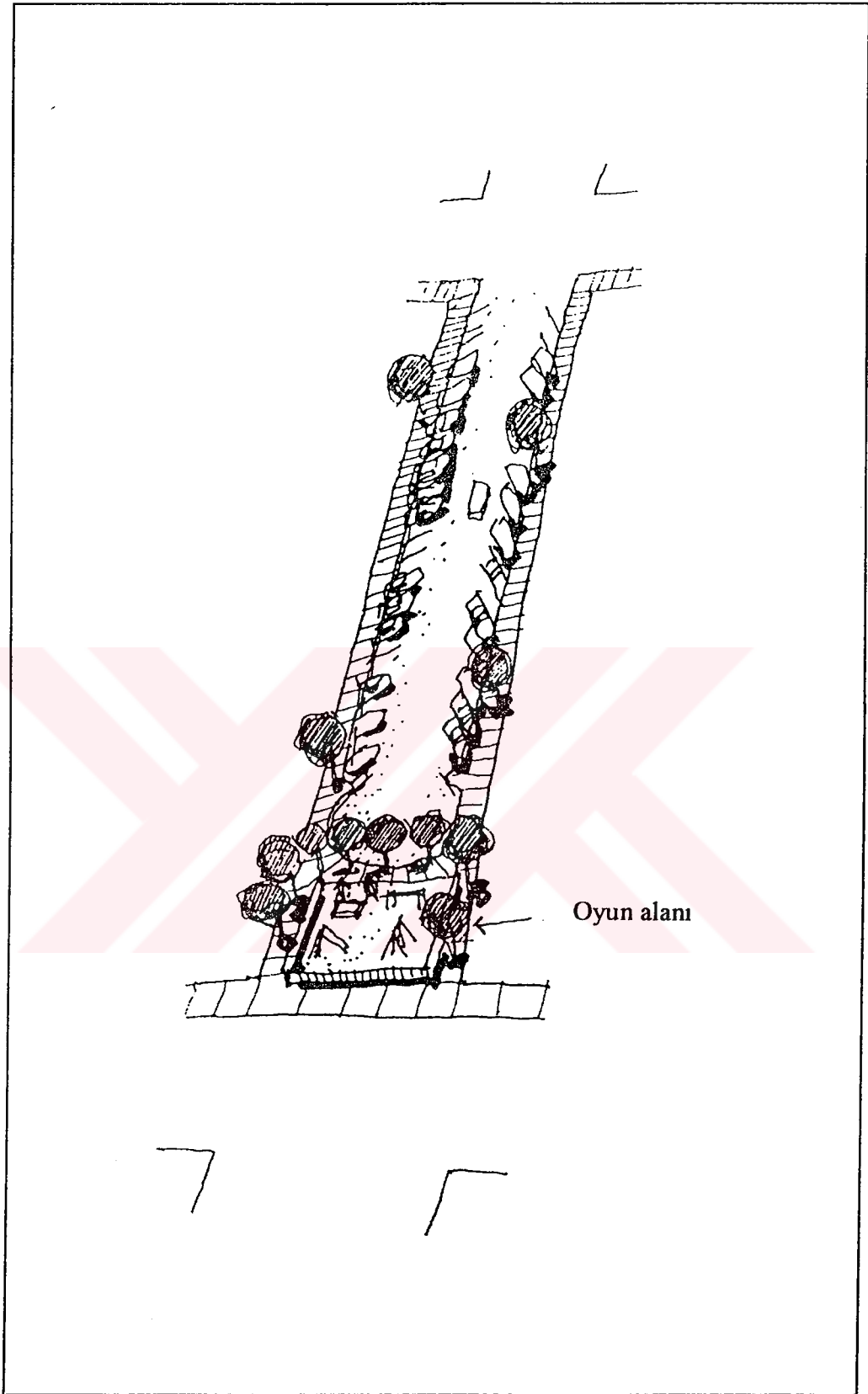
Ancak, araçların gruplandırılması yöntemi, araç sahipliliği, otopark ihtiyacı gibi detaylar düşünülerek çözüme ulaştırılmalıdır.(şekil 3.8.)

3.3.6.Oyun alanının kazanılması:”Woonerf”

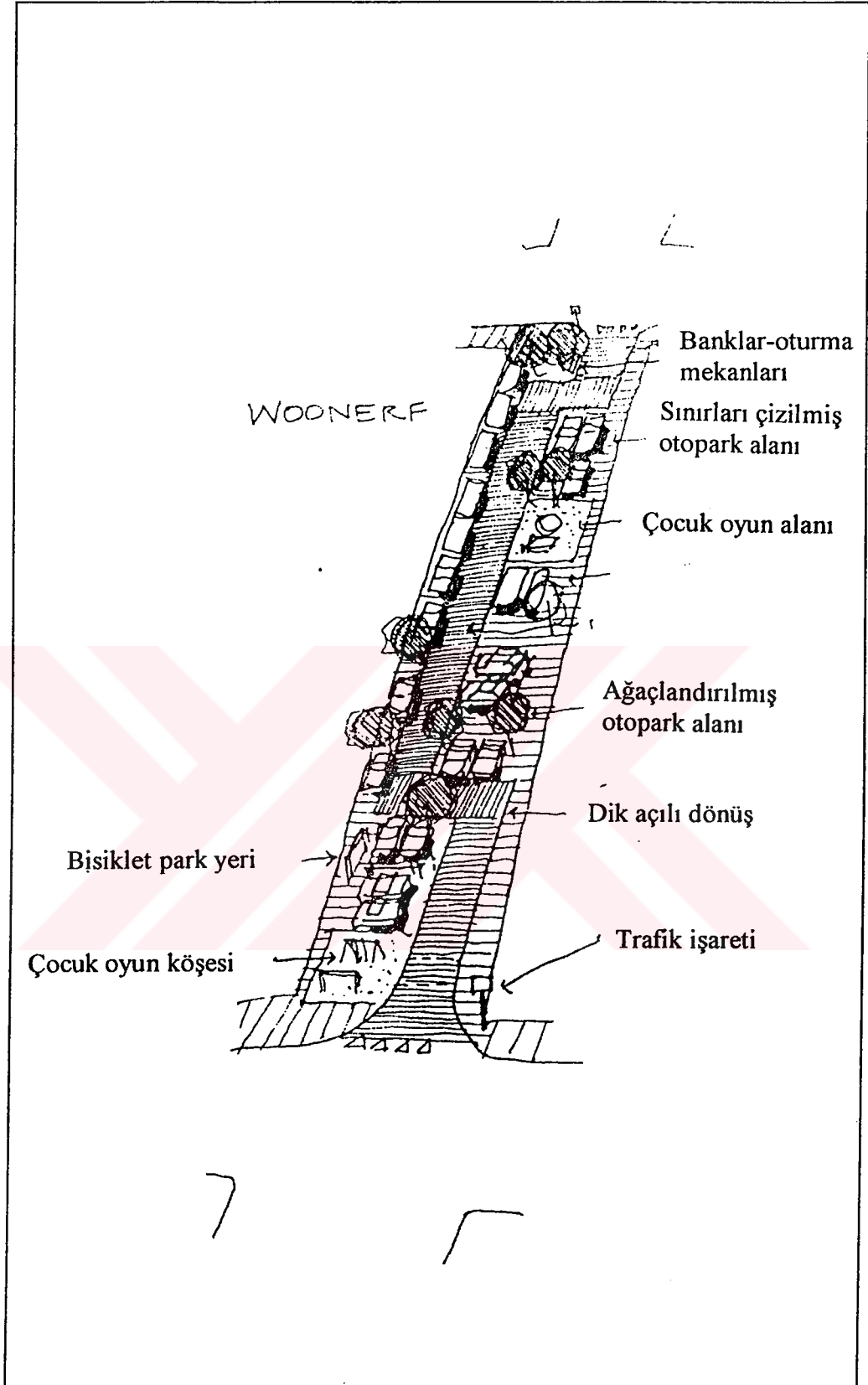
Bu yöntemin sokakta uygulama imkanı kısıtlıdır. Aynı anda çocuk oyun alanı, oturma ve dinlenme alanları ve otopark için alanın ayrılması söz konusudur. Ancak yöntemin uygulanabilmesi için yeterli sokağın yeterli genişlikte olması gereklidir. (şekil 3.9 ve 3.10.)

Şekil 3.8. - Araçların gruplandırılması (Appleyard, D., 1981)

Şekil 3.9. - Oyun alanı kazanılması (Appleyard, D. , 1981)

Şekil 3.10. -Woonerf (Appleyard, D., 1981)

3.4.Trafiğin hafifletilmesi önlemleri:

1-Transit taşıt trafiğinin mevcut ana-trafik yollarında toplanması.(Şekil 3.11 ve 3.13), (Şekil 3.12 ve 3.14)

2-Karışık fonksiyonlu alanların planlanması ve uygulanması

3-Trafik düzenlemeleri ve levhalarıyla, trafiği kısıtlayıcı ve yönlendirici önlemler, hız kısıtlaması, ışık- sinyal sistemleri, giriş yasağı, öncelik düzenlemeleri, trafik hareket yönünün belirlenmesi gibi düzenlemeler.

Woonerf sistem düzenlemesinde; trafik işaretleri en önemli konuyu oluşturmaktadır.

‘‘Dur’’, ‘‘Hız sınırlaması’’, ‘‘Sağa’’ veya ‘‘Sola Dönülmez’’ , ‘‘Giriş Yasaktır’’ işaretleri ile sürücüler yönlendirilebilir. Bu işaretlerin birçoğu sokakların gündüz yaşanabilir olmasını kıldığı gibi, farklı amaçlarla da kullanılabilir. Örneğin, Barnsbury’de akşam 21.00’den itibaren ‘‘Girilmez’’ trafik lambası, sokağın gece sessiz kalmasını, trafik gürültüsünden kurtulmasını sağlamaktadır.

Sokak yaşayanları kendilerine özgü trafik işaretleri de üretebilmektedir. Örneğin sokakta kaç çocuk yaşadığını belirten bir işaret veya ‘‘Bu bariyer mahalle yaşayanları tarafından güvenlik amacıyla konulmuştur. Lütfen buna uyun.’’ gibi ilginç trafik işaretleri sürücülerin dikkatini daha çok çekebilmektedir. (Şekil 3.15 ve 3.16)

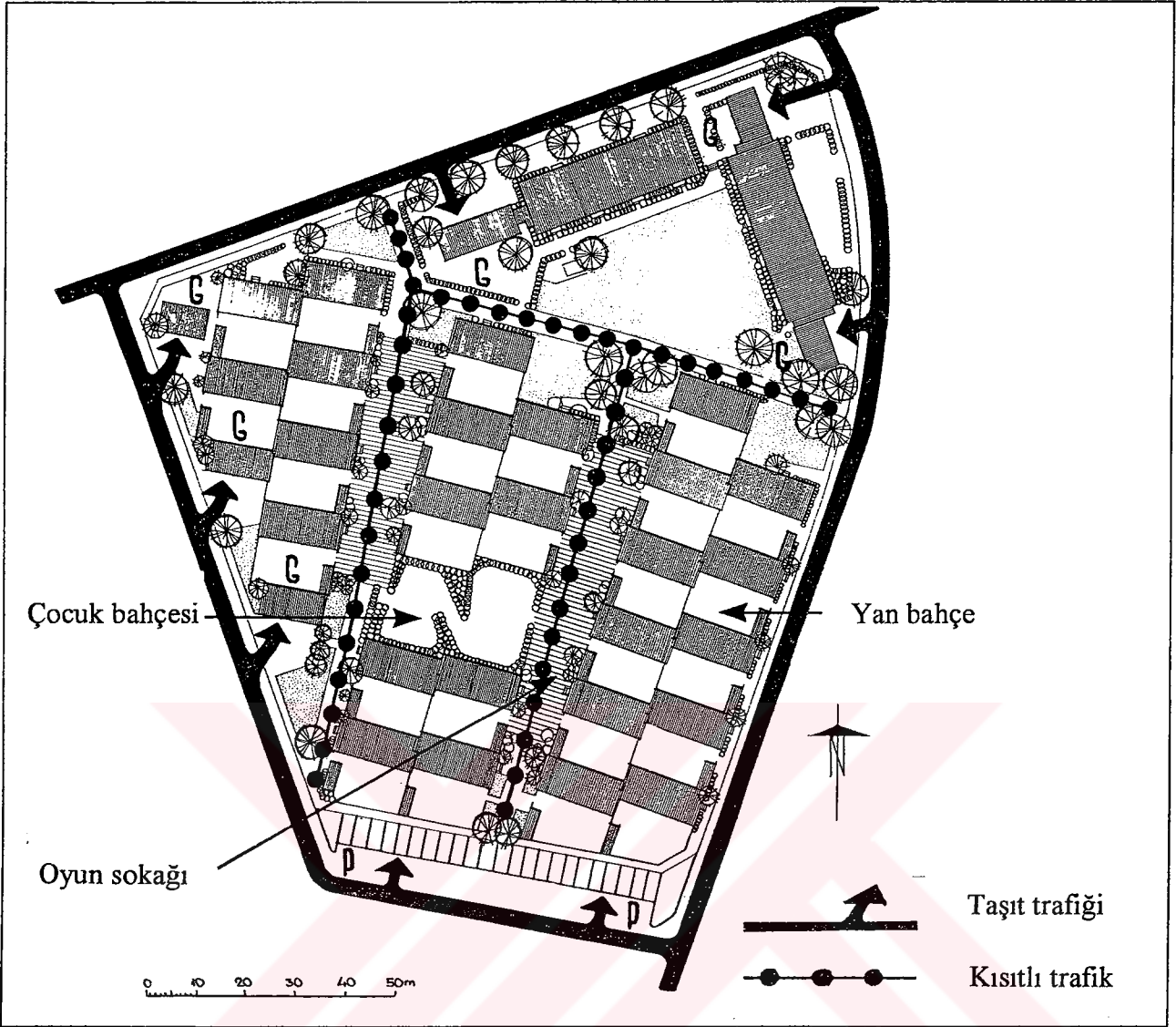
4-Tek yönlü yollar, çıkmazlar, giriş engelleri, seviye farkı, yolun daraltılması, yolların trafiğe kapatılması, kavşaklarda transit trafiğin engellenmesi yoluyla konut bölgelerinde trafik akışının düzenlenmesi. Bunun için yapılabilecek uygulamalar:

Sokak girişlerinde taş- tuğla sütun, dövme demirden setler inşa edilebilir. Girişlerde; bu tür direk ve sütunların yapılma amacı, sürücüye topluluğun var olduğu, sosyal bir mekana girmiş olduğu hissini yaratmaktır.

Sokağın yüzey kaplamasının değişikliği, seviye farklılığı, yol tümsekleri hız kesme ve dikkat çekme amaçlı kullanılmaktadır.(Şekil 3.17)

U.S.A.-California’da (1979) yapılan bir araştırmaya göre 3.60 m.lik bir yolda, yol tümseğinin maksimum 15 cm.lik bir yüksekliğinin kabul edilebilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yolun daraltılması kapsamında otopark alanlarının önemli bir yeri vardır. Sokakta otopark alanının var oluşu, sürücünün hızını kesmede de rol oynar. San Diego’ da yapılan bir araştırmaya göre araçların yola paralel park yerine, çapraz-

Şekil 3.13. -İsveç, Falken'da motor- yaya trafiğine ait yapılmış uygulama

Şekil 3.14. Bir oyun sokağı
(Bengtsson, A., 1970)

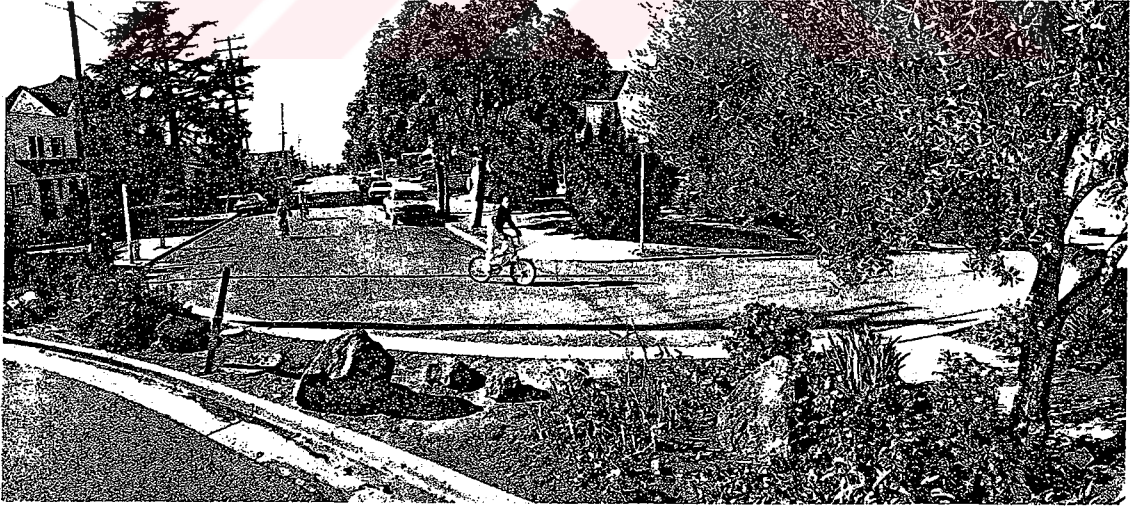
Şekil 3.15. Trafik hafifletilmesi önlemleri

Şekil 3.16. -(Appleyard, D., , 1981)

Şekil 3.17. Seviye farkı uygulaması

Şekil 3.18. -(Appleyard, D., 1981)

eğimli park edilmesi sonucu, sürücülerin hızlarını ortalama 10 km./saat azalttıkları görülmüştür. (Bio Technology Inc., 1975) (Şekil 3.18)

Yarı- ayırıcı bariyer ise sokağın tek yönünü trafiğe kapatır. Bu da trafiğin hızını kesmede etkin bir yöntemdir. Ancak, acil hizmet araçları için – yönü ters dahi olsa- yol açıktır.

Bariyer olarak kullanılan demirden setler, beton bloklar ya da ahşap direkler yolu kapatmak için kullanılan geçici materyallerdir. Genellikle maliyetleri ucuzdur. Sabit ayırıcıların ise, maliyetleri daha pahalı olmakla birlikte, çözüm olarak daha memnun edicidirler. Bunlar, minik botanik bahçeleri şeklinde de olabilmektedir. Ancak sabit ayırıcı materyallerin tek kötü yanı acil hizmet araçlarının geçişine izin verememeleridir. (Şekil 3.19 ve 3.20)

Sürücülerin kontrolü ve yayaların güvenliği radar ve monitörlerle de sağlanabilmektedir.

Çocuklar için kentsel mekanda oyun alanı yaratabilmek amacıyla Philadelphia’ da Rekreasyon Bölümü, yaz mevsimi sokak oyun alanları programı uygulamaya koymaktadır.

Bu programa göre, hafta sonları hariç, hafta içi Pazartesi’den, Cuma’ya sabah saat 10.00’den , öğleden sonra 16.00’ya kadar yerleşimin yoğun olduğu ve yine yerleşim alanlarının denetim ve kontrolünde, Philadelphia sokakları trafiğe kapanmaktadır.

5-Yolun kaplanması, zeminde eşikler, taşıt yolunun yer altına alınması, yerinin değiştirilmesi, yolun trafiğe kapatılması, taşıt hızının düşürülmesi için yapısal- teknik önlemler.

6-Tehlikeli yerlerde, özel korunmuş ve ilave yaya alt-üst geçitlerinin yapılması, okul yolunun trafik emniyetinin sağlanması gibi yapısal ve teknik önlemler.

7-Bisiklet yollarının yapılması, birbiriyle ilişkili, bisiklet yolu bağlantılarının kurulması, bisiklet ve motosiklet için park yerinin yaratılması.

8-Ön bahçelerin korunması ve genişletilmesi, yolların ağaçlandırılması, yol mekanının yeşillendirilmesi veya yeniden düzenlenmesi.

9-Meydan ve mekan durumunun korunması ve yeniden teşkili, yol mekanında kent mobilyalarının kullanılması.

Şekil 3.19. Sokağın bariyerle kapatılması

Şekil 3.20. -(Appleyard, D., 1981)

4. ARAŞTIRMA ALANININ SEÇİMİ - SÜLEYMANİYE ÖRNEĞİ:

Konu ile ilgili İstanbul'da ne gibi çalışmalar yapılabileceğini tespit etmek üzere çalışma alanı olarak Süleymaniye Mahallesi seçilmiştir. Süleymaniye yerleşimi, Süleymaniye Camii ve külliyesinin çevresinde, İstanbul'un üçüncü tepesinde, adını külliye alan tarihi bir mekandır. İdari olarak Eminönü ilçesinin bir mahallesi, kuzeyde Demirtaş, kuzeybatıda Hoca Gıyasettin, batıda Molla Hüsrev, güneyde Beyazıt, doğuda Mercan mahalleleriyle çevrilidir. Şekil 4.1.

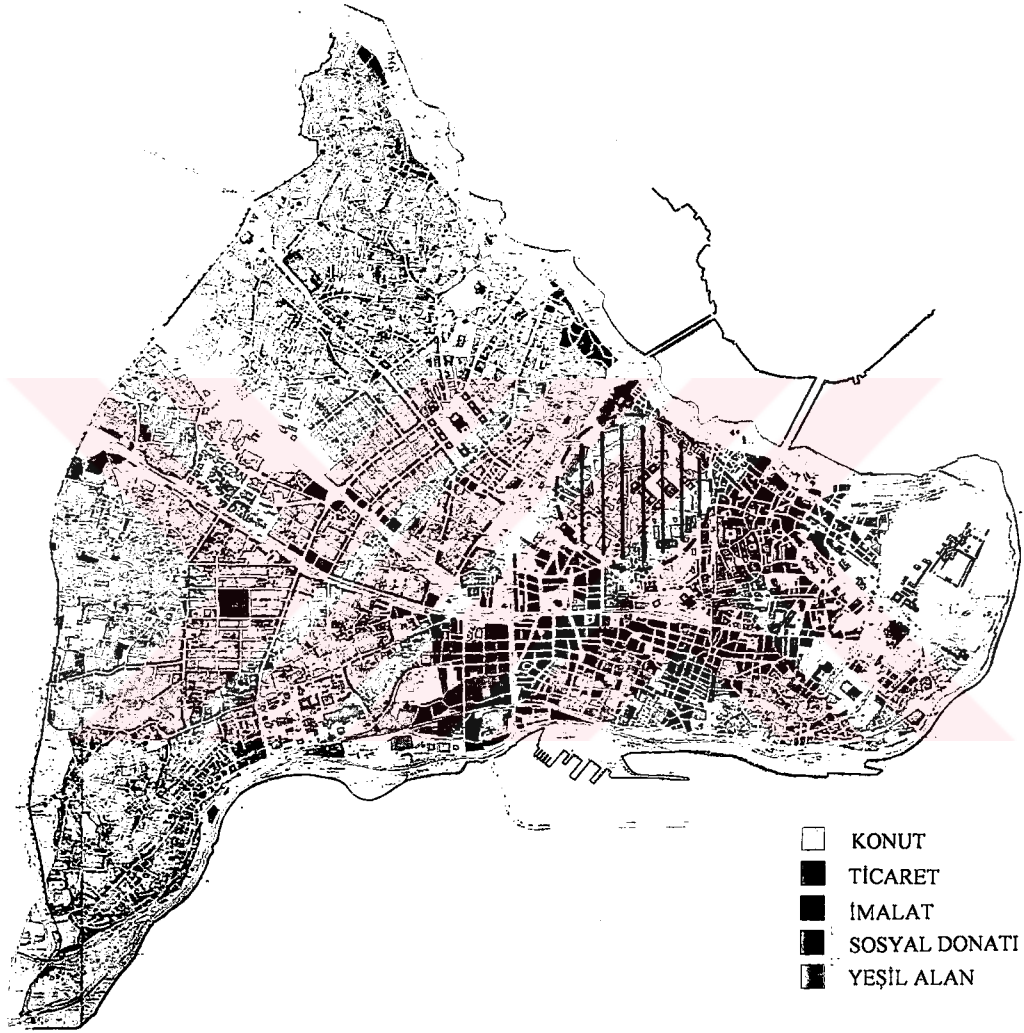
Süleymaniye; İstanbul metropolitan alanının en eski yerleşim alanlarından biri olması, mahalle dokusunu fiziksel ve sosyal (sosyal yapısı tamamen değişime uğramış olsa dahi) anlamda yitirmemiş olması, -muhtardan alınan bilgiler ve alanda yapılan gözlemler sonucu- çocuk nüfusunun oldukça yoğun oluşu ve yapılan analizlerle Süleymaniye yerleşim alanında **uygun, yeterli, ulaşılabilir** çocuk oyun alanı olmaması nedenlerinden ötürü çalışma alanı olarak seçilmiştir.

4.1. Süleymaniye'nin Tarihsel Süreç İçinde Gelişimi:

Semt 16. yüzyılın ortalarından itibaren, 1557'de tamamlanan Süleymaniye Külliyesi'nin adıyla anılmaya başlanmış ve şehrin daha eski olan Fatih'ten sonraki ulema semti olarak, kısa sürede İstanbul'un en önemli semtlerinden biri haline gelmiştir. Semte adını ve özelliğini kazandıran yapılar kompleksi, camii, her kademedeki mektepler, medreseler, darülhadis, darrüşşifa, darülkurra, imaret, hamam, kervansaray-tabhane, arasta, çarşı bütünlüğünden oluşan Süleymaniye Külliyesi; semtin ulema semti olarak gelişimine neden olmuştur.

17. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren ulemanın gücünde bir azalma gözlenirse de Süleymaniye medreseleri seçkin eğitim kurumları olma özelliklerini yitirmemiştir. Haliç'e doğru olan sokaklarda ticari işlevlerin var olduğu, günümüze ulaşan bakırcılar, dökmeçiler, kepenekçiler v.s. sokak isimlerinden anlaşılmaktadır.

İSTANBUL – EMİNÖNÜ İLÇESİ - SÜLEYMANİYE

Şekil 4.1. - Süleymaniye – İstanbul içindeki yeri

19. yüzyılın ikinci yarısına ait haritalarda Süleymaniye semtinde, külliye binaları dışında, güneyde bugünkü İstanbul Üniversitesi'nin merkez binasının bulunduğu yerde Harbiye Nezareti binası (Daire-i Umur-ı Askeriye), Kışla-yı Hümayun, Cephane, Süleymaniye Kışlası, bu askeri komplekse ait hastane, tamirhane ve ahırlar görülmekte, semtte askeri- yönetsel işlevlerin öne çıktığı anlaşılmaktadır. Yine 19 yüzyılın sonlarında, kuzeye Haliç'e doğru inen yamaçlarda ahşap ev ve konakların arasında dağınık ve küçük bostanlar görülmektedir.

20. yüzyılda, çevresindeki semtler gibi giderek yoksul bir semt haline gelerek eski görkemini yitiren, ancak eğitim ve sağlık işlevlerinin yenilenerek sürdüğü Süleymaniye, şehrsel doku olarak 1950'lere kadar geleneksel yapısını koruyabilmiş, fakat zamanın yarattığı tahribata da maruz kalmıştır.(İstanbul Ansiklopedisi, Cilt No:7)

20. yüzyılın başlarında endüstriyel aktiviteler gelişiminden Süleymaniye de payını almıştır. Sanayinin Süleymaniye 'de yer seçimi, bu tarihi mekanın iç ve dış göç almasına neden olmuştur. Bunun sonucunda da gerçek mülk sahipleri konutlarını boşaltmaya başlamıştır.

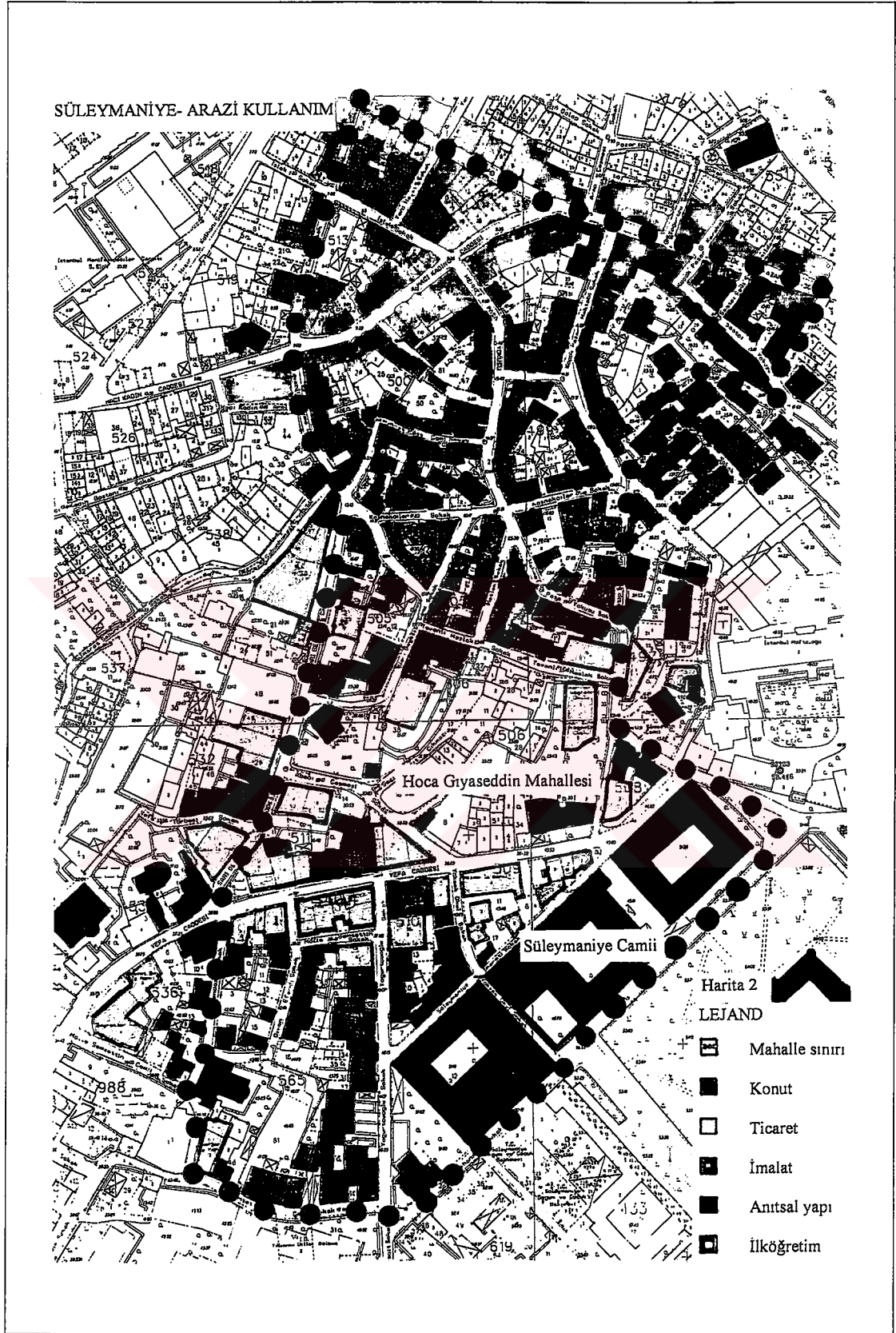
Dış göçle Süleymaniye'ye yerleşen nüfusun çoğunluğunu Malatya, Adıyaman, Niğde, Aksaray ve Şanlıurfalılar oluşturmaktadır.

Yapılan bir araştırmaya göre Süleymaniye 'deki ahşap evlerin sadece %23'ünün ev sahibi olduğu, yine ahşap evlerin %62'sinde üç veya dört ailelerin yaşadığı %13'ünde ise bekar erkeklerin yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır.(Ahmar, J.A., Ezgeç P., Güvenç, Ş.)

Sokak dokusu ise, sanayi ve ticaretin yaratmış olduğu trafiğe cevap verememektedir. Yine bu fonksiyonların yaratmış olduğu çevre kirliliği, otopark sorunu; dar yaya kaldırımlarının çöplük ve otopark alanı olarak kullanılması, kaldırımların eskimesine neden olmuştur. Belediyenin bu konudaki çalışmalarının olduğu ise söylenemez.

4.2. Araştırma alanının incelenmesi:

Süleymaniye Mahallesi içinde çalışma yapılan alan ise Hoca Gıyaseddin Mahallesi'dir. Hoca Gıyasettin Mahallesi'nin kuzeyinde Küçük Pazar Caddesi, güneyinde Süleymaniye Camii, batıda Sarı Beyazıt Caddesi ve doğusunda Katip Şemsettin Sokak ile sınırlıdır. Şekil 4.2.

Şekil 4.2. Süleymaniye Arazi Kullanım

Hoca Gıyaseddin Mahallesi, arazi kullanım itibariyle; kuzeyindeki Küçük Pazar ve Hacı Kadın Caddeleri üzerinde yoğun ticaret kullanımlı, güneyindeki Vefa ve batısındaki Sarı Beyazıt Caddeleri ise yoğun imalat kullanımlı, Hacı Kadın Caddesi ile Vefa arasındaki kısım ise konut kullanımındadır. Vefa Caddesine cephe olan boş alanda ise belediyenin yıkmış olduğu kaçak katlı otopark alanı bulunmaktadır.

Hacı Kadın Caddesi ile Vefa arasındaki saf konut kullanımındaki alanda halen ailelerin yaşıyor olması, henüz imalat ve ticaretin girmemiş olması ve sokakta oynayan çocukların çoğunlukta olmaları nedeniyle Harita 3'te gösterilen sınırlı alanda görüşme, gözlem ve araştırmalar yapılmıştır. Hoca Gıyaseddin Sokak, Ayrancı ve Namahrem Sokaklar ise mahalle sınırları dışında olmasına karşın, çocukların yoğun olarak oynadıkları sokaklar olmaları nedeniyle çalışma alanı sınırları içerisinde (Şekil 4.3.)

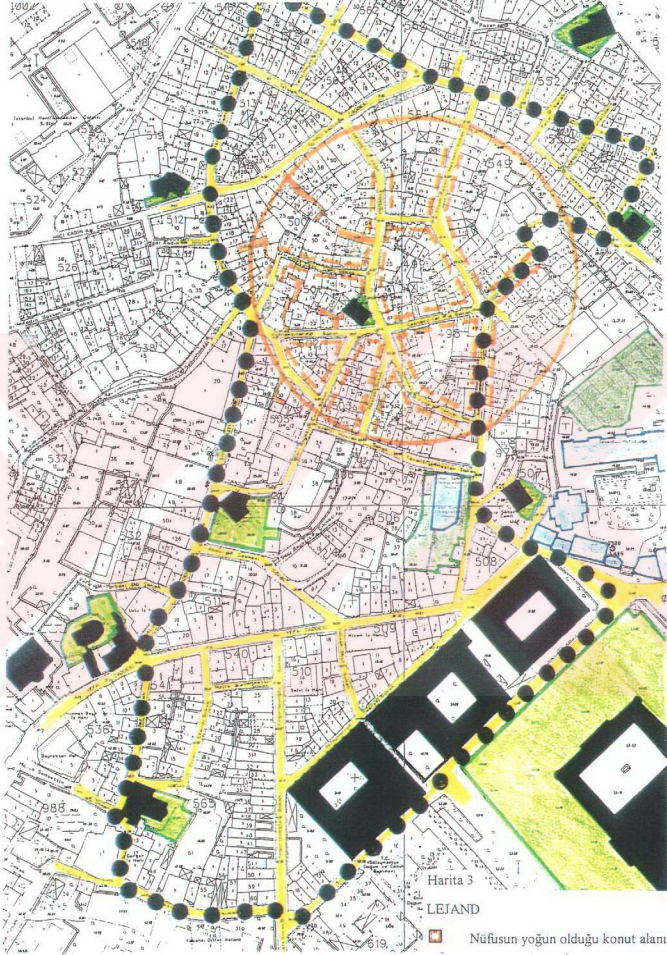
Muhtardan alınan bilgilere göre; Hoca Gıyaseddin Mahallesi'nde yaşayan kayıtlı aile sayısı 215'tir. Kayıtsız ailelerin sayısı ise bilinmemektedir. Ortalama 3 çocuktan mahalle sınırları içerisinde ikamet eden çocuk sayısının 700'e yakın olduğu yine muhtardan alınan bilgiler arasındadır.

Hoca Gıyaseddin Mahallesi sınırları içinde ve hatta Süleymaniye'nin tamamında çocuk oyun alanı yoktur.

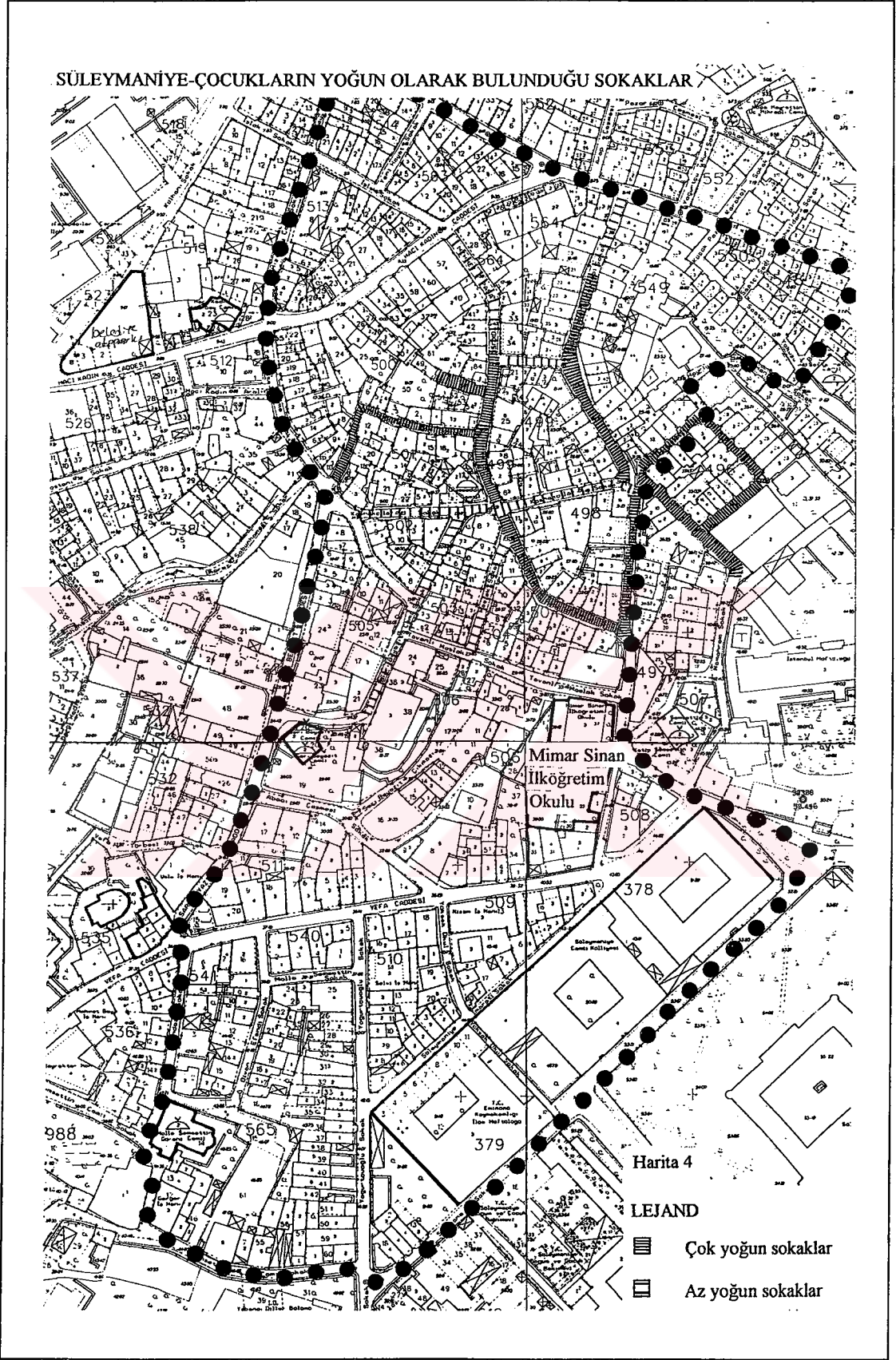
Ahşap binaların yangın ve yıkım şeklindeki tahribatı ile yaratılmış boş alanlar otopark mafyası tarafından kullanılmaktadır. Eminönü Belediyesi'nin, çocuk oyun alanı olarak ayırdığı alan ise yine belediye tarafından özel otopark alanı olarak kullanılmaktadır. (Şekil 4.4.)

Hoca Gıyaseddin Mahallesi bütününde muhtarlıkta kayıtlı 215 aile olduğu bilgisi ile hareket edersek; büyüklüğü en az 300 metrekare ve 500 metrekareye kadar çıkabilen çocuk bahçesinin gerekliliği söz konusudur. Ancak yerleşimin eski bir kent merkezi oluşu, bu nedenle boş alanların olmayışı da bir gerçektir. Çocukların oyun amacıyla sokakları kullandıkları sonucuna ise alanda yapılan gözlemlerle ulaşılmıştır. (Harita 4.5.)

SÜLEYMANİYE-ARAŞTIRMA ALANI

Şekil 4.3. Süleymaniye- Araştırma alanı

Şekil 4.4. Süleymaniye- Çocukların yoğun olarak bulunduğu sokaklar

4.3.Araştırma alanının yapısı ve kullanılan yöntemler:

Hafta içi sokakta oynayan (Bkz. Ek B.) toplam 23 çocukla yapılan görüşme ve sonuçlarına göre ortaya çıkan kız ve erkek sayıları aşağıda gösterilmiştir. Çocuklara yöneltilen; yaşları, cinsiyetleri, oturdukları sokak, ne ile nerede ne zaman oynadıkları, istekleri ve şikayetleri ile ilgili sorular ve alınan cevaplara göre çocukların oyun alışkanlıkları, sorunları ortaya çıkarılmak istenmiş (Abu- Ghazze, 1998) ve bunlara daha önceki bölümlerde de anlatılan sokağın çocuğa nasıl kazandırılabilceği ile ilgili öneriler belirtilmiştir.

Sokakta oynayan çocuklarla yapılan görüşmelerde, çocukların gruplar halinde oluşu, sorulan sorulara hep bir ağızdan cevap verişleri nedenlerinden ötürü görüşme sonuçları, net bir şekilde sayısal verilere dökülememiştir. Aşağıdaki tablo aynı zamanda kız ve erkek çocukların hangi oranda hangi sokağı tercih ettiklerini göstermektedir. Görüşmelerin hafta içi yapılmasının nedeni ise çalışma saatlerinde imalat ve ticaretin yaratmış olduğu trafiğin çocuklar üzerindeki etkiyi de ortaya çıkarabilmektir. (Tablo 4.1.)

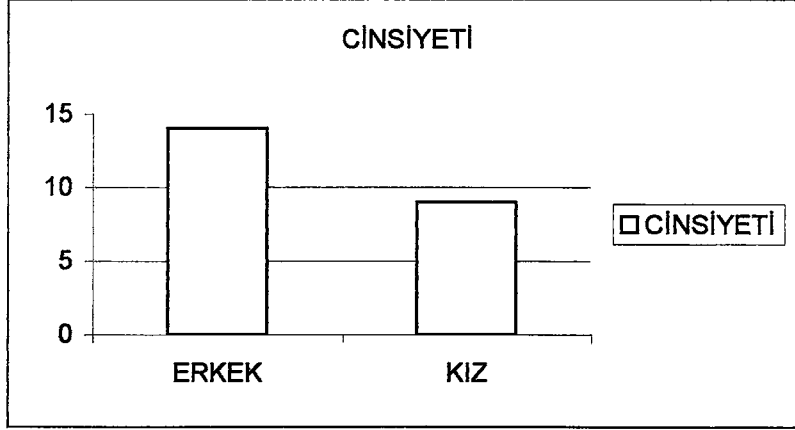
Tablo 4.1.

	Kız	Erkek
Mehmet Paşa Yokuşu	-	3
Küçük Pazar Mektebi Sokak	-	2
Namahrem Sokak	8	-
Ahlat Sokak	-	2
Ayrancı Sokak	-	1
Hoca Gıyaseddin Sokak	1	2
Mehmet Paşa Cami Sokak	-	4
Toplam	9	14

4.4. Araştırma Alanında Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi:

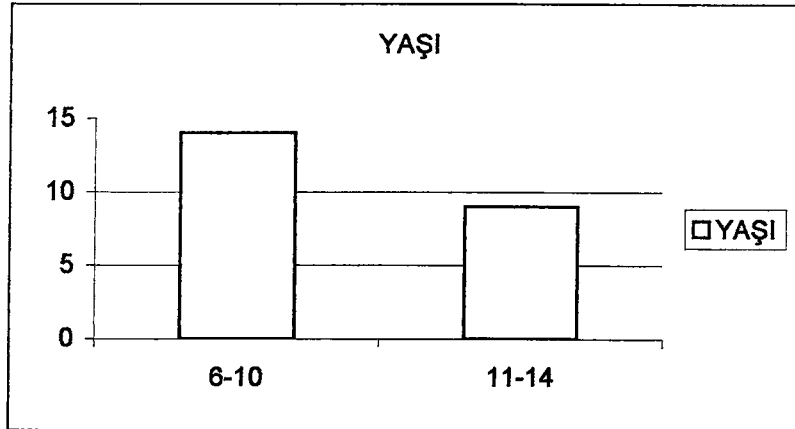
Çocuklarla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bilgiler aşağıdaki şekilde değerlendirilmiştir. (Tablo 4.2.) Sokakta oynayan çocukların % 56'sı erkek, % 44'ü kızdır.

Tablo 4.2.

6-14 yaş grubundaki çocuklarla yapılan görüşmelere göre, 6-10 yaş grubu çocuk sayısı alandaki çocuk sayısının % 60' ını teşkil etmektedir. 3-6 yaş grubu çocuklar gözlem yoluyla araştırmaya katılmışlardır. (Tablo 4.3.) Hafta sonları sokakta oynayan çocuk sayısı; alandaki akraba ve komşularına gelen ailelerin çocukları nedeniyle hafta içi günlerine oranla daha fazladır.

Tablo 4.3.

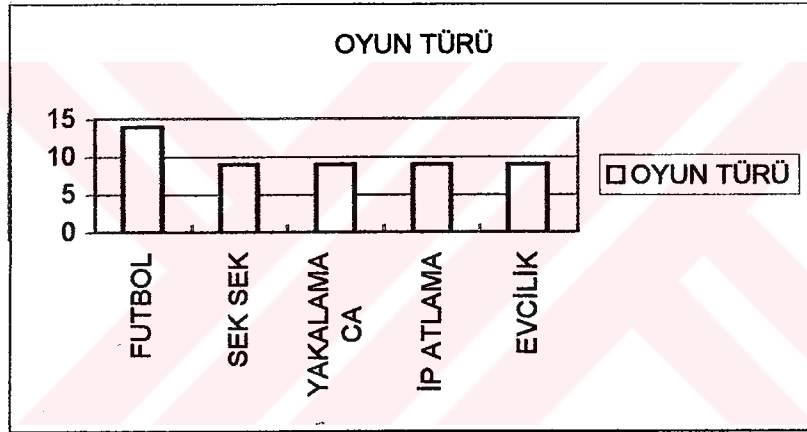

4.4.1. Oyun türü:

Alanda 3-6 yaş grubu çocukların az sayıda olup, bilinçsizce kapılarının önündeki çöplerle oynadıkları gözlemlenmiştir.

11-14 yaş grubu kızlar; daha önce belirtilen, “ karşı cinsle etkileşim en düşük seviyededir.” sözünü de doğrulayarak, erkeklerle ayrı ayrı oynamaktadır. Bunun nedeni sorulduğunda birbirlerini sevmedikleri, birlikte oynadıklarında sürekli tartıştıklarını belirtmişlerdir. Erkeklerin çoğu topla oynanan oyunları (çoğunlukla futbol olmak üzere) tercih ederken, kızlar ise sırasıyla sek sek, yakalamaca, ip atlama ve evcilik oynamaktadırlar. 6-10 yaş grubu kız ve erkek çocukların yakalamaca oyunuyla biraraya geldikleri gözlemlenmiştir. Alanda, sokakta oynayan, 12 yaşından büyük kız çocuğuna ise rastlanmamıştır. (Tablo 4.4.)

Tablo 4.4.

4.4.2. Oyun zamanları:

6-10 yaş grubu çocuklar, hafta sonları istedikleri saatlerde, hafta içi ise, okul çıkışında ödevlerini yaptıktan sonra, (saat 16.00 dan sonra) hava kararana kadar oyunlarını oynamaktadırlar.

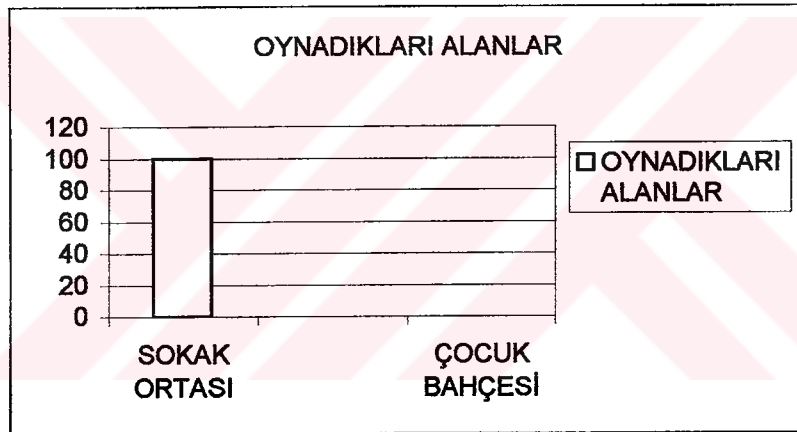
11-14 yaş grubu erkeklerin 1/3' ü çalışmaktadır. Hafta içi çalışanlar okullarını yarıda bırakmış olma çocuklarıdır. Bu çocuklar, oyun için hafta sonlarını tercih etmekte ve çoğunlukla futbol oynamaktadırlar. Okula devam edenler ise, okul çıkışlarında oyun oynarken, hafta sonları da çalışmaktadırlar.

4.4.3. Oynadıkları alanlar:

Çocukların % 90' ı oturdukları yere en yakın olan Mimar Sinan İlköğretim Okulu'na devam etmektedirler. Geriye kalan çocukların bir kısmı ise Vefa'daki Atatürk İlköğretim Okulu'na devam ederken, bir kısmı da Fatih'teki 29 Mayıs İlköğretim Okulu'na gitmektedir. Erkek çocuklar, hafta içi öğle saatlerinde, Mimar Sinan İlköğretim Okulu'nun bahçesini futbol sahası olarak kullandıklarını belirtmişlerdir.

Erkek çocuklar oyun alanı olarak genellikle oturdukları sokak olmasa da Mehmet Paşa Yokuşu, Küçük Pazar Mektebi Sokak, Hoca Gıyaseddin Sokak ve Ayrancı Sokağı tercih etmektedirler. Erkek çocukların bu sokakları tercih etmelerinin nedeni, sokakların daha geniş ve daha uzun olmasıdır. Kızlar ise, evlerinin önünden ayrılmadan oyunlarını oynamaktadır. (Tablo 4.5.)

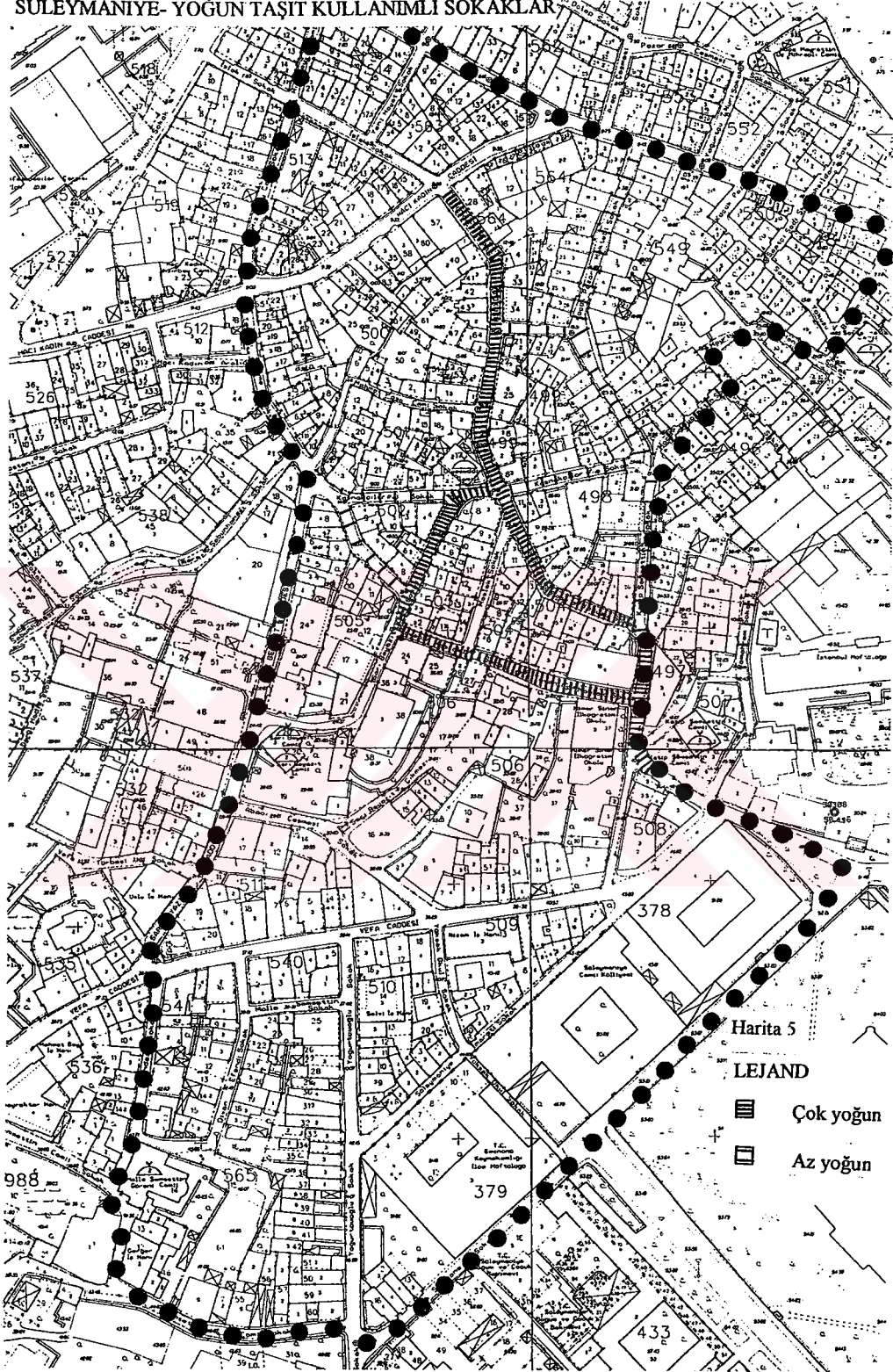
Tablo 4.5.

Yoğun taşıt kullanımlı sokaklar, Mehmet Paşa Yokuşu, Tavanlı Maslak Sokak olarak tespit edilmiştir. Burada yapılan araştırmaya göre bu sokaklardan saatte 60 araç geçtiği sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle Mimar Sinan İlköğretim Okulu' nu çevreleyen sokaklaryoğun hareketli araç ulaşımı ile çocuklar için tehlike arz etmektedir. Bu sokaklarda hız kesici bir takım önlemler alınmaya çalışılsa da yeterli olduğu söylenemez. Şekil 4.5.

Genellikle hafta sonları, iyi havalarda olmak üzere ve pek nadiren, ailelerin çocuklarını Gülhane Parkı'na ve Fatih sahilindeki açık alanlara gittikleri ortaya çıkmıştır.

SÜLEYMANİYE- YOĞUN TAŞIT KULLANIMLI SOKAKLAR

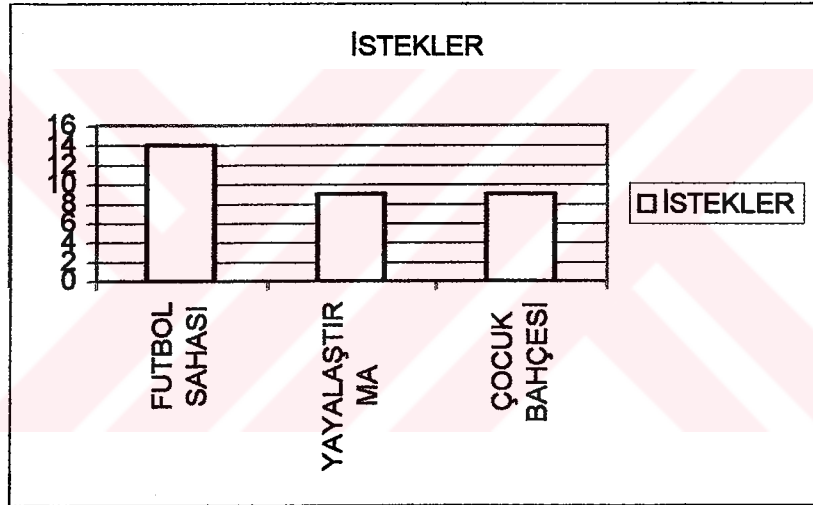
Şekil 4.5. Süleymaniye yoğun taşıt kullanımlı sokaklar

4.4.4. İstek ve şikayetler:

Çocuklar park eden arabalardan şikayetçi olmadıklarını (top oynayanlar park halindeki araçları kale gibi kullandıklarını belirtmişlerdir.) , hareketli taşıtların ise kendilerini rahatsız ettiğini belirtmektedirler. Kız çocuklar, erkek çocuklara oranla, daha az hareketli oyunlar oynadıkları için hareket halindeki taşıtlardan daha fazla şikayet etmektedirler. (Tablo 4.6.)

Kız çocuklar, sokakta oynamakta memnun iken, erkek çocukların hepsi (6-14 yaş grubu) futbol sahası istemektedir. Erkek çocukların bir kısmı, hafta sonları, İMÇ bloklarının arka kısmındaki otopark alanının boşluğundan yararlanarak futbol oynamaya giderken, bir kısmı da hafta sonu buraya gelen tinerici çocuklardan çekinerek (özellikle Pazar günleri) gidemediklerini söylemektedirler.

Tablo 4.6.

Çocukların hiçbirisi imalatın yarattığı çevre ve hava kirliliği ve bunun kendilerine verebileceği zararlı etkilerin farkında değildir.

Çocuklar ve aileleri, mahallerinde veya yakınında park alanının olmamasından şikayet etmektedirler. Ancak ailelerin çoğu çocukların sokakta oynamasından şikayetçi değildir.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER:

Çocuğun dış Dünya ile iletişim kurduğu, “ karşılaşma, konuşma, sohbet” mekanı şeklinde tanımlanan sokakların, eski kent merkezlerinde çocuklara oyun alanı olma özelliğini bir takım uygulamalarla kazanabilecekleri daha önceki bölümlerde belirtilmişti.

Süleymaniye’ de ise çocuklar, bu fonksiyonu; yurt dışında uygulanan ulaşım planlaması, trafik düzenlemesi, hız kesici kentsel tasarım ve peyzaj düzenlemeleri olmaksızın, sokaklara çoktan yüklemişlerdir. Araçların, imalatın kendilerine ve çevreye vermiş olduğu tüm rahatsızlıklara rağmen, çocuklar sokakta oynamaktan oldukça memnundur. Fakat her fırsatta özellikle erkek çocuklar futbola olan özlüklerinden ötürü saha eksikliğinden söz etmektedirler.

Yapılan çalışmalara göre “Woonerf “ sistemin yani yolda otopark, çocuk oyun alanı, oturma dinlenme alanı fonksiyonlarının bir arada kullanımı; sokakların dar ve organik oluşları nedeniyle imkansızdır.

Ancak bu sokaklar ayrı ayrı fonksiyonlarla yüklenebilirler. Örneğin Mehmet Paşa Camii Sokak tek başına otopark kullanımını yüklenmiştir. Ayrancı Sokak, Hoca Gıyasettin Sokak ise hem yer döşemesi ile ve hem de Küçük Pazar Mektebi ve Kasnakçılar Sokaklarından kendisini koparan kot farkı ile taşıt ulaşımını kısmen engellemiştir. Bu sokaklar taşıt ulaşımına tamamen kapatılarak, çocuklar için, onların da oyun alışkanlıkları dikkate alınarak alan yaratılabilir. Sokaklarda yapılabilecek uygulamaları detaylı bir şekilde incelemek gerekirse ;

1-Hız sınırlaması uygulaması:

Daha önceki bölümlerde belirtilen California sokaklarında yapılan düzenlemelere benzer şekilde; Mimar Sinan İlköğretim Okulu çevresinde ve çocukların yoğun olarak bulunduğu Namahrem, Ayrancı, Hoca Gıyasettin Küçük Pazar Mektebi Sokak ve Mehmet Paşa Yokuşu’ nda 15 km/ saat uyarılı trafik işaretleri, “Okul Yaya Geçidi” , “ Dikkat Çocuk Var “ , gibi resim uyarılı trafik levhaları ile ya da hız kesici yol tümsekleri, kot farkları ile sokaklar güvenli hale getirilebilir.

2-Sokağın akan trafiğe kapatılması:

Süleymaniye yerleşimi, saf konut alanı olmayıp, aynı zamanda sanayi ve ticaret fonksiyonlarını da yüklendiği için çocukların yoğun olarak bulunduğu sokakların tamamen trafiğe kapatılması, alan bütününde ulaşım sistemi açısından zorlayıcı olabilir. Özellikle Mehmet Paşa Yokuşu ve Küçük Pazar Mektebi Sokaklar' ın çocukların yoğun olarak kullandıkları sokaklar olmasına rağmen, aynı zamanda yoğun taşıt kullanımlı sokaklar olmalarından ötürü, bu tür bir düzenlemeye açık değildir. Şekil 4.6.

Buna karşılık , Ayrancı, Namahrem, Hoca Gıyasettin Sokakları ise yalnızca acil geçişlere (ambulans, polis, itfaiye vb.) imkan veren ayırıcı bariyerlerle trafiğe kapatılabilir.

3-Ağaçlandırma:

Süleymaniye yerleşiminin dar ve organik dokusunun ağaçlandırmaya izin vermeyeceği bir gerçektir. Ancak yine bu uygulama Hoca Gıyasettin Sokak ve Ayrancı Sokaklar'ında en azından tek araç geçişine imkan verebilecek şekilde, tek sıralı olarak gerçekleştirilebilir. Bu uygulama, bu sokaklarda gerçekte zaten var olan komşuluk ilişkilerinin güçlenmesine, sokağın canlı hale getirilmesine de neden olacaktır.

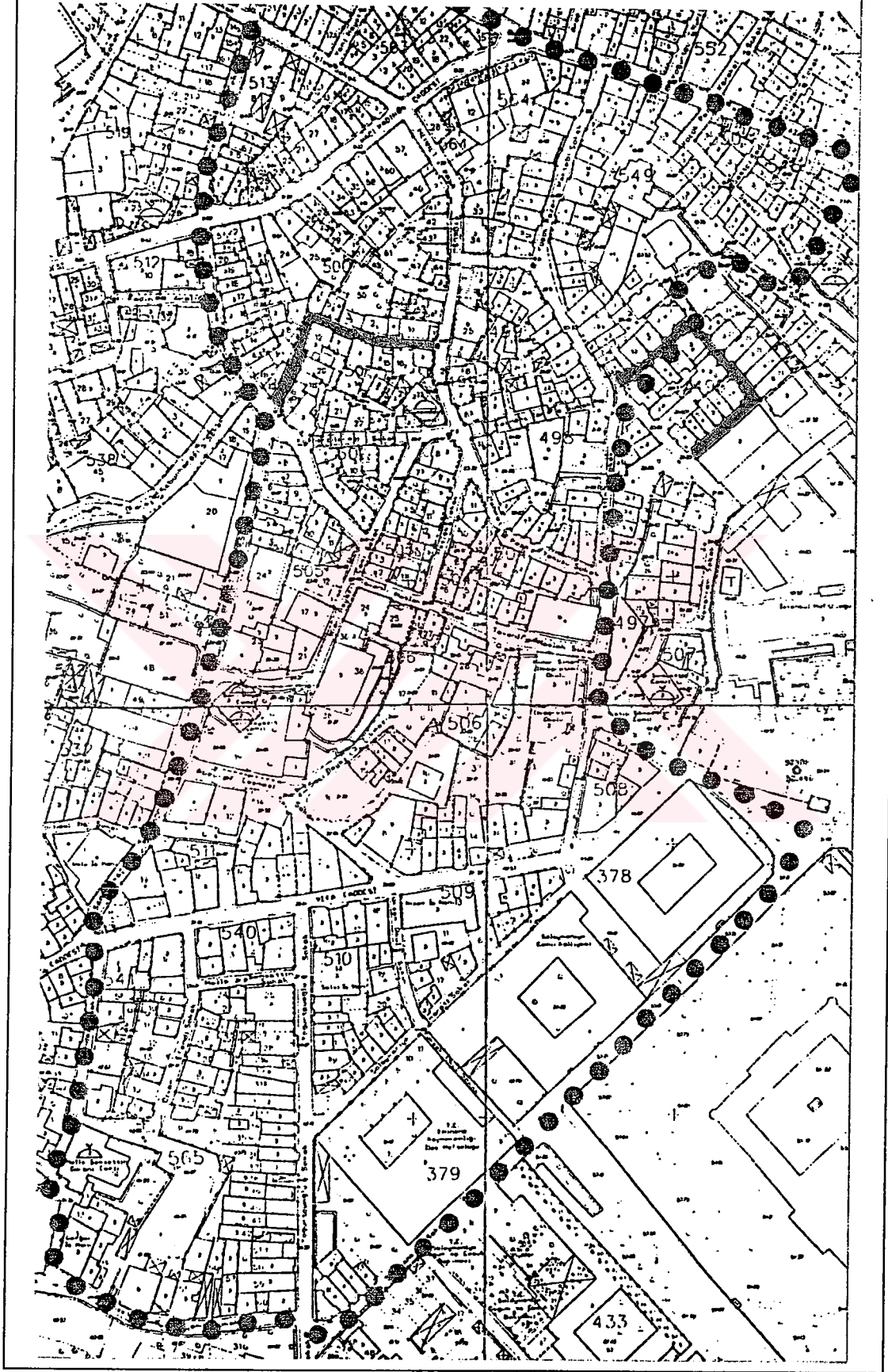
4- Sokağın sosyalleştirilmesi:

Yöntemin yurt dışındaki uygulamalarına baktığımızda çok uzun ve geniş sokaklar, hem komşuluk ilişkilerini güçlendirmek amacıyla oturma- dinlenme alanı oluşturabilmek, hem oyun alanı yaratabilmek için belirli noktalarından bölünmektedirler. Süleymaniye 'nin dar ve organik dokusu uygulamaya elverişli olmadığı gibi gerekli de değildir.

5-Araçların gruplandırılması:

Araçların gruplandırılması da otopark sorununu çözebilmek için düşünülmüş bir uygulama olup, yine Süleymaniye'nin fiziksel dokusuna uyum sağlamayan bir yöntemdir. Her ne kadar çocuklar park halindeki araçlardan şikayetçi olmasalar da oyun alanı olarak düşlediğimiz sokakları daraltmaktadır. Uygulama belirli sokaklarda yapılabilir. Örneğin hali hazırda da otopark olarak kullanılan Mehmet Paşa Cami Sokak bu şekilde düzenlenebilir.

SÜLEYMANİYE – YAYALAŞTIRILMASI ÖNERİLEN SOKAKLAR

Şekil 4.6. Süleymaniye – Yayalaştırılması önerilen sokaklar

6- Oyun Alanı Kazanılması:

Yapılan gözlem, çalışma ve analizler onu gösteriyor ki Hoca Gıyasettin Sokak ve Ayrancı Sokaklar çocuklara oyun alanı oluşturulması için en uygun sokaklardır. Bu sokaklar zaten hem kot farkı, hem yer döşemesi itibarıyla diğer sokaklardan kendini ayırmaktadır. Bu nedenle, Hoca Gıyasettin Sokak trafiğe tamamen kapatılabilir. Ancak, Ayrancı Sokak' ta zorunlu hallerde araç geçişini sağlayacak yarı ayırıcı bariyer kullanılabilir.

Küçük Pazar Mektebi Sokak ve Kasnakçılar Sokaklar'ı ise az yoğun taşıt kullanımlı sokaklar olmasına rağmen geçiş aksları olmalarından ötürü trafiğe kapatılarak oyun alanı haline getirilmeleri olanaksızdır. Ancak, bu sokaklarda özellikle erkek çocukların futbol oynadıkları düşünülürse hız sınırlayıcı önlemlere gidilmesi doğru olacaktır.

Bu çalışmada ; büyük kentlerin genel sorunu olan çocuk oyun alanı eksikliği, ulaşılmazlığının; özellikle kentlerin eski merkezlerinde sokakların doğru ve düzenli bir şekilde kullanılması yoluyla sorun olmaktan çıkacağı sonucuna varılmıştır. Süleymaniye Mahallesi 'nde yapılan çalışmadan yola çıkılarak tüm kent merkezlerinde çocuklarla yapılacak görüşme- gözlem gibi bir çalışma ve toplanan bilgilerin değerlendirilmesi ile çocukların oyun alanı eksikliği sorununa çözüm bulunabilecektir. Çocuklarla yapılan görüşmeler, onların istek ve şikayetlerini dinleme hem onlara değer verildiğinin bir kanıtı olacak, yapılacak düzenlemelerde yol gösterici olacak, hem de kendi mekanlarını kendilerinin yaratmalarına izin verilmiş olacaktır.

KAYNAKLAR

- [1] **ALTMAN, I.**, 1975. The Environment and Social Behaviour, Brooks/Cole Publishing Company, Monterey, California.
- [2] **APPLEYARD, D.**, with Gerson, M.S., Lintell M., 1981. Livable Streets. University of California Press, Berkelly.
- [3] **BENGTSSON, A.**,1970. Environmental Planning for Children's Play.
- [4] **LYNCH, K.**, 1977. Growing Up In Cities: studies of the spatial environments of adolescence in Cracow, Melbourne, Mexico City, Salta, Toluca, and Warszawa., MIT Press, Cambridge, Mass.
- [5] **PAMAY, B.**, 1971. Park-Bahçe ve Peyzaj Mimarisi, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi, İstanbul.
- [6] **PHILIPS, L.E.**, 1996. Parks, Mc Graw-Hill, New York.
- [7] **SANOFF, H.**, 1978.Designing with Community Participation, Dowden, Hutchinson & Ross, Stroudsburg Pa.
- [8] **SANOFF, H.**, 1990. Participatory Design Theory and Techniques, North Carolina State University, North Carolina.
- [9] **SEÇKİN Ö.B.**, 1997. Peyzaj Yapıları II., İstanbul Üniversitesi Basımevi, İstanbul
- [10] **TANDY C.**, 1972. Handbook of Urban Landscape, Architectural Press, London.
- [11] **TAYLOR, L.**, 1979. Urban Open Spaces, Cooper- Hewitt Museum, London.
- [12] **ÇELİKHAN, S.**, 1990. Çocuklara uygun bir çevre, sokakta oyun. *İstanbul 2. Kentiçi Ulaşım Kongresi*, İ.T.Ü. İnşaat Fakültesi, İstanbul, Aralık 169-183.
- [13] **ÇEVİK, S.**, 1992. *Yapı ve Yaşam Kongre Bildirileri Kitabı*.
- [14] **TUNBIŞ, M.**, 1993. Eğitim Yapılarında Peyzaj, *21. Yüzyıla Doğru Eğitim Yapıları Sempozyumu*, Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul, Mayıs 187-195.
- [15] **CHAMBERLİN, A.O.**, 1998. Toplu konut alanları ile kent parkları içerisindeki çocuk oyun alanlarının karşılaştırılması, *Yüksek Lisans Tezi* İ.T.Ü. , Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- [16] ÇAKIR, H., 1997. Çocukların algılamasında etkili olan mimari parametrelerin belirlenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. , Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [17] KAVAKLI, K., 1994, Su elemanlarının kullanımı ve İstanbul çevre düzenlemelerindeki su elemanlarının karşılaştırılması, *Yüksek Lisans Tezi* İ.T.Ü. , Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [18] AKARSU, F., 1984. Piaget'ye göre çocukta mekan kavramının gelişimi, *Mimarlık*, 9, 31-33.
- [19] ABU- GHAZZEH, T.M., 1998. Children's use of the street as a playground in Abu- Nuseir, Jordan, *Environment Behaviour*, Vol:30 No:6, November, 799- 831.
- [20] BARRE, F., (Çeviren: Murat Güvenç), 1984. Çocuk ve mekan ya da yitirilmiş kent , *Mimarlık*, 9, 15-17.
- [21] BİLGİN, N., 1984. Çocuklar ve Mekanlar, *Mimarlık*, 9, 18-22.
- [22] ÇUBUK, M., KARABEY, H., SEYMEN, Ü., 1977. Çevre olgusu ve çevre düzenleme, *Yapı*, 26/27, 25-52.
- [23] FRANCIS, M., 1987. Urban Open Spaces, *Advanced in Environment Behaviour and Design*, Volume:1.
- [24] HERRINGTON, S., STUDEMANN, K., 1998.Landscape interventions: new directions for the design of children's outdoor play environments, *Landscape and Urban Planning*, 42, 191-205.
- [25] READ, M.A., SUGAWARA, A.I., BRANDT, J.A., 1999. İmpact of space and color in the physical environment on preschool children's cooperative behaviour, *Environment and Behaviour*, Vol:31 No:3, Mayıs, 413-428.
- [26] TÜTENGİL C.O. ,1974, Yapı .
- [27] *Bilim ve Teknik*, Ekim 1986. Cilt:19, Sayı:227.
- [28] *Gelişim Genel Kültür Ansiklopedisi*, 1976. İnsan ve Toplum Gelişim Yayınları, No.1
- [29] *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt No:7
- [30] Schriftenreihe des Bundesminister für Raumordnung, Bauwesen und Städtebau, Städtebauliche Forschung Kinderfreund liche Umwelt im Strabenraum, Heft No: 03.087.
- [31] Verkehrsberuhigung und Stadtebau, Heft No: 03.111.
- [32] Städtebauliche Integration von Hauptvrekehrstassen, Heft No: 03.107.

EK:A

Anket soruları:

1- Yaşı:

2- Cinsiyeti:

3- Adres(sokak)

4-Ne oynar?

5-Nerede oynuyor?

- a) Sokak ortası
- b) Çocuk bahçesi

6-Oyun oynadığı zamanlar:

- a) Hafta içi
- b) Hafta sonu

7-Günün hangi saatlerinde oynar?

- a) Sabah
- b) Öğle
- c) Akşam üzeri

8- İstekler:

- a) Çocuk bahçesi
- b) Yayalaştırma
- c) Sokağın trafiğe kapatılması

9- Şikayetler:

- a) Arabalardan rahatsız olma
- b) İmalatın gürültü, hava ve çevre kirliliğinden rahatsız olma
- c) Trafik kazası

EK.B.

- Ayrancı Sokak

-Ayrancı Sokak

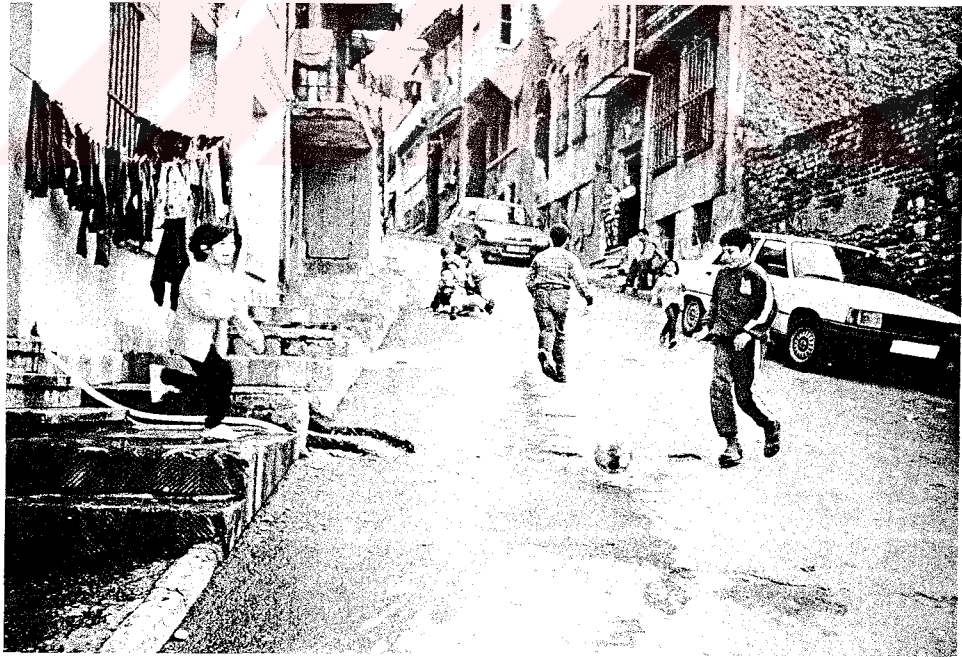
- Hoca Gıyaseddin Sokak

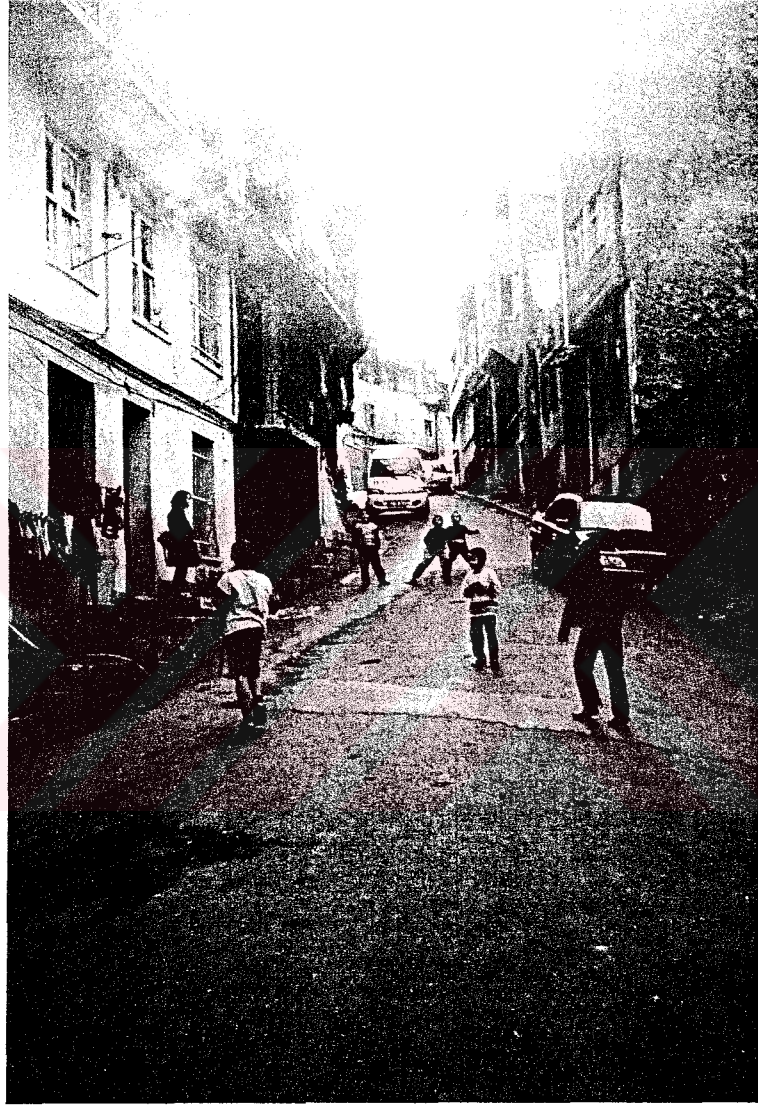
- Küçük Pazar Mektebi Sokak

- Küçük Pazar Mektebi Sokak

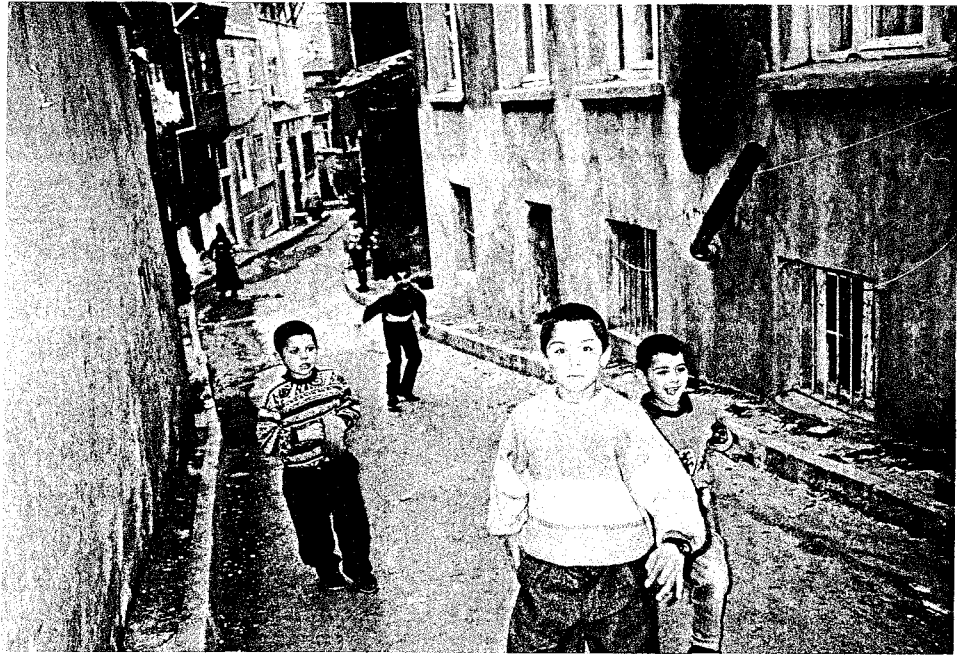
-Küçük Pazar Mektebi Sokak

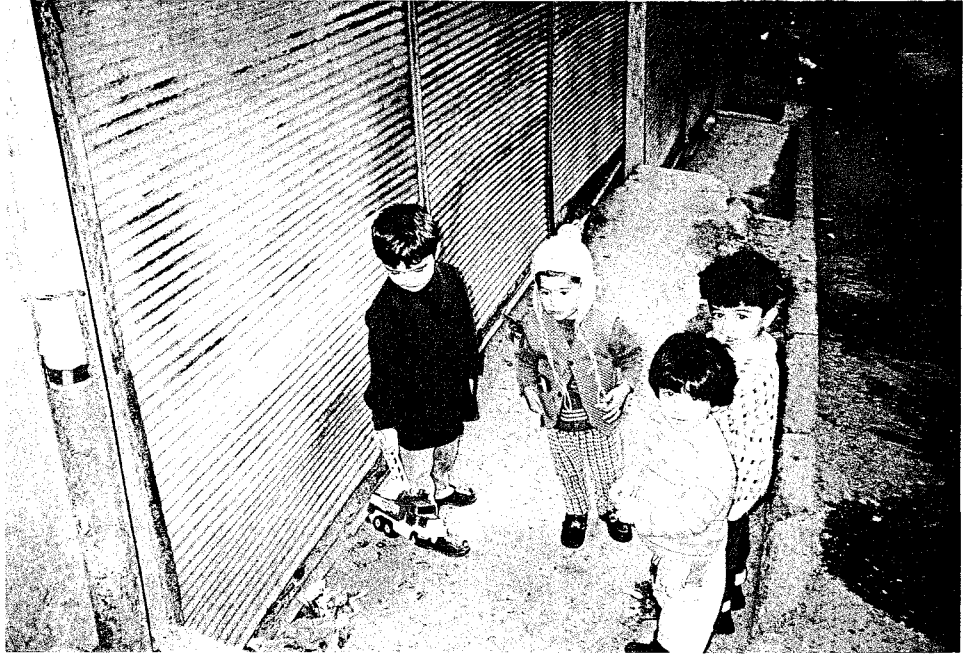
- Küçük Pazar Mektebi Sokak

- Mehmet Paşa Camii Çıkması

- Mehmet Paşa Yokuşu

-Kasnakçılar Sokak

-Sarı Beyazıt Camii Sokak

ÖZGEÇMİŞ

1976'da Bursa'da doğdu. 1987 yılında Bursa Merinos İlkokulu'ndaki, 1993 yılında Bursa Kız Lisesi'ndeki öğrenimini tamamladı. Aynı yıl Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama bölümünü kazandı. 1997 yılında mezun oldu. Yine aynı yıl İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim dalı, Peyzaj Planlama programını kazandı. Haziran 2000'de tezini tamamladı. Öğrenimi sırasında çeşitli özel bürolarda çalıştı.

